Analýza vývoje hospodářských cyklů vybraných ekonomik

Lukáš Švec

Bakalářská práce

2024

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky
Ústav ekonomie

Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	**Lukáš Švec**
Osobní číslo:	**M21486**
Studijní program:	**B0413A050024 Ekonomika a management**
Specializace:	**Ekonomika a management podniku**
Forma studia:	**Prezenční**
Téma práce:	**Analýza vývoje hospodářských cyklů vybraných ekonomik**

Zásady pro vypracování

Úvod
Definujte cíle práce a použité metody zpracování práce.
I. Teoretická část

- Proveďte literární rešerši zdrojů k problematice hospodářských cyklů a vybraných faktorů konkurenceschopnosti ekonomik České Republiky, USA a Německa.

II. Praktická část

- Analyzujte vývoj a vzájemný vztah hospodářských cyklů a vybraných faktorů konkurenceschopnosti ekonomik České Republiky, USA a Německa.
- Navrhněte optimální strukturu a doporučení pro zlepšení hospodářských cyklů a vybraných faktorů konkurenceschopnosti ekonomik České Republiky, USA a Německa.

Závěr

Rozsah bakalářské práce: **cca 40 stran**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

JUREČKA, Václav a MACHÁČEK, Martin. *Makroekonomie. 4.*, aktualizované a rozšířené vydání. Expert. Praha: Grada Publishing, 2023. ISBN 978-80-271-3635-3.
KRUGMAN, Paul R. a WELLS, Robin. *Macroeconomics*. Fourth edition. New York: Worth Publishers, 2015. ISBN 978-14-641--1037-5.
POŠTA, Vít. *Makroekonomická analýza na příkladu české ekonomiky.* Beckova edice ekonomie. Praha: C.H. Beck, 2018. ISBN 978-80-740-0720-0.
SCHUMPETER, Joseph Alois. *History of economic analysis.* New York: Oxford University Press, 1994. ISBN 978-01-951-0559--9.
SLANÝ, Antonín. *Konkurenceschopnost ekonomiky: (komparace zemí 10CE).* Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978--80-210-4725-9.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Martin Mikeska, Ph.D.**
Ústav ekonomie

Datum zadání bakalářské práce: **5. února 2024**
Termín odevzdání bakalářské práce: **17. května 2024**

L.S.

prof. Ing. David Tuček, Ph.D.
děkan

doc. Ing. Petr Novák, Ph.D.
garant studijního programu

Ve Zlíně dne 5. února 2024

PROHLÁŠENÍ AUTORA
BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE

Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním diplomové/bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že diplomová/bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk diplomové/bakalářské práce bude uložen na elektronickém nosiči v příruční knihovně Fakulty managementu a ekonomiky Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji diplomovou/bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – diplomovou/bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen připouští-li tak licenční smlouva uzavřená mezi mnou a Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně s tím, že vyrovnání případného přiměřeného příspěvku na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše) bude rovněž předmětem této licenční smlouvy;
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování diplomové/bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové/bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem diplomové/bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

1. že jsem na diplomové/bakalářské práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
2. že odevzdaná verze diplomové/bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Ve Zlíně

Jméno a příjmení: .....

.....
podpis diplomanta

ABSTRAKT

Cílem této bakalářské práce je provedení analýzy hospodářských cyklů vybraných ekonomik Česka, Německa a USA. Práce je rozčleněna do dvou částí, teoretické a praktické. Teoretická část se zaobírá literární rešerší zdrojů k problematice hospodářských cyklů, vybraných faktorů konkurenceschopnosti ekonomik, předstihových indikátorů, makroekonomického prostředí a konkurenceschopnosti jednotlivých vybraných ekonomik. Cílem praktické části bylo nejprve analyzovat vývoj hospodářského cyklu za pomocí předstihového indexu se zaměřením na chování ekonomik ve vybraných krizových obdobích a poté analyzovat vývoj a vzájemný vztah hospodářských cyklů a vybraných faktorů konkurenceschopnosti. Na základě provedených analýz a získaných informací byla formulována optimální struktura a doporučení pro zlepšení hospodářských cyklů a vybraných faktorů konkurenceschopnosti a také důležitost využití předstihových indikátorů při analýze hospodářského cyklu.

Klíčová slova: makroekonomická analýza, konkurenceschopnost, předstihový indikátor, krize, SWOT analýza, Česká republika, Německo, USA, hospodářský cyklus

ABSTRACT

The aim of this bachelor's thesis is to analyze the economic cycles of selected economies of the Czech Republic, Germany and the USA. The work is divided into two parts, theoretical and practical. The theoretical part deals with a literature search of sources on the issue of economic cycles, selected factors of the competitiveness of economies, leading indicators, macroeconomic environment and competitiveness of individual selected economies. The aim of the practical part was to analyze the development of the business cycle using the leading index in selected crisis periods. And then analyze the development and interrelationship of business cycles and selected factors of competitiveness, then On the basis of the analyzes carried out and the information obtained, the optimal structure and recommendations for improving business cycles and selected factors of competitiveness were formulated, as well as the importance of using leading indices in the analysis of the business cycle.

Keywords: macroeconomic analysis, competitiveness, leading indicator, crisis, SWOT analysis, Czech Republic, Germany, USA, business cycle,

Rád bych poděkoval panu Ing. Martinovi Mikeskovi, Ph.D. za cenné připomínky, rady a věnovaný čas při vypracování mé bakalářské práce. Dále bych rád poděkoval panu Ing, Tomáši Marušíkovi, jenž mi poskytl cenné informace a vědomosti ohledně předstihových indikátorů. Poděkování také patří mé rodině za pomoc a pochopení během studia. Za morální pomoc děkuji Natálii Lykové.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD **10**

CÍLE A METODY ZPRACOVÁNÍ PRÁCE **11**

I TEORETICKÁ ČÁST **12**

1 ZÁKLADNÍ MAKROEKONOMICKÉ UKAZATELE **13**

2 DEFINICE HOSPODÁŘSKÝCH CYKLŮ **14**

2.1 CITLIVOST ODVĚTVÍ NA HOSPODÁŘSKÝ CYKLUS 15

3 ČLENĚNÍ HOSPODÁŘSKÝCH CYKLŮ **16**

3.1 FÁZE CYKLU 16

3.1.1 Expanze 16

3.1.2 Vrchol 17

3.1.3 Kontrakce 17

3.1.4 Dno 18

3.2 TYPY CYKLŮ 18

3.2.1 Kitchinovy cykly 19

3.2.2 Kondratěvovy cykly 19

3.2.3 Juglarovy cykly 19

3.3 PŘEDSTIHOVÉ INDIKÁTORY 20

4 FAKTORY KONKURENCESCHOPNOSTI **22**

4.2 MAKROEKONOMICKÁ KONKURENCESCHOPNOST 25

5 MĚŘENÍ VÝKONU NÁRODNÍCH EKONOMIK **27**

5.1 HRUBÝ DOMÁCÍ PRODUKT 28

5.1.1 Výdajová metoda 28

5.1.2 Důchodová (příjmová) metoda 29

5.1.3 Produkční (výrobní) metoda 29

5.2 INFLACE 29

5.3 NEZAMĚSTNANOST 31

5.4 PLATEBNÍ BILANCE 33

II PRAKTICKÁ ČÁST 34

6 IDENTIFIKACE KLÍČOVÝCH HOSPODÁŘSKÝCH OBDOBÍ 35

6.1 INTERNETOVÁ HOREČKA – DOT-COM BUBBLE 1997-2001 35

6.2 FINANČNÍ KRIZE 2007-2009 36

6.2.1 Hypoteční bublina 36

6.2.2 Finanční spekulace 37

6.3 COVID-19 KRIZE 2019-20 38

7 ANALÝZA HOSPODÁŘSKÝCH CYKLŮ VYBRANÝCH EKONOMIK 40

7.1 SROVNÁNÍ EKONOMICKÉHO VÝKONU DLE HDP 40

8 ZKOUMANÉ INDEXY 45

8.1 ZÁKLADNÍ STATISTICKÉ METODY POUŽÍVANÉ K ÚPRAVĚ DAT 47

9 ANALÝZA KLÍČOVÝCH HOSPODÁŘSKÝCH OBDOBÍ PŘEDSTIHOVÝMI INDEXY 49

9.1 INTERPRETACE OECD COMPOSITE LEADING INDICATOR 50

9.2 ČESKÁ REPUBLIKA A COMPOSITE LEADING INDICATOR 53

9.3 NĚMECKO A COMPOSITE LEADING INDICATOR 56

9.4 USA A COMPOSITE LEADING INDICATOR 59

9.5 SHRNUTÍ A DOPORUČENÍ OHLEDNĚ VYUŽITÍ CLI 63

10 ANALÝZA VYBRANÝCH FAKTORŮ KONKURENCESCHOPNOSTI 64

10.1.1 Přidaná hodnota a investice 64

10.1.2 Energetika 66

10.2 SROVNÁNÍ VYBRANÝCH ZEMÍ DLE NEZAMĚSTNANOSTI 66

10.3 SROVNÁNÍ VYBRANÝCH ZEMÍ DLE MÍRY INFLACE 71

10.4 SROVNÁNÍ VYBRANÝCH ZEMÍ DLE PLATEBNÍ BILANCE K HDP 74

10.5 OSTATNÍ FAKTORY KONKURENCESCHOPNOSTI 76

10.5.1 Výdaje na vědu a výzkum 76

10.5.2 Demografie 78

10.6 SWOT ANALÝZY MAKROEKONOMICKÉHO PROSTŘEDÍ A KONKURENCESCHOPNOSTI JEDNOTLIVÝCH ZEMÍ 80
10.6.1 SWOT analýza České republiky 80
10.6.2 SWOT analýza Německa 81
10.6.3 SWOT analýza USA 82
11 DOPORUČENÍ PRO ZLEPŠENÍ HOSPODÁŘSKÝCH CYKLŮ A FAKTORŮ KONKURENCESCHOPNOSTI VYBRANÝCH EKONOMIK 83
11.1 ČESKÁ REPUBLIKA 83
11.2 NĚMECKO 84
11.3 USA 85
ZÁVĚR 88
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY 89
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK 97
SEZNAM OBRÁZKŮ 98
SEZNAM TABULEK 100
SEZNAM PŘÍLOH 101

ÚVOD

Tato bakalářská práce *Analýza vývoje hospodářských cyklů vybraných ekonomik* má za cíl provedení analýzy hospodářských cyklů vybraných ekonomik Česka, Německa a USA a jejich faktorů konkurenceschopnosti. Tyto ekonomiky byly vybrány z důvodu provázanosti a poměrně silného obchodního partnerství, zejména teda mezi Českou Republikou a Německem.

Praktická část práce bude nejprve obsahovat analýzu tři významných globálních ekonomických krizí: dot-com bublinu (1997–2001), Finanční krizi (2008–2009) a pandemii COVID-19 (2019–2020). V těchto obdobích bude analyzován hospodářský cyklus za pomocí vybraného předstihové indexu, který by měl poukázat na důležitost předpovídání krizí, což by mělo pomoci ekonomikám lépe načasovat a zaměřit své politiky a tím zlepšit hospodářské cykly a faktory konkurenceschopnosti. V práci bude navíc blíže představeno téma ohledně předstihových indexů, jejich metodika, interpretace a různé druhy, s kterými se můžeme při analýze setkat. Vybrán bude jeden z nich, který vyhoví nejvíce kritériím.

Následně budou analyzovány a srovnány vybrané faktory konkurenceschopnosti od roku 1992/93 až po současnost. Na základě získaných informací a provedené analýzy SWOT budou vyhodnoceny a srovnány základní faktory konkurenceschopnosti, jejich vývoj a vzájemný vztah. Podle analýz a získaných informací budou formulovány základní doporučení pro zlepšení hospodářských cyklů a faktorů konkurenceschopnosti, které by měly ekonomikám pomoci v budoucím zlepšení či udržení konkurenceschopnosti.

CÍLE A METODY ZPRACOVÁNÍ PRÁCE

Cílem této práce je provedení analýzy hospodářských cyklů vybraných ekonomik Česka, Německa a USA a jejich faktorů konkurenceschopnosti.

První metodou práce v této práci je zpracování literární rešerše, která se věnuje základním makroekonomickým ukazatelům, hospodářským cyklům a makroekonomickému prostředí. Literární rešerše se dále věnuje faktorům konkurenceschopnosti a předstihovým indikátorům.

Druhá metoda, která je využita v praktické části bakalářské práce, je analýza a srovnání faktorů konkurenceschopnosti a analýza hospodářských cyklů za pomocí předstihových indexů.

V praktické částí jsou dále analyzovány a popisovány grafy a obrázky, které znázorňují makroekonomické ukazatele, které byly vybrány pro popis vybraných krizových období nebo pro popis vývoje faktorů konkurenceschopnosti.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ZÁKLADNÍ MAKROEKONOMICKÉ UKAZATELE

Makroekonomie vychází z řeckého slova makros, což znamená „velký“. Jedná se o vědní disciplínu, která zkoumá chování ekonomiky jako celku. Makroekonomie studuje obecné chování ekonomiky, konkrétně to, jak se jednání všech jednotlivců a podniků v ní spojuje, aby vytvořilo určitou úroveň výkonnosti celé ekonomiky. Je zapotřebí zmínit, že bez mikroekonomie, která naopak zkoumá a objasňuje chování jednotlivých ekonomických subjektů, které tvoří ekonomiku, by se makroekonomie neobešla, jelikož za každou makroekonomickou hodnotou stojí mnoho mikroekonomických dějů (Jurečka a Macháček, 2023, s. 17).

K hlavním makroekonomických ukazatelům, které jsou stěžejní pro sledování hospodářského vývoje dané země, patří hrubý domácí produkt, nezaměstnanost, platební bilance a inflace. Tyto ukazatele poskytují informace o celkovém stavu ekonomiky a umožňují analyzovat její vývoj a výkonnost.

Důležitým pojmem, se kterým se v makroekonomii často setkáváme, je zboží. Zboží je všechno, co nám dává užitek nebo uspokojení. Zboží ale musíme nějakým způsobem vytvořit a k tomu potřebujeme zdroje. Máme čtyři základní kategorie zdrojů, do kterých patří: Půda (land), práce (labour), kapitál (capital) a podnikání (entrepreneurship).

Půda – přírodní zdroje

Práce – vlohy jak duševní, tak fyzické, které přispívají k výrobnímu procesu

Kapitál - se skládá z vyrobeného zboží, které lze použít jako vstupy pro další výrobu

Podnikání - označuje schopnost určitých lidí alokovat půdu, práci a kapitál na výrobu nového zboží (Arnold et al., 2023, s. 2).

2 DEFINICE HOSPODÁŘSKÝCH CYKLŮ

V posledních letech byla nadměrným optimismem provázena očekávání spojená s ekonomickým vývojem. Při pohledu na vývoj základního makroekonomického ukazatele, kterým je reálné HDP, lze pozorovat jeho růst v průběhu času. Firmy zaznamenávají rekordní zisky, tržní ekonomiky zvyšují svou výkonnost, životní úroveň na celé planetě stoupá, lidé bohatnou (Jurečka a Macháček, 2023, s. 270). Může být snadné podlehnout dojmu, že ekonomická pohoda je nevyhnutelným stavem. Ve skutečnosti to tak ale není. Ekonomika je jako horská dráha – má své vzestupy a pády, a to nazýváme hospodářskými cykly.

Existuje mnoho definic hospodářského cyklu, Jurečka a Macháček (2023, s. 271) definují hospodářský cyklus jako: „posloupnost pravidelně se opakujících fází vzestupu, poklesu a stagnace makroekonomické aktivity, jmenovitě pak reálného HDP, zaměstnanosti, soukromé a veřejné spotřeby a investiční činnosti. Jde o jaký si neustálý koloběh, v jehož průběhu se jednotlivé fáze postupně vystřídají, a jakmile k tomu dojde, celý proces vypuká nanovo."

Czesaný (2006, s. 9) říká: „Hospodářský cyklus je zpravidla definován jako soubor výkyvů agregátní ekonomické aktivity, aproximované hrubým domácím produktem v reálném vyjádření. Toto výkyvné chování ekonomické aktivity jako celku je předmětem teorie hospodářského cyklu."

Krugman a Wells (2015, s. 540) uvádí, že moderní hospodářské cykly se poprvé pravděpodobně objevily na začátku 19. století ve Velké Británii, kde právě probíhala průmyslová revoluce. V Británii mezi lety 1846-1847 proběhla recese, která se vyznačovala některými moderními rysy. Tato recese nastala po období přehnaného optimismu, kdy vysoká agregátní poptávka byla stimulována rozsáhlými investicemi do nové technologie, kterou byly železnice. Následně si investoři do železnic uvědomili, že jejich investic bylo až příliš moc.

Podle Keynesiánské ekonomické teorie je řízení ekonomiky odpovědností vlády a ekonomické propady jsou zapříčiněny neadekvátními výdaji, které ale mohou být zmírněny politickými intervencemi, mezi které patří:

a) Fiskální politika - využívá změny daní a vládních výdajů k ovlivnění celkových výdajů

b) Monetární politika - využívá změny množství peněz ke změně úrokových sazeb, které následně ovlivňují výši celkových výdajů (Krugman a Wells, 2015, s. 172, 173).

2.1 Citlivost odvětví na hospodářský cyklus

V průběhu cyklických výkyvů reálného HDP se chování ekonomických veličin liší. Některé veličiny se vyvíjejí ve stejném směru jako HDP (procyklické), zatímco jiné vykazují opačný (kontracyklické) anebo neutrální trend (Jurečka a Macháček, 2023, s. 275). Synek a Kislingerová (2015, s. 102) doplňují, že také vývoj jednotlivých odvětví je v daném časovém úseku rozdílný. Během hospodářské krize 2008-2010 a v následném období se ukázalo, že automobilový průmysl, textilní výroba, sklářský průmysl a doprava patří mezi odvětví, která jsou vysoce citlivá na změny hospodářského cyklu.

Cyklická odvětví (procyklické veličiny) patří sem – soukromá spotřeba (C), soukromé investice (I), dovoz (Im) nebo peněžní zásoba (M). Tyto veličiny rostou v expanzích a v recesích klesají (Jurečka a Macháček, 2023, s. 275).

Synek a Kislingerová (2015, s. 102) uvádějí jako příklad cyklického odvětví například stavebnictví, automobilový průmysl, doprava, cestovní ruch, logistické služby, velkoobchod, výroba skla, textilu.

Anticyklická odvětví (Kontracyklické veličiny) - typickou kontracyklickou veličinou je míra nezaměstnanosti (u), která v období expanze obvykle klesá a v období kontrakce zase roste (Jurečka a Macháček, 2023, s. 275).

Mezi anticyklická odvětví patří ty, které profitují v obdobích recese. Většinou vyrábějí levnější substituty drahých produktů, mohou to být levné oděvy, potraviny ale také různé formy zábavy a odpočinku (Synek a Kislingerová, 2015, s. 102).

Neutrální odvětví (acyklické veličiny) - Jurečka a Macháček (2023, s. 276, 277) jako poslední uvádí acyklické veličiny, které nelze jednoznačně kategorizovat jako procyklické ani kontracyklické. Jejich chování se v závislosti na fázi hospodářského cyklu mění pokaždé jinak. Mezi tyto veličiny patří reálné úrokové sazby a vládní výdaje (G).

Jako neutrální odvětví se označuje vývoj odvětví, které nesouvisí s hospodářským cyklem, patří sem zejména podniky vyrábějící základní nezbytné produkty, jako jsou léky a potraviny, a také odvětví s nízkou cenovou elasticitou, jako například alkohol, tabák a noviny (Synek a Kislingerová, 2015, s. 102).

3 ČLENĚNÍ HOSPODÁŘSKÝCH CYKLŮ

3.1 Fáze cyklu

Jurečka a Macháček (2023, s. 271) uvádí 4 fáze ekonomické cyklu, kterými jsou expanze (oživení, obnova), vrchol (neboli konjuktura, prosperita, boom), kontrakce (někdy recese, krize) a dno (sedlo, deprese.)

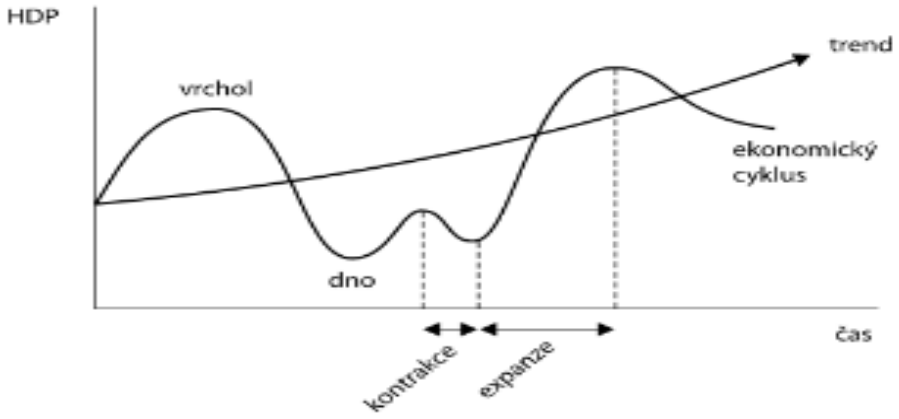

Obrázek 1 Fáze cyklu (zdroj: Jurečka a Macháček, 2023)

3.1.1 Expanze

Krugman a Wells (2015, s. 174) definují expanzi jako období hospodářské konjunktury, kdy roste produkce a zaměstnanost. Jurečka a Macháček (2023, s. 272) uvádí, že ekonomika se nachází ve fázi expanze, pokud v ní dochází k růstu reálného HDP a dalších reálných makroekonomických ukazatelů. Děje se tak kvůli zvýšené poptávce domácností a vlády, kdy jejich rostoucí poptávka po statcích nutí firmy zvyšovat objem produkce. Aby ovšem firmy stíhali produkovat a nabízet takové množství statků, které domácnosti a vláda potřebují k uspokojení potřeb, musí zvýšit své výrobní kapacity, což znamená najímat větší množství práce, kapitálu nebo jiných výrobních faktorů. Firmy hledají nové zaměstnance, čímž snižují nezaměstnanost v ekonomice. Lidé, kteří pracovali na částečný úvazek nebo nepracovali vůbec, najednou získávají plnohodnotná pracovní místa. Jejich příjem roste, čímž stimulují ekonomiku ještě více, protože jejich spotřeba bude růst, tudíž budou růst i zisky firem. To vede k zakládání nových firem. Výrobci využívají výrobní faktory, které měli k dispozici i předtím a navíc sjednávají bankovní úvěry na koupi nových, modernějších výrobních zařízení. Díky novým úvěrům banky prosperují a získávají vyšší zisky. V expandující ekonomice roste spotřeba, výroba a více se investuje.

3.1.2 Vrchol

Jak zní známé klišé „nic netrvá věčně“ tak ani rostoucí mzdové a kapitálové příjmy domácností, zisky firem nebo bank nejsou věčné. Vrchol je bod, kde se ekonomika změní z expanze do recese Krugman a Wells (2015, s. 174). Ve fázi prosperity neboli konjuktury, kdy je ekonomika na svém vrcholu jsou výrobci nuceni zvyšovat ceny produktů, které vytvářejí, protože nákladová omezení se začínají projevovat rychleji. Výrobní faktory, kterých bylo ještě před chvílí nazbyt, jsou nyní skoro vyčerpané, firmy obtížně shánějí nové zaměstnance, proto lákají penzisty nebo se snaží přetáhnout konkurenci s nabídkou vyšších hodinových sazeb. To následně zvyšuje výrobní náklady a ze své podstaty snižuje ziskovost. S rostoucími průměrnými příjmy si domácnosti pořizují stále více spotřebního zboží, aniž by je to odrazovalo od pořizování domů, automobilů a dalšího zboží dlouhodobé spotřeby na splátky. Takovéto konzumní chování domácností má ale poměrně velká negativa, například oslabování míry úspor v ekonomice. Zdražují se finanční zdroje, které banky poskytují výrobcům ale i spotřebitelům. Kvůli rostoucím nákladům na úvěry se výroba stává ještě méně rentabilní, k čemuž přispívají i rostoucí náklady na základní suroviny, což je odrazem rostoucího soupeření mezi podniky o jejich využití. Domácnosti očekávaly, že jejich příjem se bude i nadále zvyšovat, proto si pořídily domy a automobily, které budou muset splácet ještě roky. Mezitím ale začíná růst nájemné a ceny spotřebního zboží. Firmy jsou totiž nuceny zvyšovat ceny zboží a služeb, které poskytují, aby pokryly rostoucí výrobní náklady. Ačkoli se ekonomika v konjuktuře může na první pohled zdát jako slibná, všeobecná prosperita a vysoká úroveň zaměstnanosti, příjmů a cen ve skutečnosti slouží k zakrytí zhoršujících se ekonomických problémů. (Jurečka a Macháček, 2023, s. 272, 273)

3.1.3 Kontrakce

Recese a kontrakce jsou obdobími hospodářského poklesu, kdy klesá produkce a zaměstnanost (Krugman a Wells, 2015, s. 174). Kontrakci ekonomické aktivity ekonomové vnímají jako proces „ozdravení“ ekonomiky v reakci na předchozí éru až extrémního optimismu a rozmachu výroby a výdajů. Projevuje se například poklesem hrubého domácího produktu (HDP), zaměstnanosti, investiční činnosti, spotřeby a průmyslové výroby ale také růstem nevyužitých úvěrových kapacit bank, banky také přicházejí o zákazníky z řad spotřebitelů, protože těm klesají příjmy. Rostoucí životní náklady domácností značně omezují spotřebu statků dlouhodobé spotřeby a výrobcům se začíná hromadit neprodané zboží. S růstem cen se obecně snižuje spotřebitelská poptávka po většině zboží a služeb,

tento pokles je méně patrný u základních položek, jako jsou potraviny a elektřina. Firmy se snaží na tuto situaci reagovat prodejem svých výrobků za nižší ceny a zvyšováním efektivity výroby prostřednictvím opatření na snížení nákladů. V důsledku toho snižují počet svých zaměstnanců, prodávají nepotřebné stroje a nemovitosti a snižují svůj zájem o bankovní úvěry. Firmy jsou ovšem mzdově a úvěrově zavázané, tudíž se jim nedaří náklady snižovat dostatečně rychle, takže zisk klesá rychleji, než se předpokládalo. Tato situace je pro mnohé firmy natolik kritická, že musí ukončit svou činnost. Nezaměstnanost je části vykoupena nízkou cenovou hladinou, a jakmile alespoň část domácností dospěje k názoru, že nastal čas začít opět mírně nakupovat, ozdravené firmy budou schopny pružně zareagovat. (Jurečka a Macháček, 2023, s. 273)

3.1.4 Dno

Krugman a Wells (2014, s. 174) definují dno jako bod, kdy ekonomika přechází z recese do expanze. S prudkým poklesem cen v celé ekonomice, a to jak u zboží a služeb, tak i u vstupů používaných ve výrobě, se ekonomika z fáze kontrakce dostává do hluboké deprese a dosahuje dna své aktivity. Nezaměstnanost dosahuje vysokých hodnot, v ekonomice převažuje pesimistická nálada, výdaje spotřebitelů a investorů klesají. Banky nevidí prakticky žádné potenciální klienty a raději nepůjčují peníze vůbec, chudé domácnosti odkládají své nákupy v očekávání dalšího poklesu cen, zatímco podnikatelé zůstávají pesimističtí ohledně blížícího se nárůstu poptávky po jejich výrobcích. Špatné období zisků značně vytřídilo počty firem a bankovních domů v ekonomice, kdy se podařilo přežít pouze těm nejsilnějším. Což ovšem nemusí být špatné, jelikož krize donutila výrobce zracionalizovat a zefektivnit své podnikání. Negativní dopad nezaměstnanosti je částečně zmírněn nízkými životními náklady. Jakmile značná část domácností znovu získá důvěru a začne opatrně utrácet, podniky se budou moci přizpůsobit a reagovat na obnovenou poptávku. Firmy díky vyšší poptávce začnou najímat nové pracovníky, budou více vyrábět a investovat, což stimuluje úvěrové obchody bank a všechno to ovlivní i domácnosti, kterým porostou příjmy. Ekonomika se zotaví z poklesu a hospodářský cyklus přejde do další fáze expanze. (Jurečka a Macháček, 2023, s. 273)

3.2 Typy cyklů

Každá expanze, nezávisle na tom, ve kterém státě hospodářský cyklus sledujeme, dříve či později dospěje ke svému vrcholu a každá kontrakce narazí na své dno. Avšak to, co zůstává

specifické pro konkrétní země v konkrétních historických obdobích, je počet měsíců, které uplynou mezi jednotlivými fázemi cyklů. Po druhé světová válce můžeme vidět trend, kdy se průměrná délka hospodářských cyklů (tzv. periody) prodlužuje, mezitím co se jeho průměrná velikost (amplituda) snižuje. Ačkoli se hospodářské cykly liší z hlediska periody (počet měsíců, které uplynou mezi „body zvratu“ v průběhu cyklického pohybu) a amplitudy (odpovídá počtu měsíců, které v průběhu cyklického pohybu uplynou mezi horním a dolním „bodem zvratu“), ekonomové se v minulosti domnívali, že je možné identifikovat specifické typy hospodářských cyklů s relativně stejnou délkou trvání. (Jurečka a Macháček, 2023)

Mezi tyto cykly patří:

3.2.1 Kitchinovy cykly

Brit Joseph Kitchin (1861 – 1932), díky analýze amerických a anglický úrokových sazeb a dalších ukazatelů předpokládal, že existují krátké cykly, které se opakují přibližně po cca 40 měsících (Jurečka a Macháček, 2023, 274).

3.2.2 Kondratěvovy cykly

Ruský ekonom a statistik Nikolaj Kondratěv (1892 – 1938) zjistil, že ekonomika se vyvíjí v dlouhodobých vlnách. Na základě údajů z Francie, Anglie, Spojených států, Německa a celého světa od 18. století do 20. let 20. století objevil dvě až tři dlouhé vlny. Tyto vlny obvykle trvají 50 let (Stroukal, 2021, s. 193).

Na tyto vlny, které jsou označovány jako K-vlny později navázal Joseph Schumpeter, který věřil, že K-vlny jsou hnací silou ekonomického růstu a rozvoje. Podle jeho teorie jsou K-vlny vyvolány inovacemi, které vedou k novým průmyslovým odvětvím a technologiím. Tyto inovace stimulují investice a spotřebu, čímž podněcují hospodářský růst. Nové technologie a odvětví se objevují se zpožděním, ve vhodném čase a tento vhodný čas většinou nastává po válce. (Schumpeter, 1994)

3.2.3 Juglarovy cykly

Francouzský lékař a ekonom Clément Juglar (1819 – 1905) zkoumal cykly, které označil jako střednědobé, s průměrnou délkou trvání o hodnotě 9-10 let (Jurečka a Macháček, 2023, s. 274).

Nicméně s rozvojem sofistikovanějších statistických metod a rostoucím objemem dostupných dat se existence těchto cyklů stala předmětem značných pochybností. Jurečka a

Macháček (2023, s. 274) poznamenávají: „Pozdější rozvoj statistických metod a větší dostupnost dat však většinu odborníků přesvědčily, že existence takových typizovaných cyklů je spíše chimérou či zbožným přáním jejich „objevitelů“.“

3.3 Předstihové indikátory

Předstihové indikátory jsou zásadním nástrojem pro hodnocení budoucího ekonomického vývoje. Předstihové indikátory (Anglicky - Leading Economic Index, LEI) signalizují, kam se ekonomika bude v nejbližší době ubírat a také poskytují včasné informace o důležitých bodech obratu v hospodářském cyklu (The Conference Board, 2024).

Baumohl (2012, s. 7) poukazuje na zkoumání jednotlivých indikátorů, které sice sami o sobě nemohou poskytnout směr, jakým se ekonomika bude pohybovat, ovšem kombinace různých indikátorů může poskytnout přehled o tom, jaké jsou podmínky v konkrétním sektoru ekonomiky v určitém okamžiku. Následné spojení všech indikátorů by mělo ukázat, jak se ekonomice daří, a poskytnout informace o tom, kam směřuje.

Kohout (2018, s. 245, 246, 247, 248) doplňuje, že správně vybrané indikátory (například úvěrová aktivita bank, procento úvěrových selhání, relativní ziskovost podniků, peněžní inflace) mohou včas varovat před nadcházející krizí. Tyto indikátory varovaly například před Finanční krizí v roce 2008 už na jaře a v létě roku 2007. Běžně sledované makroekonomické modely jako je HDP, spotřebitelské ceny a nezaměstnanost, vykazují známky zhoršující se ekonomické situace zkresleně a se zpožděním. Proto je důležité rozeznat relevantní indikátory pro včasnou reakci na hrozící ekonomickou krizi.

Jurečka a Macháček (2023, s. 275, 276) dodávají, i když se jednotlivé hospodářské cykly liší délkou trvání a intenzitou výkyvů, vykazují jisté společné rysy. Na hospodářský cyklus je možné tedy nahlížet v širším smyslu, než jen jako na změny reálného HDP, ale je možné také diskutovat o cyklických spolupohybech různých ekonomických ukazatelů. Mezi tyto ukazatele řadíme již zmíněné předstihové (leading) a zpožděné (lagging) indikátory:

- Leading indikátory - jsou schopny předbíhat ekonomické veličiny a tím umožňují predikci nadcházející krize nebo recese. Příkladem mohou být výše uvedená úvěrová aktivita bank, procento úvěrových selhání, relativní ziskovost podniků. Dalším příkladem, který uvádí Synek a Kislingerová (2015, s. 102) mohou být ukazatele stavební výroby a prodej automobilů. Vývoj v období Finanční krize jasně ukázal, že právě automobilový průmysl a podniky s ním spojené byly postiženy krizí jako první.

- Lagging indikátory - se za pohyby ekonomických veličin opožďují, tudíž se mění poté, co se již změnily makroekonomické podmínky. Lagging indikátory jsou důležité k potvrzení ekonomických trendů, které již byly předpovězeny leading indikátory, případně potvrzeny koincidenčními ukazateli. I přes jejich zpožděnou reakci až po změně obecných ekonomických podmínek, představují užitečný nástroj, jelikož jsou dostupné dříve, než kompletní data z národních účtů. Jako příklad můžeme uvést výše zmíněné HDP, inflace, nezaměstnanost, úrokové sazby, zisky…(Eurostat, 2016).

4 FAKTORY KONKURENCESCHOPNOSTI

Konkurenceschopnost národní ekonomiky je ovlivněna řadou faktorů, které mohou výrazně ovlivnit její výkonnost na mezinárodním trhu. Tyto faktory se obvykle dělí na několik hlavních kategorií (Schwab, 2017):

1. **Institucionální prostředí**:
    - Kvalita právního systému
    - Transparentnost a efektivnost vládních institucí
    - Úroveň korupce
    - Politická stabilita
2. **Infrastruktura**:
    - Kvalita a dostupnost dopravní infrastruktury (silnice, železnice, letiště)
    - Energetická infrastruktura a bezpečnost dodávek
    - Informační a komunikační technologie (ICT)
3. **Makroekonomické prostředí**:
    - Stabilita měny
    - Kontrola inflace
    - Veřejný dluh
    - Fiskální politika
4. **Zdraví a základní vzdělání**:
    - Dostupnost a kvalita zdravotnických služeb
    - Úroveň základního vzdělání
5. **Vyšší vzdělání a odborná příprava**:
    - Kvalita vysokých škol a výzkumných institucí
    - Vztah mezi vzdělávacím systémem a potřebami trhu práce
6. **Efektivnost trhu práce**:
    - Flexibilita trhu práce
    - Úroveň odborných dovedností pracovní síly
    - Míra nezaměstnanosti
7. **Rozvinutost finančních trhů**:
    - Dostupnost finančních služeb
    - Efektivita bankovního sektoru
    - Kapitálový trh

8. **Technologická vyspělost**:
    - Úroveň technologických inovací
    - Výdaje na výzkum a vývoj
    - Adopce nových technologií
9. **Velikost trhu**:
    - Domácí tržní velikost
    - Možnosti exportu a mezinárodního obchodu
10. **Obchodní sofistikovanost**:
    - Diverzifikace ekonomiky
    - Komplexnost výrobků a služeb
    - Kvalita podnikatelského prostředí
11. **Inovace**:
    - Inovační kapacita
    - Spolupráce univerzit s průmyslem
    - Dostupnost moderních výrobních technologií

Každá z těchto oblastí může mít zásadní vliv na to, jak dobře je země schopna soutěžit na globálním trhu, přilákat zahraniční investice a stimulovat hospodářský růst.

4.1 Makroekonomické prostředí

Aby mikroekonomické subjekty mohly fungovat, musí jim makroekonomické subjekty vytvořit stabilní fiskální a měnovou politiku, kontrolovat inflaci a zajistit nízký veřejný dluh. Jejich správné nastavení zajišťuje důvěru investorů, podporuje podnikatelské prostředí a vytváří podmínky pro udržitelný hospodářský růst.

- Stabilita měny – stabilita měny je důležitá, protože zajišťuje cenovou stabilitu, což je jedním z hlavních cílů centrálních bank po celém světě. Pevný směnný kurz nebo cílování inflace, které je nyní běžným nástrojem měnové politiky, pomáhají centrálním bankám dosáhnout mírného růstu cenové hladiny. Stabilní měna zvyšuje investiční aktivitu a snižuje nejistotu v ekonomice. Díky tomu je ekonomika odolnější vůči neočekávaným šokům a podporuje udržitelný hospodářský růst. (Česká národní banka, © 2024)

- Kontrola inflace – stabilní a nízká cenová hladina, je jedním z předpokladů pro hospodářský růst země. Nízká a stabilní inflace vytváří příznivé podmínky pro

investice, podporuje ekonomický růst a přispívá k důvěře spotřebitelů i podniků v ekonomiku. Centrální banky vyspělých zemí si pro volí cíl udržení cenové stability, protože inflace přesahující určitou hodnotu negativně ovlivňuje hospodářský růst. (Slaný et al., 2008, s. 125)

- Veřejný dluh – zahrnuje kromě státního dluhu (suma nesplacených půjček přijatých k pokrytí deficitů z dalších veřejných rozpočtů) také dluhy plynoucí z deficitů jiných veřejných rozpočtů. Míra veřejného zadlužení země se obvykle měří jako podíl veřejného dluhu na HDP. V Česku je tento ukazatel přibližně 45%, v Německu kolem 65% a v USA kolem 144 % (Jurečka a Macháček, 2023, s. 241)
- Fiskální politika – je využívání nástrojů, jako jsou státní rozpočtové výdaje, daně, cla k ovlivňování ekonomických procesů. To zahrnuje zejména cílené změny ve státních výdajích a daních s cílem vyvážit ekonomiku a podpořit její růst. Fiskální politika ovlivňuje konkurenceschopnost a hospodářský cyklus prostřednictvím veřejných investic, daňové politiky, stabilizace výkyvů v ekonomice a udržitelného veřejného dluhu (Jurečka a Macháček, 2023, s. 218). Fiskální politika se obecně rozděluje na expanzivní politiku – taková opatření vlády, jehož cílem je podpoření ekonomiky, např. snížení daní a zvýšení veřejných výdajů a restriktivní politiku – ta naopak tlumí ekonomickou aktivitu v případech přehřátí ekonomiky (Národní rozpočtová rada, © 2024).

V následující kapitole bude rozebrán poměrně problémový a těžce definovatelný pojem konkurenceschopnosti. V ekonomice se nejčastěji lze setkat se třemi pojetími konkurenceschopnosti a to podniku, národní ekonomiky a systému. Konkurenceschopnost podniku tedy na mikroekonomické úrovni bývá často definována jako schopnost úspěšně konkurovat na trhu. Konkurenceschopnost systému se nachází mezi makroekonomickou a mikroekonomickou úrovní, jedná se o efektivní spolupráci subjektů se společnými cíli a pravidly (Slaný et al., 2006, s. 18, 19). Je důležité zmínit, že základem makroekonomické konkurenceschopnosti jsou mikroekonomické aspekty. Jedná se o firmy, které svými strategiemi vytvářejí hodnotu. Úkolem hospodářské politiky, ať již na úrovní států či regionů, je vytvořit nezbytné podmínky pro efektivní fungování těchto firem, což v moderním kontextu především znamená podporovat inovace. Hospodářská politika dále věnuje zvláštní pozornost trhu práce a ochraně hospodářské soutěže, což má významný

dopad na inovační aktivity, obdobně důležitou roli má daňový systém, vzdělání a také infrastruktura. (Slaný et al., 2006, s. 32, 33)

Pro účely této bakalářské práce se bude pracovat s makroekonomickou konkurenceschopností.

4.2 Makroekonomická konkurenceschopnost

V ekonomické literatuře existují různé definice konkurenceschopnosti. Slaný et al. (2008, s. 16) definuje konkurenceschopnost jako: „schopnost ekonomiky dosahovat dlouhodobého ekonomického růstu."

Dle OECD je konkurenceschopnost „míra schopnosti, s jakou je v otevřených tržních podmínkách země schopna produkovat zboží a služby, které obstojí v testu mezinárodní konkurence, a zároveň udržovat nebo zvyšovat reálný domácí důchod" (OECD, 1992, s. 237).

Makroekonomická konkurenceschopnost je poměrně nové a kontroverzní téma, které se v posledních třech desetiletích objevilo v oblasti globální ekonomie. Souvisí s tím, jak se mění globální ekonomika, jelikož globalizace více upozorňuje na soupeření mezi jednotlivými státy a makroregiony. (Slaný et al., 2006, s. 31, 32)

Dvě základní pojetí makroekonomické konkurenceschopnosti Slaný et al. (2006, s. 32):

- Vnější konkurenceschopnost - je podobná kritériu používanému pro hodnocení firem. Ekonomika je totiž posuzována podle schopnosti dosahovat úspěchu na mezinárodních trzích. Jako konkurenceschopnou ji lze považovat, když jsou její výrobky a služby úspěšné jak na domácím, tak zahraničním trhu. Problémem tohoto přístupu je, že větší ekonomiky jsou často uzavřenější, což může vést k nepřesným úsudkům o jejich konkurenceschopnosti na základě podílu na světovém obchodu ve srovnání s jejich HDP. Pro tyto ekonomiky je důležitější sledovat vnitřní události než jejich výkon na globálním trhu.

- Agregátní (celková) konkurenceschopnost – definuje konkurenceschopnou ekonomiku jako tu, která je charakterizována pozitivním vývojem hlavních makroekonomických ukazatelů, jako je růst HDP, životní úroveň a nezaměstnanost. Tento přístup klade důraz na produktivitu, jejíž neustály růst je nezbytný pro dosaženích pozitivních výsledků v těchto ukazatelích. Hodnocení ekonomiky není založena pouze na absolutní číslech, ale spíše na jejich porovnání s ostatními ekonomikami.

Makroekonomická konkurenceschopnost je tedy schopnost země uspět na mezinárodních trzích a zajistit trvalý růst kvality života a udržitelného hospodářského růstu. Je definována souborem faktorů, které zahrnují produktivitu, efektivní využití zdrojů a splnění nezbytných podmínek, jako jsou ekonomická stabilita, politická situace, vzdělání, inovace a infrastruktura. Úspěch konkurenceschopné ekonomiky závisí na tom, jak dobře jsou tyto vstupní faktory nastaveny a jak efektivně hospodářská politika podporuje firmy, inovace a udržitelné podnikání, což vše přispívá k celkové kvalitě.

Konkurenční výhoda v souvislosti s makroekonomickou konkurenceschopností poskytuje zemím přednost před konkurencí. Tyto výhody mohou zahrnovat nižší výrobní náklady, lepší technologii, vyšší kvalitu, efektivní infrastrukturu nebo vzdělanou pracovní sílu. Jedním z faktorů konkurenční výhody mohou být komparativní výhody. Komparativní výhody se týkají schopnost země pronikat se svým zbožím a službami na zahraniční trhy a tím získávat výhody ve srovnání s ostatními zeměmi. (Slaný et al. et al., 2006, s. 31, 32, 33, 34, 35)

5 MĚŘENÍ VÝKONU NÁRODNÍCH EKONOMIK

Výkon národní ekonomiky lze měřit pomocí několika klíčových parametrů, které poskytují ucelený pohled na hospodářskou situaci země a její schopnost udržet si konkurenceschopnost. Zde jsou některé z nejvýznamnějších parametrů (Slaný, 2006):

1. **Hrubý domácí produkt (HDP)**:
    - HDP je nejpoužívanější ukazatel celkové ekonomické produkce země, vyjadřuje celkovou tržní hodnotu všech finálních zboží a služeb vyrobených v zemi během určitého období (obvykle roku).
2. **Hrubý národní produkt (HNP)**:
    - HNP je podobný HDP, ale zahrnuje i příjmy obyvatel zahraničního původu a odčítá příjmy, které si národní obyvatelstvo vydělává v zahraničí.
3. **Purchasing Power Parity (PPP)**:
    - PPP je metoda používaná k úpravě HDP pro srovnání kupní síly různých zemí, což umožňuje lépe porovnat životní úroveň.
4. **HDP na obyvatele**:
    - Tento ukazatel dělí celkový HDP země počtem obyvatel a poskytuje přehled o průměrném hospodářském výkonu na jednoho obyvatele.
5. **Inflace**:
    - Míra inflace, která měří roční změnu cenové hladiny koše zboží a služeb, je klíčovým ukazatelem stability měny a nákladů na život.
6. **Nezaměstnanost**:
    - Míra nezaměstnanosti, která ukazuje procento pracovní síly, která není zaměstnána a aktivně hledá práci, je důležitým ukazatelem zdraví trhu práce.
7. **Bilance obchodu**:
    - Rozdíl mezi hodnotou exportovaného a importovaného zboží a služeb může odrážet konkurenceschopnost země v mezinárodním obchodě.
8. **Veřejný dluh jako procento HDP**:
    - Tento ukazatel měří celkový dluh vlády v poměru k celkové ekonomické produkci země, což může ukazovat na udržitelnost fiskální politiky.
9. **Produktivita práce**:
    - Produktivita měří množství zboží a služeb vyrobených na jednoho zaměstnance, což je klíčový ukazatel efektivity ekonomiky.

10. **Index lidského rozvoje (HDI)**:
    - HDI kombinuje údaje o průměrné délce života, vzdělání a příjmech na obyvatele, poskytující širší pohled na sociální a ekonomické podmínky.

Tyto parametry dohromady poskytují komplexní obrázek o výkonnosti národní ekonomiky a umožňují srovnání s jinými zeměmi. Kvůli rozsahu bakalářské práce bude větší pozornost věnována pouze následujícím parametrům měření výkonnosti:

5.1 Hrubý domácí produkt

Hrubý domácí produkt vyjadřuje velikost a celkovou výkonnost ekonomiky, kterou si můžeme představit jako celkovou hodnotu všech konečných produktů a služeb, vytvořených v ekonomice během určitého období, nejčastěji roku (Krugman a Wells, 2015, s. 190). Ceny se však mění. Je tak možné si představit scénář, kdy vypočtený HDP roste, ale množství produkce zůstává konstantní nebo dokonce klesá. Jurečka a Macháček (2023, s. 29) pro odlišení růstu množství vyprodukovaných výrobků a služeb od růstu jejich cen se v ekonomickém měření používají rozlišení mezi nominálním a reálným HDP.

A) Nominální HDP – je vypočítán v běžných cenách, tzn. v cenách, které převládají na trhu v době, za kterou je HDP počítán.

B) Reálný HDP – je vypočítán ve stálých cenách, tzn. V cenách očištěných od změn. Stálými cenami rozumíme ceny toho období (roku), které stanovíme jako období výchozí, základní.

HDP můžeme vypočítat pomocí tří metod: výdajová, důchodová a produkční metoda. Výdajová a produkční metoda se řadí mezi hlavní metody výpočtu HDP, naopak důchodová se považuje pouze za doplňkovou metodu (Pošta, 2018, s. 8).
Jurečka a Macháček (2023, s. 30, 31, 32, 33, 34, 35) udávají tři základní postupy výpočtu HDP:

5.1.1 Výdajová metoda

HDP pomocí výdajové metody měříme podle součtu výdajů, které byly vynaloženy k jeho nakoupení. Sečtením výdajů domácností, podniků, vlády a zahraničních subjektů na nákup výrobků a služeb vyprodukovaných v dané zemi v daném roce získáme údaj o hodnotě celkového produktu ekonomiky.

$$\textit{Hrubý domácí produkt} = C + I + G + NX$$

Kde G je spotřeba domácností (consumption);
I jsou hrubé soukromé investice (investment);
G jsou výdaje vlády (státu) na nákup výrobků a služeb (government);
NX je čistý export (rozdíl mezi exportem X a importem M, tzn. X – M).

5.1.2 Důchodová (příjmová) metoda

Důchodová metoda výpočtu HDP spočívá v součtu příjmů (důchodů) vyplývajících z vlastnictví výrobních faktorů, které byly použity k vytvoření HDP. Mezi tyto příjmy patří:

- Mzdy (hrubé mzdy + další náklady firem na práci, včetně příspěvků na sociální a zdravotní pojištění)
- Úroky (čisté úroky, tzn. rozdíl mezi úroky, které získají domácnosti a vláda, a úroky, které domácnosti a vláda zaplatí jiným subjektům)
- Zisky (hrubý zisk firem, který se člení na dividendy akcionářů, nerozdělené zisky a daň ze zisku)
- Renty (příjmy plynoucí domácnostem z vlastnictví půdy a nemovitostí)
- Příjmy ze samozaměstnání (všechny formy příjmů samostatně podnikajících osob – živnostníků, rolníků apod.)

5.1.3 Produkční (výrobní) metoda

A poslední metoda výpočtu přidanou hodnotou, která se v praxi zjišťuje tak, že od příjmů z prodeje určitého produktu odečteme náklady na nákup vstupů (surovin, materiálu, paliv, polotovarů, služeb), které jsou nezbytné k jeho výrobě. Součtem přidaných hodnot všech firem v ekonomice získáme hodnotu všech finálních produktů, což je ekvivalent hodnoty hrubého domácího produktu.

5.2 Inflace

Inflace pochází z latinského slova inflatio, což znamená nafouknutí. Inflace je vnímána pro většinu občanů jako zlo, které ohrožuje ekonomiku a společnost, a proto je třeba s ní bojovat. Většina názorů v ekonomické komunitě vnímá inflaci negativně, ale někteří tvrdí, že mírná a kontrolovaná inflace ekonomice neškodí. Inflace bývá definována jako: „zvyšování cenové hladiny, která má za následek snižování kupní síly peněz“, jedná se tak o jistý vnější projev nerovnovážné situace v ekonomice. (Jurečka a Macháček 2023, s. 132)

Z dlouhodobého hlediska je celková úroveň cen určována především změnami v peněžní zásobě, tedy celkovým množstvím aktiv, která lze pohotově použít k nákupu. Inflace představuje negativní faktor pro držení hotovosti. Důvodem je snižování kupní síly peněžních prostředků v čase, jelikož rostoucí cenová hladina vede k poklesu reálné hodnoty hotovosti. Jinými slovy, za stejnou nominální hodnotu hotovosti si v budoucnu lze koupit menší množství zboží a služeb. (Krugman a Wells, 2015, s. 178)

Měřit inflaci je poměrně složitý a citlivý úkol, jelikož podle vývoje cenové hladiny se odvozuje mnoho dalších hospodářských propočtů a ukazatelů, mezi které patří například výpočet reálných mezd, důchodů nebo životních nákladů. Inflaci lze měřit pomocí indexů spotřebitelských cen (CPI – Consumer Price Index) a implicitního cenového deflátoru.

Index CPI odpovídá změnám cen výrobků a služeb, které domácnosti kupují. Spotřební koš je souhrn výrobků a služeb, které nakupuje průměrná domácnost. Vzorec pro výpočet:

$$\boldsymbol{CPI = \frac{hodnota\ daného\ spotřebního\ koše\ v\ cenách\ běžného\ roku}{hodnota\ daného\ spotřebního\ koše\ v\ cenách\ základního\ roku} * 100}$$

Dalším důležitým ukazatelem je také míra inflace, která se rovná procentní změně cenového indexu za určité období. Vypočítá se jako rozdíl cenového indexu běžného a základního období, dělený cenovým indexem základní období násobený stem, využíváme zde index spotřebitelských cen. Vzorec pro výpočet:

$$\boldsymbol{míra\ inflace = \frac{CPI_t - CPI_{t-1}}{CPI_{t-1}} * 100,}$$

kde CPI_t znamená index běžného období, CPI_{t-1} znamená index základního období.

Ačkoliv se spotřební koš snaží o typické zachycení spotřebních návyků populace, je nutné zdůraznit, že struktura spotřeby se liší v závislosti na socioekonomických faktorech, jako je například věk. Tato diferenciace vede k rozličnému dopadu inflace na jednotlivé skupiny obyvatelstva (Jurečka a Macháček 2023, s. 133, 136, 137).

V ekonomice se také objevují extrémní situace, kdy ceny rostou o tisíce, desetitisíce až statisíce procent ročně. Taková situace se nazývá hyperinflace a bývá zapříčiněna rychlým růstem peněžní zásoby, nejčastěji tak vládou, která se snaží tisknout peníze na zaplacení svého velkého dluhu. Peníze se stávají bezcennými a lidé místo toho, aby drželi peníze, se jich zbavují, protože jejich kupní síla každým dnem klesá. S největší hyperinflací se potýkalo Zimbabwe, kde hyperinflace dosáhla až neuvěřitelných 500 miliard procent. Obrovské problémy mělo po první světové válce Německo, kde mezi lety 1922-1923 ceny rostly tempem 16 procent denně. (Krugman a Wells, 2015, s. 477, 478, 491)

5.3 Nezaměstnanost

Pokud je inflace pro občany vnímána jako zlo, které ohrožuje ekonomiku a společnost, nezaměstnanost je na tom velmi podobně. Nezaměstnanost spadá pod trh práce, z makroekonomického hlediska se týká nezaměstnanost obyvatelstva v produktivním věku, což je věk od ukončení povinné školní docházky až do odchodu do penze. Produktivní věk obyvatelstva členíme na:

- Ekonomicky aktivní (někdy též jako pracovní síla)

Do ekonomicky aktivních patří zaměstnaní a nezaměstnaní. Zaměstnaní jsou lidé, kteří pracují na plny nebo částečný úvazek (Jurečka a Macháček, 2023, s. 160). Podle Mezinárodní organizace práce a dle přístupu Eurostatu, je nezaměstnaná osoba ta, která je ve věku 15 let a starší, která nebyla zaměstnaná, hledala aktivně práci a byla připravena k nástupu do práce nejpozději do 14 dnů. Pro zařazení mezi nezaměstnané je nutné současné plnění všech tří podmínek, jinak je osoba hodnocena jako ekonomicky neaktivní. Aktivním hledáním práce je myšleno využití služeb úřadu práce, pracovní agentury či vlastní konkrétní činnost v tomto ohledu. (Eurostat, 2011)

- Ekonomicky neaktivní obyvatelstvo.

Jedná se o lidi, kteří se nacházejí v produktivním věku, ale nemají zaměstnání, ani ho z jiných důvodů nehledají. Jako příklad můžeme uvést studenty, zdravotně postižené, lidi v domácnostech (Jurečka a Macháček, 2023, s. 160).

Nejčastějším ukazatelem je míra nezaměstnanosti, kterou vypočteme jako podíl počtu nezaměstnaných lidí k ekonomicky aktivním osobám. Míru nezaměstnanosti lze zkoumat pro celou zemi, ale také pro jednotlivé regiony nebo i různé skupiny obyvatelstva, u můžu, žen, dle věkových skupin atd. Vzorec pro výpočet: (Jurečka a Macháček, 2023, s. 161)

$$\textit{míra nezaměstnanosti} = \frac{\textit{počet nezaměstnaných osob}}{\textit{počet ekonomicky aktivních osob}} * 100$$

Míra nezaměstnanosti nám tedy říká, jak obtížné je najít práci v současném stavu ekonomiky. Čím je nezaměstnanost nižší, všichni kdo hledají práci, si ji najdou. Když je nezaměstnanost vyšší, je obtížné si práci najít. V ekonomice můžeme také vidět trend se silným negativním vztahem mezi hospodářským cyklem a nezaměstnaností. Když HDP roste, nezaměstnanost klesá a naopak (Krugman a Wells, 2015, s. 219, 223).

Dalším důležitým pojmem je struktura nezaměstnanosti. Důležité je zkoumat nejen míru nezaměstnanosti, ale také její strukturu, její dopady na délky trvání nezaměstnanosti,

regionálního rozložení a důsledků na jednotlivé skupiny obyvatelstva. Nezaměstnanost může být krátkodobá, která se pohybuje v intervalech několika týdnů a dá se považovat jako přirozená. Větším problém je dlouhodobá nezaměstnanost, která trvá déle než 1 rok. Pozornost se musí věnovat také prostorovému rozložení nezaměstnanosti, kdy značné rozdíly v nezaměstnanosti vidíme nejen mezi regiony, ale také v rámci mikroregionů. Další rozdíly lze vidět mezi věkovými a etnickými skupinami. Míra nezaměstnanosti bývá vyšší například u studentů, kterým chybí praktické zkušenosti, ale i u osob, které jsou v předdůchodovém věku. (Jurečka a Macháček, 2023, s. 163)

Moderní ekonomiky se vyznačují neustálým vznikem a zánikem pracovních pozic. Tato dynamika na trhu práce s sebou přirozeně přináší určitou míru nezaměstnanosti, která je neodmyslitelnou součástí fungování ekonomického systému. V rámci nezaměstnanosti můžeme rozlišovat dva základní typy: frikční a strukturální.

Frikční nezaměstnanost je dočasná forma nezaměstnanosti, která vzniká v důsledku přechodných změn na trhu práce. Jedná se o běžný jev, který v malém množství můžeme být i pozitivní, jelikož uchazeči o práci hledají odpovídající pozice a zaměstnavatelé hledají vhodné kandidáty. Doba trvání frikční nezaměstnanosti je obvykle krátká a s rostoucím dynamikou trhu práce se může tato forma nezaměstnanosti snižovat.

Oproti tomu strukturální nezaměstnanost je dlouhodobější forma nezaměstnanosti, která je způsobena strukturálními změnami v ekonomice. Tyto změny zahrnují například technologický pokrok, globalizaci, změny ve spotřebitelské poptávce a úpadek specifických odvětví. V důsledku těchto změn se některé pracovní pozice stávají nadbytečnými a vznikají tak nesrovnalosti mezi dovednostmi nezaměstnaných a požadavky trhu práce. Řešení strukturální nezaměstnanosti obvykle vyžaduje aktivní politiky zaměřené na rekvalifikaci a přeškolování pracovní síly. (Krugman a Wells, 2015, s. 224, 225, 226, 227)

Odlišným druhem nezaměstnanosti je nezaměstnanost sezonní, která se projevuje výkyvy v průběhu rok. Tato nezaměstnanost se vyskytuje v odvětvích ekonomiky, kde mají významný vliv sezónní faktory, jako je počasí a klimatické podmínky. Jedná se o stavebnictví, cestovní ruch a zemědělství. Sezonní nezaměstnanost hraje klíčovou úlohu ve státech, jakými jsou například Španělsko, Řecko a Itálie, kde turistický průmysl představuje významný podíl ekonomické struktury. (Jurečka a Macháček, 2023, s. 166)

5.4 Platební bilance

V kontextu rostoucí globalizace a vzájemné provázanosti národních ekonomik nabývá sledování mezinárodních toků a jejich systematické zachycování v platební bilanci na významu. Platební bilance slouží jako klíčový nástroj pro zobrazování ekonomických transakcí mezi domácími subjekty a zahraničím v daném časovém období.

Sestavování platební bilance spadá pod metodiky Mezinárodního měnového fondu, konkrétně tedy z metodiky (BPM6), která určuje základní kategorie platební bilance, které jsou: běžný účet, kapitálový účet, finanční účet, saldo chyb a opomenutí (Jurečka a Macháček, 2023, s. 346, 347, 348).

Běžný účet zaznamenává toky zboží, služeb (např. export do Německa – import z Německa), prvotních (např. mzda, úroky) a druhotných důchodů (např. transfery) mezi rezidenty dané ekonomiky a jejími nerezidenty. Kapitálový účet mapuje příjmy a výdaje v souvislosti s toky nevyráběných nefinančních aktiv a kapitálových transferů (např. příjmy z fondů EU – výdaje za převod patentů). Finanční účet zobrazuje čistá pořízení a úbytky finančních aktiv a závazků (např. přímé investice, portfolio investice, finanční deriváty…) (Pošta, 2018, s. 233).

Platební bilance je budována na principu podvojného účetnictví. V praxi to znamená, že každý zaznamenaný obchod v rámci platební bilance disponuje jak kreditní, tak debetní položkou. Kreditní položka: Zaznamenává příliv finančních prostředků do dané ekonomiky. Debetní položka: Zaznamenává odliv finančních prostředků z dané ekonomiky. Z tohoto důvodu je platební bilance vždy účetně vyrovnána. Rovnice pro vyrovnanost platební bilance: *Běžný účet + kapitálový účet + saldo chyb a opomenutí = finanční účet* (Jurečka a Macháček, 2023, s. 348).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 IDENTIFIKACE KLÍČOVÝCH HOSPODÁŘSKÝCH OBDOBÍ

Pro srovnání jednotlivých ekonomik byla zvolena následující tři klíčová hospodářská období: Internetová horečka neboli dot-com bubble mezi lety 1997-2001, Finanční krize 2008-2009 a nejaktuálnější Covid 19 krize mezi lety 2019-2020. Tyto tři klíčové krize byly vybrány z více důvodu – jedná se o globální krize, které zasáhly všechny tři ekonomiky, jde o krize s významným dopadem na hospodářský vývoj a v neposlední řadě je možné je srovnávat a analyzovat, jelikož pro krize starší roku 1992 by byla analýza a srovnání velmi obtížné, protože Česká republika v té době neexistovala a data byla za socialismu velmi zkreslená. Cílem této kapitoly je poskytnout přehled o těchto krizích, uvést klíčové události a faktory, které přispěly k jejich vzniku, a nabídnout kontext pro následnou analýzu.

6.1 Internetová horečka – dot-com bubble 1997-2001

Mezi lety 1990-2001 se v USA formovala tzv. „Nová ekonomika“, Švihlíková (2014, s. 31) spojuje toto období s vysokým hospodářským růstem, který byl poháněn nízkou inflací a nízkou nezaměstnaností.

V této době vznikly jedny z nejznámějších firem vybudovaných na digitálních produktech, které měly sloužit ke zvýšení produktivity a efektivity prostřednictvím zjednodušení a automatizace mnoha procesů jako např. Google, Ebay, Microsoft, Amazon, které dodnes patří mezi největší firmy na světě. Ovšem, každá mince má dvě strany, v této době vznikaly i takzvané "dot-com společnosti", které se zaměřovaly na internetový business a slibovaly revoluci v mnoha oblastech. Investoři do těchto společností vkládali masivní investice, s vidinou optimismu a vírou v neomezený růst internetu. Mnoho dot-com společností vykazovalo silný růst, ale nešlo ruku v ruce s reálnou ziskovostí. Byly financovány spekulativními investicemi a jejich akcie se obchodovaly za enormně vysoké ceny, neodpovídající jejich skutečné hodnotě. (Stroukal, 2021, s. 188, 189, 190)

Švihlíková (2014, s. 31) poznamenává, že akciový trh v roce 2001 zaznamenal návratnost 24 % ročně a IT sektor tvořil 8,3 % americké HDP.

Stroukal (2021, s. 191) dále dodává, že bubliny mají málokdy jedinou příčinu a dot-com bublina není výjimkou. Hlavní příčinou byla dostupnost levných peněz. FED razil expanzivní monetární politiku nízkých úrokových sazeb. Od roku 1989 pět let padaly úrokové sazby amerického FEDu z téměř 10 % až na 3 %, což znamená 70 % slevu na nové peníze. Poté se FED snažil zbrzdit ekonomiku a sazby začal zvyšovat.

Důležitou postavou dot.com bubliny (a vlastně i finanční krize) byl Alan Greenspan, který byl ve funkci guvernéra FEDu od roku 1987 až do ledna 2006 a po většinu času byl zastáncem expanzivní monetární politiky. Krugman (2009, s. 126, 128, 127, 129, 130) zmiňuje, že v době úřadování Alana Greenspana vznikly dvě obrovské bubliny, jedna na akciovém trhu a druhá na realitním trhu. Dále poukazuje i na to, že Greenspan o bublinách věděl, ale nepodnikl žádné kroky k jejímu zamezení. Na druhou stranu kolem roku 2000 ekonomika USA prožívala zlaté časy prosperity, nezaměstnanost se dostala pod 4 %, tak možná i proto Greenspan do ekonomiky nezasáhl.

6.2 Finanční krize 2007-2009

6.2.1 Hypoteční bublina

Začátek Finanční krize nastal dle Krugmana a Wellse (2015, s. 445) už v roce 2003, kdy se v USA nacházely úrokové sazby na historické minimu, částečně kvůli FEDu a částečně kvůli novému kapitálu z jiných zemí, zejména z Číny. Tyto aspekty, hlavně tedy nízké úrokové sazby, začaly tvořit bublinu u nemovitostí, která pomohla dostat ekonomiku USA z recese.

Podobné vnímání situace je i Stroukalem (2021, s. 208), který poukazuje na Case-Shillerův index, který za deset let od července 1996 zaznamenal nárust ceny domů ve Spojených státech o 121 %, tedy o 8,27 % ročně. Na příkladě si lze představit, že i kdybyste si vzali hypotéku s úrokem 8 %, vyplatilo by se vám si ji vzít a dům po splácení prodat. Mezi lety 2003 a 2004 nemovitosti rostly o 12 % ročně a v některých státech USA dokonce rychleji.

Krugman (2009, s. 133) poukazuje na „sekuritizaci hypoték“ – tedy shromáždění velkých balíků či fondů hypoték a následný prodej podílů z výnosů splátek od dlužníků. Sekuritizace byla do velké realitní bubliny omezena pouze na „prime“ (prvotřídní), kdy ve většině případů ale dlužníci byli schopní splácet. Poté přišla finanční inovace, která umožnila sekuritizaci substandardních hypoték. Tato inovace vedla k vytvoření zajištěných dluhových obligací (CDO – collateral debt obligation). CDO nabízely investorům podíly na výnosech generovaných ze splátek hypotečních fondů. Tyto podíly se lišily v hodnotě, přičemž některé nesly označení „senior“ a disponovaly přednostním nárokem na výnosy ze splátek. Podíly označené jako „senior“ měly být bezpečnou investicí. Investoři předpokládali (avšak špatně), že i kdyby dlužníci nedokázali své hypotéky splácet, nikdy jich nebude tolik, aby to ohrozilo příjmy podílníků. Ratingové agentury rozdávaly nálepky podílům v CDO často bez

ohledu na rizikovost a tím se otevřela cesta k financování substandardních hypoték ve velkém.

Stroukal (2021, s. 214) dodává ohledně ratingových agentur, že jejich problémem je nedostatečná konkurence na trhu. Trh s ratingovými agenturami ovládají z 95 % tři společnosti – Standard & Poor´s, Moody´s a Fitch.

Finanční instituce kombinovaly deriváty dobrých a špatných hypoték do balíčků, které následně nabízely na trhu. K tomu potřebovaly rating. Došly tak za jednou ratingovou agenturou, zeptaly se, jaký rating by od ní dostaly. Pokud by rating byl špatný, zkusí to u jiné agentury, kde nabídnou lepší. Je jasné, komu instituce za rating zaplatí. Ratingové agentury měly motivaci dávat co nejlepší rating i špatným aktivům, protože jinak by nedostaly zaplaceno.

Stroukal (2021, s. 209) dodává, že dalším faktorem hypoteční bubliny byly také tzv. NINJA („No income, no job, no assets“) půjčky. Jedná se o půjčky lidem, kteří nemají příjem, zaměstnání ani žádná aktiva – např. dům nebo pozemek. Důležité byly také dvě společnosti Fannie Mae a Freddie Mac, jenž byly založeny státem. Tyto společnosti měly za úkol vykupovat hypotéky od bank a finančních institucí, aby mohly být hypotéky poskytovány levněji. 7. září 2008 ovšem nastal zlom, společnostem Fannie Mae a Freddie Mac hrozil bankrot a ceny nemovitostí dle Shillerova indexu klesly o 27 %. Začaly růst úroky, lidé si nemohli dovolit splácet hypotéky a k tomu začaly klesat ceny nemovitostí.

6.2.2 Finanční spekulace

Krugman (2009, s. 156, 157) vysvětluje rozmach krize za hranice USA, kde jako hlavní příčinu vidí rozvoj finanční globalizace, jenž se vyznačuje koncentrací značného objemu kapitálu umístěných v jiných zemích. Dále poukazuje na finanční instituce, které používaly silný pákový efekt a také riskantní transakce, jenž přesahují hranice jednoho státu. Když se situace v USA zhoršila, byl právě zahraniční investice tím, co je ekonomy označováno jako "převodní mechanismus", který umožňuje, aby se krize, která vznikla na americkém realitním trhu, přenesla ven a vyvolala další vlnu krizí v zahraničí. Krach hedgeových fondů Francouzské banky BNP Paribas lze označit jako začátek finanční krize.

Jurečka a Macháček (2023, s. 275) doplňují, že podle oficiálního vyjádření Centre for Economic Policy Research, začala recese v Eurozóně v lednu 2008 a trvala 15 měsíců a na konci recese tvořila nezaměstnanost v Eurozóně 10 procent.

Znakem této krize se stal nový derivát vymyšlen bankou JPMorgan Chase, Credit Default Swap zkráceně CDS, česky swap úvěrového selhání, který je určitým druhém pojištění, které se dá prodat. Dá se prodat třetí osobě, která sází na to, že dlužník zkrachuje. Banky tímto podstupovaly velké riziko. Jedním faktorem, proč tomu tak bylo, je určitá „nezodpovědnost“, což dokonce prohlásil i bývalý prezident USA Barack Obama. Další roli hrál i psychologický faktor, když „sází“ všichni, chcete si vsadit také. Některé banky a korporace si vsázely z toho důvodu, že pokud by přišli o vše, stát by jim ztrátu pokryl, proto bylo výhodně si „vsadit“. Byly totiž pro stát příliš důležité, byly tzv. „too big to fail“ neboli příliš velké na to, aby zkrachovaly. (Stroukal, 2021, s. 211, 212)

Stroukal (2021, s. 212) pokračuje, že pro banky a další významné finanční instituce byla situace těžká v tom, že ohrožení přesahuje rámec pouhého zaměstnání. Propustit tisíce finančníků na Wall Street by vláda zvládla. Horší je, že aktiva jedné finanční instituce mohou být závislá na aktivech jiné instituce, čímž by se spustil tzv. „domino efekt“. Největší banky by padaly jedna po druhé, kdyby se první z nich zhroutila. Banky to věděly, ale vláda i přesto nechala některé padnout, například Lehman Brothers,

6.3 Covid-19 krize 2019-20

Pandemická krize je naprosto odlišná od krizí, které byly rozebírány výše. Je to z důvodu, který uvádí Baldwin a Mauro (2020, s. 2), kdy poválečné pandemie zasahovaly častěji menší ekonomiky, covid pandemie zasáhla spíše ty větší. Od března 2020 byly nejvíce zasaženy státy s deseti největšími ekonomikami na světě, mezi které patří USA, Francie, Německo, Japonsko, Itálie, Velká Británie a Čína, která byla zasažena nejvíce. Výjimku tvořila pouze Indie a Pakistán. Souhrn ekonomik těchto 7 zemí je tak důležitý, že tvoří:

- 60 % světové poptávky a nabídky (tedy HDP)
- 65 % světové výroby
- 41 % světového zpracovatelského vývozu

Schwab a Mallert (2021, s. 45) zmiňují, že světová ekonomika se nikdy nezastavila tak náhle, jako v březnu 2020, kdy během tří týdnů došlo k rapidnímu poklesu HDP a zvýšení nezaměstnanosti. V porovnání s předchozími hospodářskými otřesy byl dopad pandemie na světovou ekonomiku větší a projevil se mnohem rychleji. Nejvíce byl zasažen sektor služeb, který bývá často považován za odolný vůči cyklickým výkyvům, v USA sektor služeb činí 70 procent HDP.

Stroukal (2021, s. 219, 220) dodává, že epidemie nového koronaviru propukla v období, kdy některé státy postupně směřovaly k hospodářskému poklesu, přičemž některé z nich, jako například Německo, balancovaly na hraně technické recese. Technická recese znamená, že dvě čtvrtletí po sobě v zemi mezikvartálně (tedy oproti předchozímu čtvrtletí) kleslo HDP.
V roce 2019 začal FED snižovat úrokové sazby a Evropská centrální banka od roku 2011 razila politiku nízkých úrokových sazeb. Vliv bankovních úvěrů na ceny nevyvíjel takový tlak, jak světové mocnosti očekávaly, a navíc na globální ekonomickou náladu vrhaly stín různé nejistoty. Prezident USA byl nevyzpytatelný Donald Trump, pochybnosti vyvolávalo také nevyřešené vystoupení Velké Británie z Evropské unie a rostoucí napětí mezi USA a Čínou. Tyto "globální nejistoty" ještě zhoršily zprávy z konce roku 2019 a počátku roku 2020 o rychle se šířícím koronaviru. U nás byla situace jiná. Česká republika zahájila první lockdown s historicky nízkou nezaměstnaností a za situace, kdy Česká národní banka zvyšovala úrokové sazby, aby zmírnila tlak na ceny.
Jurečka a Macháček (2023, s. 275) uvádí, že v USA covidová recese trvala pouze 2 měsíce a přinesla čtvrtletní pokles HDP až o 31,4 procent a růst míry nezaměstnanosti na rekordních 14,7 procenta.
Zajímavým faktem také je, že v únoru roku 2020 došlo v USA k vrcholu expanze, která trvala 128 měsíců, což ji dělá nejdelší v historii hospodářských cyklů v USA, které jsou měřeny už od roku 1854. Expanze trvala od června roku 2009 (National Bureau of Economic Research, 2021).

7 ANALÝZA HOSPODÁŘSKÝCH CYKLŮ VYBRANÝCH EKONOMIK

Hlavním cílem této bakalářské práce je analýza vývoje a vzájemný vztah hospodářských cyklů, vybraných faktorů konkurenceschopnosti a předstihových indexů ekonomik České republiky, USA a Německa. V následujících podkapitolách je hospodářský cyklus nejprve srovnán a analyzován dle HDP a poté analyzován za pomocí předstihového indexu. Tato analýza umožňuje hlubší pochopení fungování ekonomik a jejich vzájemného vztahu, schopnost ekonomik reagovat na krize a identifikovat některé faktory ovlivňující jejich konkurenceschopnosti. Vývoj hospodářské cyklu je analyzován od roku 1992 až po rok 2022.

7.1 Srovnání ekonomického výkonu dle HDP

Hrubý domácí produkt je základní makroekonomický ukazatel pro měření ekonomické výkonnosti. Na grafu č. je vidět ekonomická síla HDP na osobu v USD a na grafu 3 je vidět vývoj růstu HDP ve vybraných zemích.

Česká republika měla z vybraných zemí nejhorší startovní pozici, ačkoliv byla z postkomunistických zemí nejvyspělejší, rozvinutým zemím jako USA a Německo se v žádném případě nemohla rovnat. V roce 1990 dosahovala úroveň HDP ČSSR vůči SRN jen zhruba 37 %. V prvotním období transformace se česká ekonomika propadala, avšak brzy nastalo ekonomické oživení. Jak lze vidět i z grafu č. v roce 1993 začal HDP růst a jeho tempo růstu se zvyšovalo až do měnové krize 1997 (Musil, 2015).

Německo od spojení s méně rozvinutou částí Východního Německa zaznamenávalo nižší růst HDP, v roce 1993 dokonce Německá ekonomika zaznamenala pokles o 1 %. Od té doby však stabilně rostla až do roku 2002, kdy Německo zasáhla dot-com bublina. Pro Německou ekonomiku byly obtížné roky 2001 a 2002, kdy vývoj HDP klesl do mínusových hodnot.

Americká ekonomika rostla v 90. letech ročním průměrem 3,8 %, hlavně díky levně dostupným penězům, které ovšem nafukovaly bublinu. USA v roce 2001 zaznamenaly roční růst pouze 1 %.

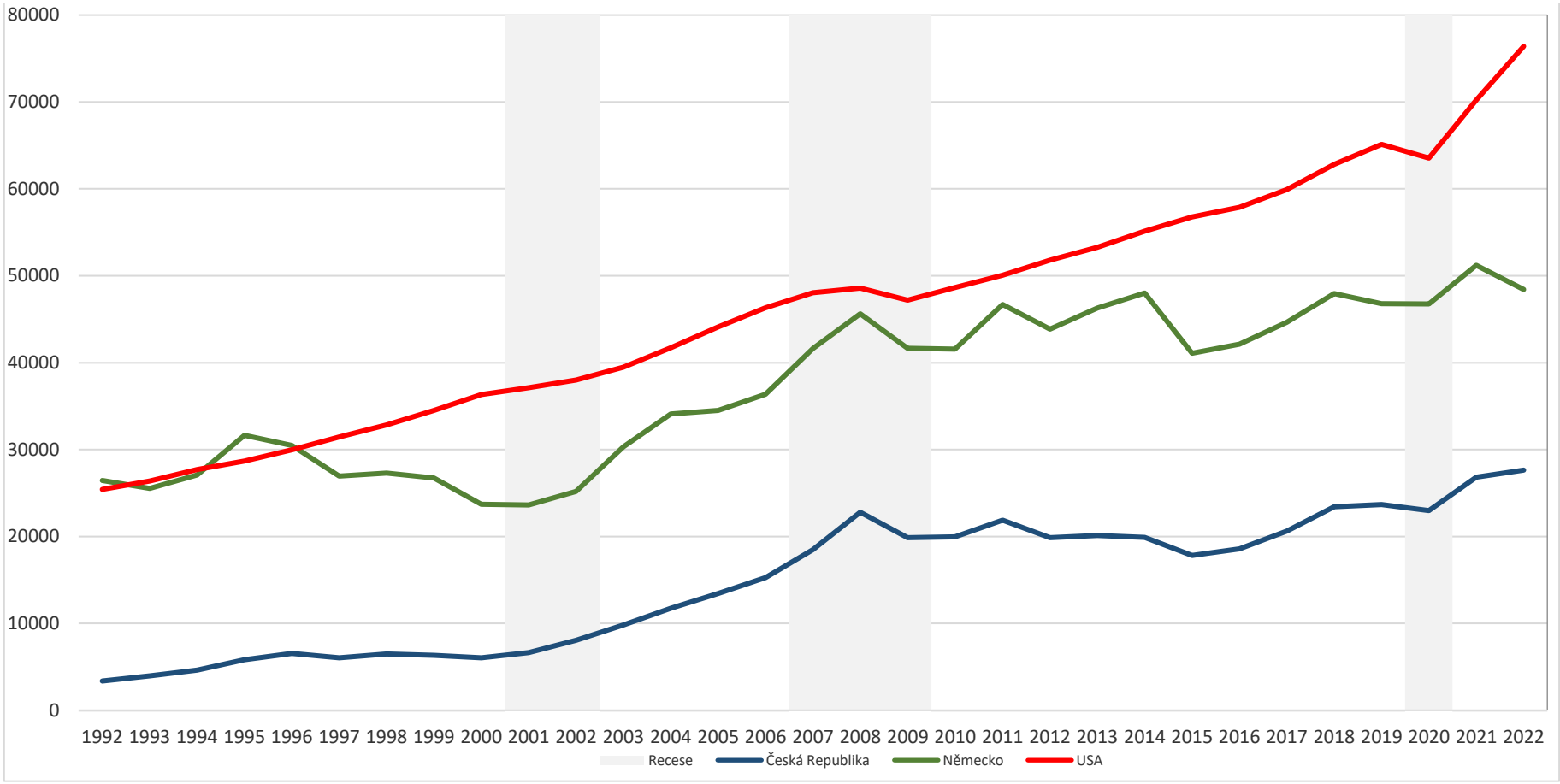

Graf 1 Vývoj HDP v USD od roku 1992-2022 (zdroj: vlastní zpracování na základě dat z World Bank Group, © 2024)

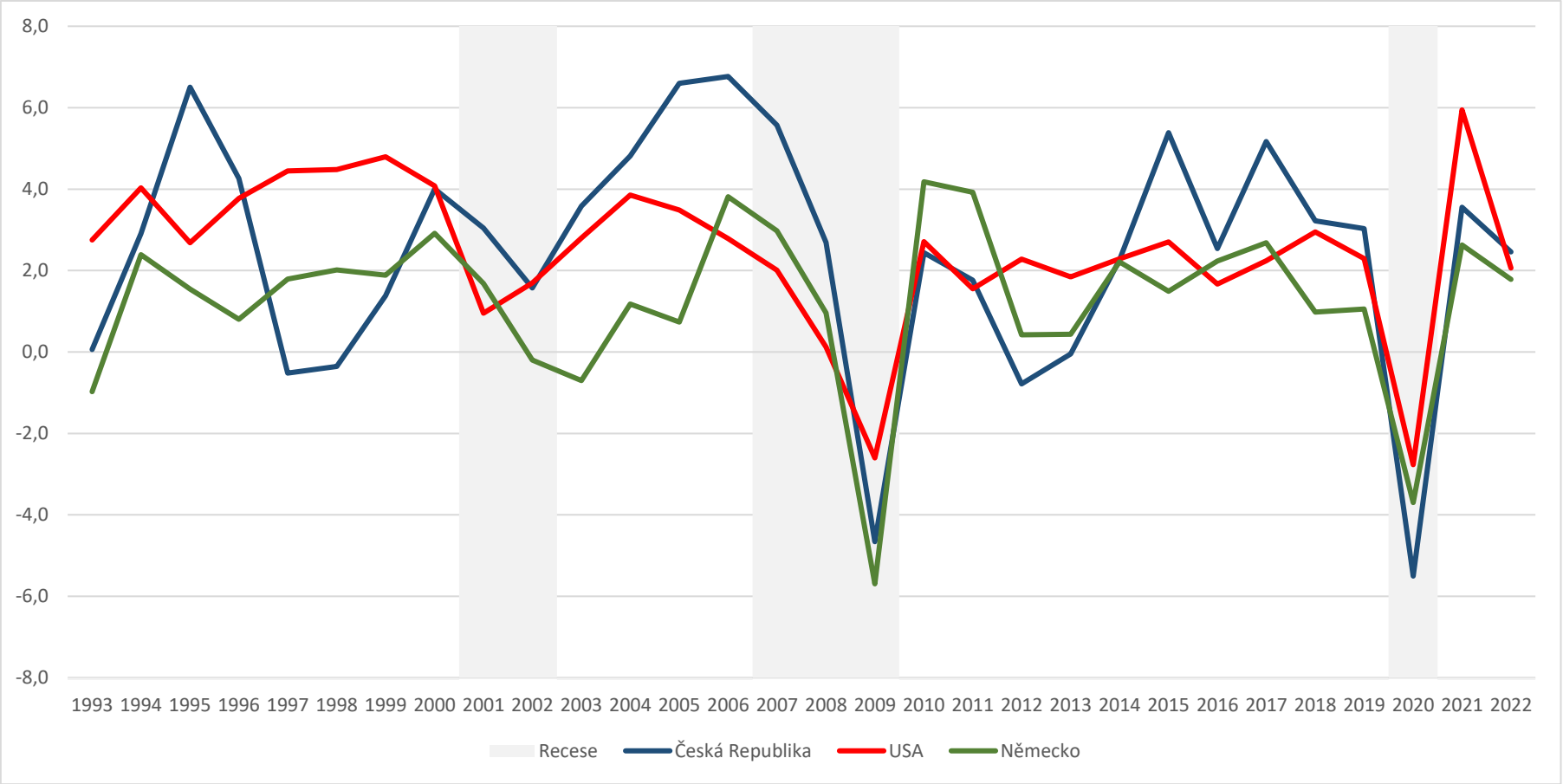

Graf 2 Vývoj HDP na obyvatele (zdroj: vlastní zpracování na základě dat z World Bank Group, © 2024)

Období po dot-com bublině bylo pro vybrané země období růstu a konjuktury. Od měnové krize do roku 2008 ekonomika České republiky těžila z přílivu zahraničních investic a začlenění do Evropské unie, ke kterému došlo v roce 2004. Česko od roku 2003 do roku 2007 rostlo průměrným tempem 5,5 % ročně, což lze označit jako jedno z nejlepších období v historii. Německo zaznamenalo v tomto období nejnižší růst z vybraných zemí, v roce 2006 se mu podařilo přeskočit USA, ovšem Spojené státy se tou dobou pomalu řítily k Finanční krizi. Finanční krize zasáhla všechny vybrané země, největší pokles HDP zaznamenalo Česko a Německo. Česko a Německo zažilo pokles HDP ještě v roce 2012, důvodem byla klesající domácí poptávka se spotřebitelským a investičním pesimismem domácností a firem (Vejmělek, 2013).

Velký vliv na HDP Německa mají také malé a střední podniky tzv. „Mittelstand“ (podniky s maximálně 249 zaměstnanci a ročním obratem 50 milionů eur), které tvořily v roce 2015 více než 42 % HDP země a zaměstnávají zhruba 55 % pracovní síly. Aby však tyto firmy udržely svou konkurenceschopnost, kvůli vysokým mzdovým nákladům a nedostatku pracovních sil, musí investovat do automatizace a nových technologií pro zefektivnění výroby, jinak jejich odběratelé začnou upřednostňovat levnou asijskou konkurenci (Schulzová, 2023). Malé a střední podniky jsou nejen pro Německou ekonomiku klíčové, protože poskytují velkou část pracovních míst, podporují růst a inovace a přispívají k sociální stabilitě (Evropská komise, Generální ředitelství pro vnitřní trh, průmysl, podnikání a malé a střední podniky, 2019).

USA od roku 2009 zažívalo nejdelší expanzi v historii země, ke které se přidala roku 2014 Česká i Německá ekonomika. V roce 2015-2019 rostla Česká ekonomika v průměru o 3,5 %, nejvíce z vybraných zemí. V roce 2020 začala pandemie Covid-19 a velký propad u všech zemí, Česká republika se ale propadla nejvíce ze všech zemí a to o -5,5 %. Nejvyšší růst za rok 2021 zaznamenaly USA.

Zatímco jiné ekonomiky v EU rostly, česká ekonomika stagnovala a ve 2. pololetí 2023 vykázala pokles HDP dvě čtvrtletí v řadě, což vedlo k recesi. Ekonomiku brzdilo několik faktorů: vysoká inflace, která snižovala reálné příjmy domácností, účinnost vysokých úrokových sazeb zpomalující investiční aktivitu firem a slabá zahraničí poptávka. Zvláštní pozornost si zaslouží slabá výkonnost německé ekonomiky, která je s českou úzce propojena, což lze vidět na obr. 2 (Marek et al., 2024). Německá ekonomika nebude růst ani v roce 2024, kdy předpokládaný růst 1,2 % byl snížen na 0,1 %, což naznačuje stagnaci. Jako hlavní důvody jsou uváděny – snížená cenová konkurenceschopnost kvůli vysokým

energiím, klesající export zejména vysoce kvalitního zboží a slabá poptávka po kapitálovém zboží a meziproduktech, Americká ekonomika rostla ve 3. kvartále 2023 o 4,9 %. (Deutsche Welle, 2024).

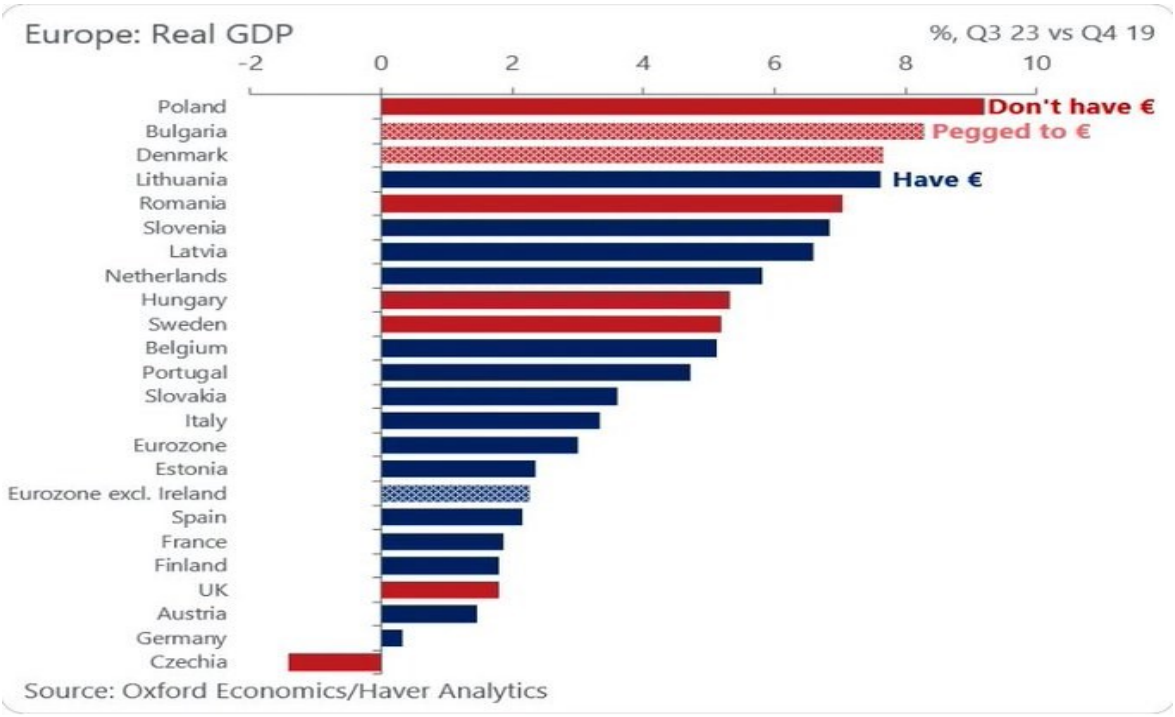

Obrázek 2 Reálné HDP za posledních 5 let (zdroj: Oxford Economics, © 2024)

8 ZKOUMANÉ INDEXY

Tato část je zaměřena na představení vybraných indexů či indikátorů, z nichž některé budou dále využity pro analýzu hospodářských cyklů v praktické části. Nejdůležitějším kritériem u zkoumaných indexů je, zdali se jedná o indikátory lagging či leading nebo kombinace obou.

Real-Time Sahm Rule Recession Indicator

Tento lagging ukazatel signalizuje začátek recese, když vzroste klouzavý průměr národní nezaměstnanosti o 0,50 procentního bodu nebo více ve srovnání s minimem tříměsíčních průměrů z předchozích 12 měsíců. Tento ukazatel vychází z údajů "v reálném čase", tj. z míry nezaměstnanosti (a nedávné historie míry nezaměstnanosti), které byly k dispozici v daném měsíci. BLS (Bureau of Labor Statistics) reviduje míru nezaměstnanosti každý rok na začátku ledna, kdy je zveřejněna prosincová míra nezaměstnanosti za předchozí rok. Index je vydáván měsíčně a je sezónně očištěn. (Sahm, © 2024)

Conference Board Leading Economic Index

Jedná se o index publikovaný organizací Conference Board, který má za cíl poskytnout informaci o výkonnosti Americké ekonomiky v blízké budoucnosti. Index se skládá z 10 ekonomických složek. Tyto složky jsou sestaveny tak, aby co nejlépe reflektovaly vývoj celé ekonomiky. S jeho pomocí mohou investoři a podniky lépe předpovídat budoucí vývoj ekonomiky. Mezi složky zahrnuté v indexu patří: Průměrná týdenní pracovní doba ve zpracovatelském průmyslu, průměrné týdenní počáteční žádosti o podporu v nezaměstnanosti, nové zakázky výrobců spotřebního zboží a materiálů, index nových zakázek ISM, nové zakázky výrobců investičního zboží (které není určeno k obraně, s výjimkou zakázek na letadla), stavební povolení na nové soukromé bytové jednotky, index cen akcií S&P 500, index předních úvěrů, rozpětí úrokových sazeb, průměrná očekávání spotřebitelů ohledně obchodních podmínek. (The Conference Board, 2024)

OECD CLI – Composite Leading Indicator

Jedná se o index ze složených předstihových indikátorů, který byl konstruován tak, aby poskytoval včasné signály o bodech obratu (vrcholy a dna) v hospodářských cyklech za pomocí kolísání mezery výstupu, tedy kolísání hospodářské aktivity kolem její dlouhodobé potenciální úrovně. Je zveřejňován měsíčně. Doba předstihu se může lišit, ale OECD cílí na období 6-9 měsíců. Index se skládá z časových řad, které se v bodech zvratu vykazují předstihovým vztahem k referenční řadě, což je od roku 2012 speciálně upravený OECD index HDP (Do roku 2012 se používal IIP – Index of Industrial Production). Index je

sestaven z dat, které jsou pro každou zemi vybírány na základě různých kritérií, např: - ekonomický význam, cyklické chování, kvalita údajů, aktuálnost a dostupnost (OECD, © 2024a). Důležité je také podotknout, že hodnota CLI nad (pod) 100 je vždy ukazatelem, který předpokládá úrovně HDP nad (pod) dlouhodobým trendem. Meziměsíční zvýšení (snížení) CLI obecně znamená zrychlení (zpomalení) očekávaného růstu HDP nad (pod) dlouhodobým růstem HDP. Úroveň CLI ovšem není měřítkem toho, jak vysoko nad nebo pod dlouhodobou úrovní HDP se očekává očekávaná úroveň HDP dané země. Systém CLI je navržen tak, aby odhaloval body zvratu, a proto úroveň CLI pouze naznačuje sílu signálu, že budoucí úroveň HDP bude vyšší nebo nižší než trend (OECD, 2020).

Konstrukční řada pro Českou republiku se skládá z: kapitálového účtu platební bilance, služby – vývoj poptávky: budoucí tendence (sezónně očištěné), výroba – produkce: budoucí tendence (sezónně očištěné), CPI a HICP – všechny položky (2015=100) převrácené, Index spotřebitelské důvěry (sezónně očištěný), ITS Exports f.o.b (sezónně očištěný) a ceny akcií indexu PX (Prague Stock Exchange). Pro Německo se konstrukční řada skládá z: IFO business climate indikátoru, výrobní průzkum - příliv zakázek/poptávka: tendence, průzkum zpracovatelského průmyslu - vývozní zakázky: očekávání, průzkum ve zpracovatelském průmyslu - nové zakázky, průzkum ve zpracovatelském průmyslu - zásoby hotových výrobků, rozpětí úrokových sazeb (% p.a.), průzkum služeb - vývoj poptávky: budoucí tendence, spotřebitelský průzkum - indikátor důvěry (sezónně očištěný). Pro USA jsou to: Zahájené práce na obydlích (sezónně očištěné), čisté nové objednávky - zboží dlouhodobé spotřeby (sezónně očištěné), ceny akcií: NYSE, spotřebitelský průzkum – indikátor důvěry (sezónně očištěn), Týdenní odpracované hodiny: výroba (sezónně očištěné), průzkum ve zpracovatelském průmyslu - indikátor důvěry a rozpětí úrokových sazeb (OECD, 2022).

OECD BCI – Business Confidence Index

Jde o indikátor podnikatelské důvěry, který poskytuje informace o budoucím vývoji na základě průzkumů veřejného mínění o vývoji výroby, zakázek a zásob hotových výrobků v průmyslovém odvětví. Lze jej použít ke sledování růstu produkce a k předvídání zlomových bodů v hospodářské aktivitě. Čísla nad 100 naznačují zvýšenou důvěru v blízkou budoucnost výkonnosti podniků a čísla pod 100 ukazují na pesimismus ohledně budoucí výkonnosti (OECD, © 2024e).

OECD CCI – Consumer Confidence Index

Tento indikátor spotřebitelské důvěry napovídá o budoucím vývoji spotřeby a úspor domácností na základě odpovědí ohledně jejich očekávané finanční situace, nálady ohledně celkové ekonomické situaci, nezaměstnanosti a schopnosti spořit. Indikátor nad 100 signalizuje posílení důvěry spotřebitelů v budoucí ekonomickou situaci, v důsledku čehož jsou domácnosti méně náchylné k úsporám a více se přiklánějí k utrácení peněz za velké nákupy v příštích 12 měsících. Hodnoty pod 100 indikují pesimistický postoj k budoucímu vývoji ekonomiky, který může mít za následek tendenci více spořit a méně spotřebovávat (OECD, © 2024f).

Rushin Index

Je pojmenován podle prvního Československého ministra financí Aloise Rašína. Název je přechýlen do angličtiny, a skládá se ze dvou slov - „rush“ znamená spěchat, jelikož index obsahuje rychle dostupné vysokofrekvenční data o ekonomice a „in“ je zkratka pro slovo index. Rushin je týdenní index ekonomické aktivity pro ČR, který byl vytvořen během pandemie Covidu-19, jelikož ČNB potřebovala mít rychlý přehled o dění a vývoji v české ekonomice a nečekat na zveřejnění dat od ČSÚ. Index byl sestrojen s cílem zachytit vývoj hospodářské aktivity s co nejmenším zpožděním a se zdůrazněním na body zvratu a rychlost růstu ekonomiky. Index, který se publikuje jednou za měsíc, shrnuje vývoj čtyř rychle dostupných vysokofrekvenčních ukazatelů a šesti měsíčních indikátorů (Česká Národní Banka, 2021). Složení Rushin indexu lze vidět na následujícím obrázku:

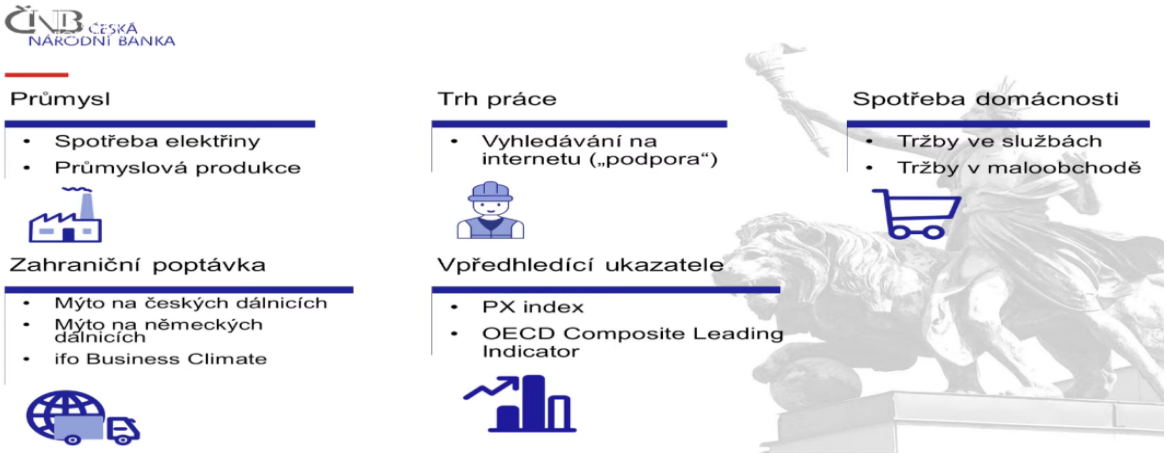

Obrázek 3 – Složení Rushin indexu (Zdroj: Česká Národní Banka, 2021)

8.1 Základní statistické metody používané k úpravě dat

(Gyomai a Guidetti, 2012) uvádí, že napříč indexy jsou data upravována a filtrována statistickými metodami, které se mohou index od indexu lišit. Mezi hlavní statistické metody však patří:

- Periodicita – jak často je index zveřejňován, většinou měsíčně, čtvrtletně
- Sezónní očištění – je statistická metoda, která odstraňuje z dat sezónní vlivy. Sezónní vlivy jsou pravidelné výkyvy v datech, které se opakují každý rok ve stejném období, mohou být způsobeny počasím, svátky, školními prázdninami.
- Detekce odlehlých hodnot – jsou identifikovány v řadách složek jako pozorování, která se nacházejí mimo normálních rozsah očekávaných pozorování, příčiny mohou být stávky, změna regulace…
- Smoothing – statistická metoda, která se používá k odstranění náhodných hodnot v datech, které jsou způsobeny měřícími chybami a náhodnými vlivy
- Detekce bodu zvratu – probíhá za pomocí algoritmů, používá se také pro určení, zda složkové ukazatele mají vhodné předstihové vlastnosti
- Normalizace - je proces transformace dat, aby se srovnaly jejich jednotky a škály
- Vážení - složkové ukazatele použité při konstrukci jakéhokoli složeného předstihového ukazatele mají stejnou váhu. V případě, že se jedná o indikátory pro jednotlivé země, jsou váženy vahami odrážejícími váhy jednotlivých zemí

9 ANALÝZA KLÍČOVÝCH HOSPODÁŘSKÝCH OBDOBÍ PŘEDSTIHOVÝMI INDEXY

Pro analýzu klíčových období předstihovými indexy byl vybrán z několika důvodů OECD Composite Leading Indicator (dále jen CLI):

- Do začátku roku 2023 byl vydáván pro všechny tři zkoumané země (Od února roku 2023 je vydáván pouze pro USA a Německo)
- Je vydáván měsíčně, tudíž umožňuje velmi přesnou a včasnou analýzu
- Jeho data jsou snadno dostupná na stránkách OECD nebo FRED
- Indikátor byl vydáván od roku 1955 pro USA, od roku 1961 pro Německo a pro Českou republiku od roku 1995, tudíž zachycuje všechny tři zkoumané období

Zbylé vybrané indexy uvedené v 9. kapitole byly vyřazeny z následujících důvodů:

- Real-Time Sahm Rule Recession Indicator - jedná se o lagging indikátor
- Conference Board Leading Economic Index - data Indexu jsou zpoplatněna vysokou částkou
- OECD Business Confidence Index a OECD Consumer Confidence Index – OECD CLI již v sobě zahrnuje ukazatele očekávání budoucího vývoje ekonomiky, které jsou podobné těm, které poskytují BCI a CCI. Zahrnutí těchto indexů by mohlo vést k redundanci a opakování informací.
- Rushin Index – u tohoto Indexu jsou data dostupné pouze od roku 2008, tudíž nelze zanalyzovat všechny vybrané období.

Tato kapitola se zabývá chováním vybraných předstihových ukazatelů v dobách krizí a recesí ve vybraných hospodářských období České republiky, Německa a USA. Analyzován je průběh před, během a po krizích/recesích. Recese se obecně definuje jako pokles reálného HDP minimálně dvě po sobě následující čtvrtletí v roce doprovázen zvýšenou nezaměstnaností a poklesem spotřeby. Pro potřeby této bakalářské práce se bude využívat definice National Bureau of Economic Research (NBER), který má oficiální pravomoc deklarovat recese. NBER definuje recesi jako výrazný pokles ekonomické aktivity v celé ekonomice trvající déle než několik měsíců, obvykle viditelným na reálném HDP, reálném příjmu, zaměstnanosti, průmyslové výrobě a velkoobchodním a maloobchodním prodeji. Recese začíná těsně po dosažení vrcholu ekonomické aktivity a končí, když ekonomika

dosáhne svého dna. NBER považuje pozici mezi minimem a vrcholem ekonomiky jako expanzi, kterou označuje jako normální stav ekonomiky, protože většina recesí je krátkých a v posledních desetiletích se objevovaly velmi zřídka. (National Bureau of Economic Research, 2024)

Kohout (2018, s. 522, 523, 524, 525) ohledně recesí dodává, že bývají vyhlašovány se zpožděním. Recese nastávají až dlouho poté, kdy třeba akciové trhy zamířily dolů. Například akcie začaly klesat v říjnu roku 2007 a v prosinci 2007 nastala v americké ekonomice recese, ta však byla vyhlášena až v prosinci roku 2008 – tedy o rok později.

Pro investory, firmy ale i jednotlivé země je proto důležité, aby na takové situace mohly reagovat s předstihem. Zde tedy přicházejí na scénu předstihové indikátory a indexy, které signalizují, kam se ekonomika bude v nejbližší době ubírat a také poskytují včasné informace o důležitých bodech obratu v hospodářském cyklu, které by měly pomoci ve včasné identifikaci recesí potažmo krizí. Pro tento úkol byl z výše uvedených důvodů vybrán OECD Composite Leading Indicator. Pro analýzu a správnou intepretaci hospodářských cyklů jednotlivých zemí CLI se používají, respektive používaly dvě referenční řady:

- Speciálně upravený OECD CLI Index HDP, který věrohodně zobrazuje hospodářský cyklus jednotlivých zemí, pro které je i normalizován. Data indexu jsou sezónně očištěna, index je vydáván měsíčně, tudíž zajišťuje přesnost a včasnost identifikaci bodů zvratu.
- Index průmyslové produkce (IIP – Index of Industrial Production), který byl používán do roku 2012, je k dispozici na měsíční bázi a také, alespoň historicky, vykazuje silné společné pohyby s HDP (OECD, 2012).

9.1 Interpretace OECD Composite Leading Indicator

Před samotnou analýzou je nutné se zaměřit na správnou interpretaci OECD CLI. Při interpretaci CLI je potřeba dbát určité opatrnosti. Například hodnota 110 oproti hodnotě 101 pouze silněji signalizuje, že se očekává vyšší HDP, než je dlouhodobý potenciální trend HDP, ale neposkytuje žádný údaj o tom, o kolik se očekává vyšší trend HDP. Pouze poskytuje silný signál o cyklické fázi, ve které se ekonomika v blízké budoucnosti pravděpodobně bude nacházet. Vhodná interpretace číselných hodnot CLI souvisí s mírou důvěry, kterou lze výhledu CLI přisoudit - čím dále je vrchol nebo dno od dlouhodobého trendu (stanoveného na 100), tím větší důvěru lze výhledu CLI přisoudit (OECD, 2020).

Následující graf zobrazuje kolísavost reálného HDP kolem dlouhodobého potenciálního trendu HDP.

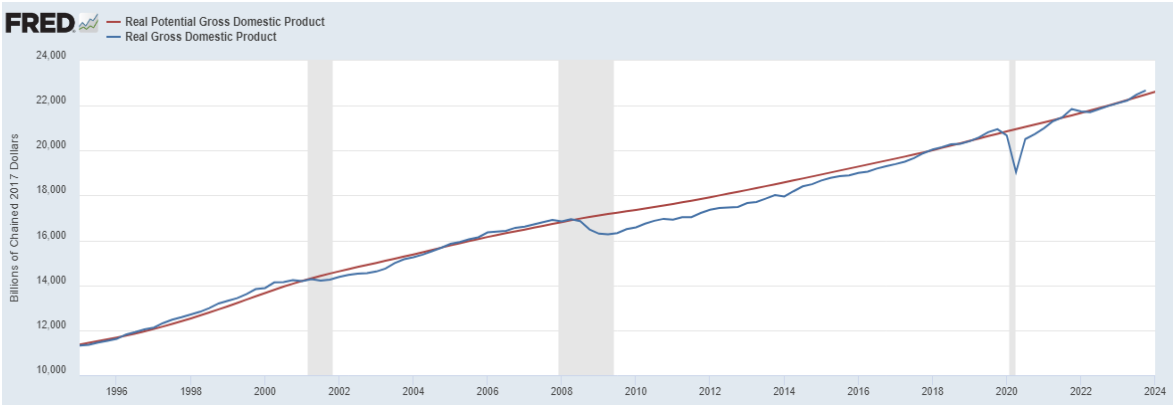

Obrázek 4 Graf zobrazující dlouhodobý potenciální trend HDP a reálný HDP (zdroj: Federal Reveserve Bank of St. Louis, © 2024)

Kohout (2018, s. 526, 527, 528, 529) zmiňuje důležitost výše uvedeného grafu, kdy zdánlivě malé odchylky reálného HDP od dlouhodobého potenciálu HDP mají poměrně velký význam, jelikož jsou schopny ukázat období přehřáté ekonomiky a období recesí (vyznačeny šedými sloupci), které poté následovaly. Je zřejmé, že recese je dříve nebo později způsobena přehřátou ekonomikou, což může znamenat předehru pro medvědí trh, nebo delší stagnaci trhu. Na druhou stranu období, kdy reálný HDP je hluboce pod dlouhodobým potenciálem, bývá vhodný čas pro nákup akcií.

V následující tabulce lze vidět začátek a konec recesí, délky kontrakcí a expanzí ve třech zkoumaných zemích. Tabulka poskytuje časový přehled recesí, které slouží pro lepší orientaci v grafech. Na obrázcích a grafech, jenž jsou uvedeny v dalších kapitolách, jsou recese znázorněny šedými sloupci, ovšem tyto recese zobrazují recese pouze v USA, jelikož databáze FRED neumožňuje zadání vlastních dat pro ukázku recesí v jiných státech.

Tabulka 1 Začátek a konec recesí v jednotlivých státech – (zdroj: vlastní zpracování na základě dat z German Council of Economic Experts, © 2024 a National Bureau of Economic Research, © 2024)

	Krize	Vrchol	Dno	Kontrakce	Expanze
ČR	Dot-com bubble	V České republice nebyla.			
	Finanční krize	2008 (Q3)	2009 (Q2)	~9-12	-
	Covid-19 krize	Prosinec 2019 (Q4)	Duben 2020 (Q2)	5	~75-78
USA	Dot-com bubble	Březen 2001 (Q1)	Listopad 2001 (Q4)	8	120
	Finanční krize	Prosinec 2007 (Q4)	Červen 2009 (Q2)	18	73
	Covid-19 krize	Únor 2020 (Q1)	Duben 2020 (Q2)	2	128
Německo	Dot-com bubble	Únor 2001 (Q1)	Červen 2003 (Q2)	28	91
	Finanční krize	Leden 2008 (Q1)	Duben 2009 (Q2)	15	55
	Covid-19 krize	Prosinec 2019 (Q4)	Duben 2020 (Q2)	5	129

Pro účely této práce bude při následné analýze CLI porovnáván s jeho referenční řadou, kterou je OECD CLI Index HDP normalizován pro dané země, dále s indexem měsíční míry nezaměstnaností a s komplexním indexem ekonomické aktivity v průmyslové výrobě, které NBER řadí mezi základní znaky recese. CLI a oba tyto indexy jsou srovnávány jako procentuální změna oproti minulému roku (Anglicky Year on Year %), proto v textu bude uváděna anglická zkratka YoY. Porovnání s těmito indexy by mělo poskytnout detailnější identifikaci bodů zvratů a také komplexnější pohled na vývoj hospodářských cyklů ve vybraných obdobích. V následujících podkapitolách je zobrazen vývoj a vztah OECD CLI k zvoleným klíčovým ekonomickým ukazatelům ve vybraných zemích.

9.2 Česká republika a Composite Leading Indicator

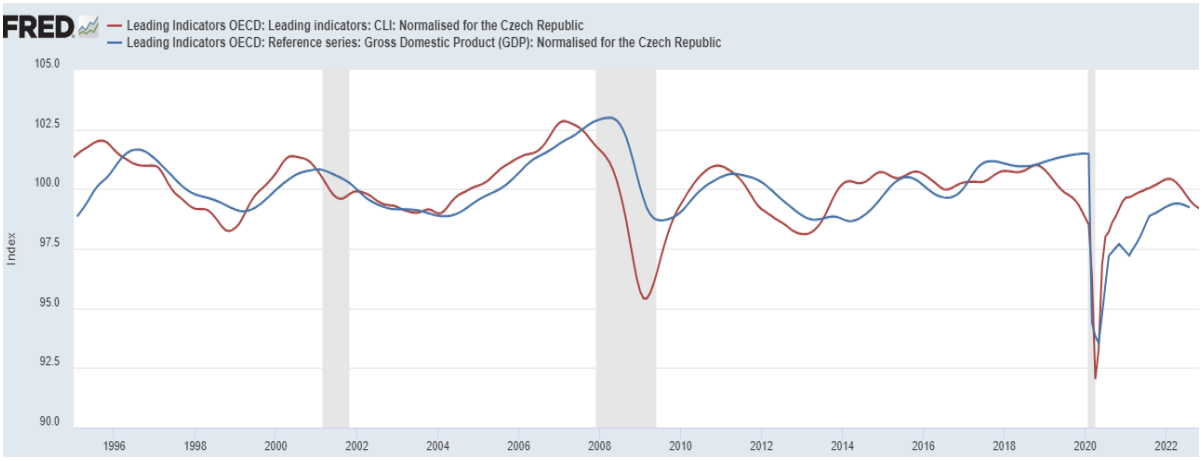

Obrázek 5 OECD CLI České republiky a OECD Index HDP (Zdroj: Leading Indicators OECD: Reference series: Gross Domestic Product (GDP): Normalised for the Czech Republic, © 2024 a Leading Indicators OECD: Leading indicators: CLI: Normalised for the Czech Republic, © 2024)

Obr. 5 zobrazuje CLI s jeho referenční řadou, což je OECD Index HDP, který má za úkol věrohodně zobrazovat hospodářský cyklus. Z obr. 5 lze vyčíst, že dot-com bublina Českou republiku nějak výrazně nezasáhla, ale Finanční krize již Českou republiku zasáhla naplno. CLI od ledna roku 2004, kdy dosáhl svého dna 98,97, kontinuálně narůstal i díky přijetí České republiky do Evropské unie v květnu 2004 a s tím spojeným novým kapitálem do země, až do svého vrcholu v únoru 2007, kdy dosáhl hodnoty 102,85 – rok předtím, než byla v eurozóně oficiálně vyhlášena recese. Zde přišlo první varování, které se potvrdilo v srpnu roku 2007, kdy se CLI protnul s hospodářským cyklem, po kterém CLI zamířil strmě dolů, což naznačuje, že hospodářský růst by měl brzy klesnout pod svůj dlouhodobý potenciál. Ovšem hospodářský cyklus v té době stále rostl, teprve až o 8 měsíců později se hospodářský cyklus vydal trendem, který už dříve naznačoval CLI. V březnu 2009 dosáhl CLI svého minima v hodnotě 95,40, od kterého se odrazil a signalizoval včasnou indikaci, že se objevují první známky oživení, které opět přišlo o několik měsíců dříve, než se oživení projevilo v ukazateli hospodářského cyklu. Obr. 6 zobrazuje, že nezaměstnanost dosáhla svého největšího meziročního růstu 3,5 % v srpnu 2009, celková nezaměstnanost se v té době pohybovala kolem 7,5 %. Český statistický úřad (2009) uvádí, že dynamika českého průmyslu byla silně ovlivněna vývojem konjukturálního cyklu (především automobilový průmysl). V dobách expanze české, evropské i globální ekonomiky byla tato odvětví velmi dynamická, naopak v dobách poklesu zatěžují celkovou průmyslovou výrobu. Index

průmyslové produkce se propadl meziročně nejvíce v únoru roku 2009 a to o necelých 23 %. HDP nejvíce poklesl v prvním kvartále roku 2009, kdy se propadl o 3,4 %. Z obr. 6 je možné pozorovat, pozitivní signál CLI v růstu HDP a návaznost nezaměstnanosti, která vlivem tohoto signálu začne klesat.

Před krizí Covid-19 se ocitla řada zemí na hraně technické recese (Stroukal, 2021, s. 219, 220), CLI vyslal varovný signál již na přelomu roku 2018-19, kdy dosáhl svého vrcholu, poté celý rok 2019 klesal, jeho pád ještě umocnily zprávy o Covidu-19. Postupně se s těmito pesimistickými zprávami zhoršovala ekonomická situace, která zapříčinila propad, který se zastavil až v dubnu, kdy CLI dosáhl svého historického minima 92,02. V 1. kvartále 2020 se HDP propadl o 3,3 % a ve 2. kvartále dokonce o 8,9 %. V roce 2020 nezaměstnanost meziročně rostla v průměru o 0,8 %, zatímco v dubnu se index průmyslové produkce kvůli lockdownu meziročně propadl o 36,14 %.

Dočasné uzavření některých podniků znamenalo snížení jejich produkce nebo vyústilo v úplné ukončení jejich činnosti a propuštění zaměstnanců a snížil se výkon ekonomiky. Z údajů ČSÚ vyplývá, že hrubá přidaná hodnota, která měří výkonnost odvětví, poklesla v roce 2020 o 5,5 % a mírně překonala rekordní propad z roku 2009. Další údaje ukazují, že došlo k poklesu tržeb z letecké dopravy přibližně o 70 %, z ubytování o 56 % a ze stravování a pohostinství o 33 %. Pokles spotřebních výdajů nebyl tak velký, jelikož většina nákupů spotřebního zboží byla realizována domácnostmi prostřednictvím e-shopů (Jurečka a Macháček, 2023, s. 329, 330). Stroukal (2021, s. 221) dodává, že během roku 2020 se peněžní zásoba v České republice zvýšila o 10 %.

V zemích postižených pandemií Covid-19 bylo možné pozorovat takzvaný paradox spořivosti – zvýšení úspor vede k snížení reálného důchodu, což vede ke snížení spotřeby a úspor. V Česku Dle ČNB bylo během 15 měsíců od začátku pandemie zaznamenáno zvýšení objemu úspor v domácnostech o 16 %. Zvýšení míry úspor, které bylo částečně způsobeno pesimistický očekáváním a částečně dočasným omezením služeb, za které byly domácnosti zvyklé utrácet, výrazně přispělo k poklesu HDP v uvedeném období (Jurečka a Macháček, 2023, s. 55). V roce 2023, byla Česká republika jedinou zemí EU, která se stále nedokázala dostat na výkon ekonomiky z „předcovidové“ éry roku 2019 (Marek et al., 2024)

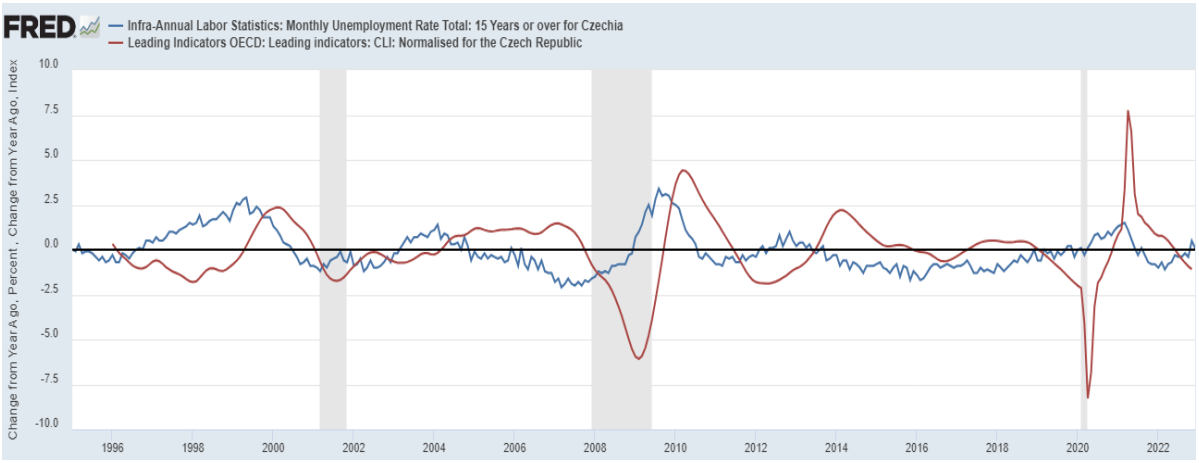

Obrázek 6 OECD CLI Česká republika YoY % a měsíční míra nezaměstnanosti YoY % (zdroj: Infra-Annual Labor Statistics: Monthly Unemployment Rate Total: 15 Years or over for Czechia, © 2024 a Leading Indicators OECD: Leading indicators: CLI: Normalised for the Czech Republic, © 2024)

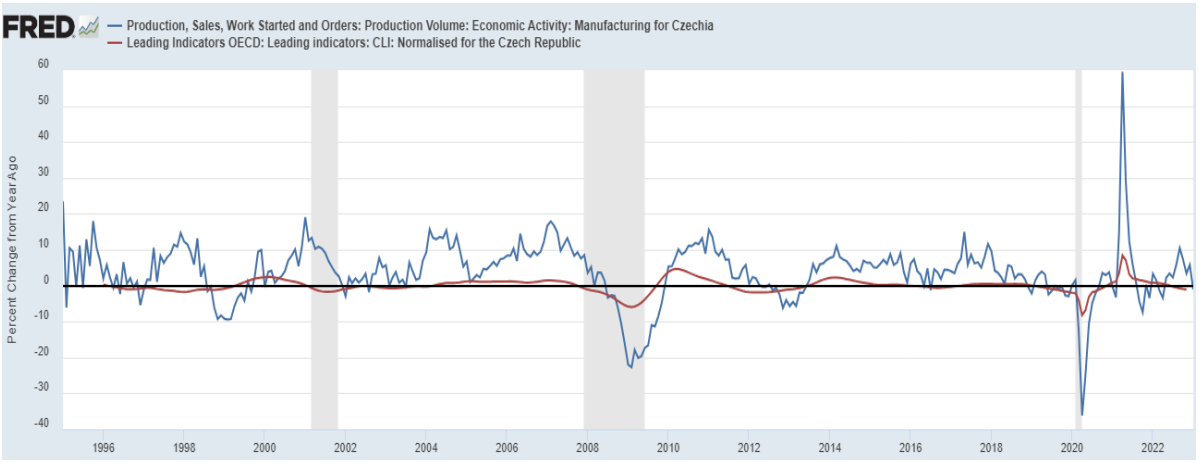

Obrázek 7 OECD CLI Česká republika YoY % a měsíční ekonomická aktivita v průmyslové výrobě YoY % (zdroj: Production, Sales, Work Started and Orders: Production Volume: Economic Activity: Manufacturing for Czechia, © 2024) a Leading Indicators OECD: Leading indicators: CLI: Normalised for the Czech Republic, © 2024)

9.3 Německo a Composite Leading Indicator

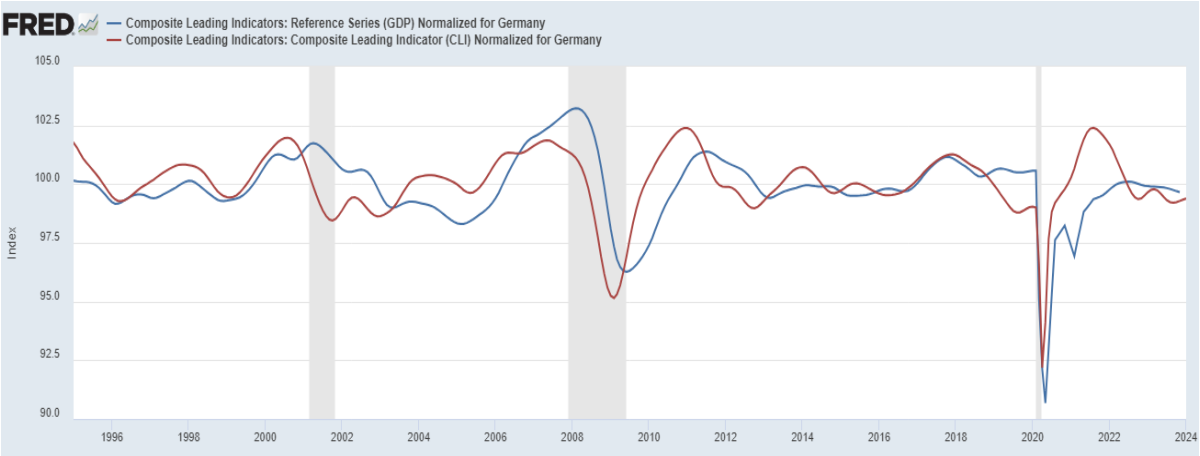

Obrázek 8 OECD CLI Německo a OECD Index HDP (zdroj: Composite Leading Indicators: Reference Series (GDP) Normalized for Germany, © 2024 a Composite Leading Indicators: Composite Leading Indicator (CLI) Normalized for Germany, © 2024)

V Německu dot-com bublina trvala 28 měsíců, z obr. 8 lze vidět, že CLI varoval před přicházející recesí od 3. kvartálu roku 2000, kdy CLI dosáhl hodnoty 101,97 a od té doby padal až na své dno, které přišlo v říjnu 2001 a to na hodnotě 98,45. Německá ekonomika reagovala zhruba s 8 měsíčním zpožděním. Recesi německá ekonomika nejvíce pocítila v prvním kvartále roku 2003, kdy se HDP kvartálně propadl o -1,5 % HDP. Z obr. 9 je vidět jasný trend růstu nezaměstnanosti po dot-com bublině, která rostla průměrným tempem 0,7 % měsíčně oproti předešlému roku. Německo se od 90. let potýkalo s poměrně vysokou nezaměstnaností, zejména kvůli spojení s méně vyspělou východní částí Německa (Česká televize, 2020), nezaměstnanost se v dubnu 2005 vyšplhala až 11,2 %, což byla nejvyšší nezaměstnanost od roku 1950. Index průmyslové produkce zaznamenal v únoru 2002 pokles o 4,95 %.

Od prosince 2002 rostl CLI až do května 2007, kdy dosáhl hodnoty 101,86, poté začal mírně klesat, což mohlo být chápáno jako mírný pokles ekonomiky. Postupně se ovšem propadal do hlubšího poklesu a naznačoval, že by se Německo mohlo dostat do recese, která nastala v lednu 2008. CLI index dále klesal, až se zastavil na svém dnu v únoru 2009. Hospodářský cyklus zareagoval s 9 měsíčním zpožděním, kdy už recese dávno probíhala. Od 2. kvartálu roku 2008 se začal propadat také růst HDP, který mezikvartálně nejvíce klesl v 1. kvartále 2009 a to o 4,7 %. HDP padal 4 kvartály za sebou, což byl nejdelší nepřetržitý hospodářský propad od sjednocení země v roku 1990. Německo, jako průmyslová velmoc, se ocitlo v obtížných ekonomických podmínkách. V září roku 2008 se začal index průmyslové

výroby propadat do záporných hodnot, tento pokles byl spojován v důsledku globálního útlumu poptávky, který zastihl klíčová odvětví německé ekonomiky, jako je automobilový průmysl a strojírenství. Největší propad zaznamenal německý průmysl v dubnu 2009, kdy se meziročně index průmyslové výroby propadl o 24 %. Stroukal (2021, 202) zmiňuje, že vlády různých zemí, např. Německa zavedly v reakci na krizi tzv. šrotovné – státní dotace na nové auto, pokud staré necháte sešrotovat. Tím se pomůže automobilovému průmyslu, který je zejména v Německu významným zaměstnavatelem, tudíž se pomůže i zaměstnancům a celkové ekonomice. Šrotovné mělo úspěch pouze v Německu, kde se počet nově registrovaných vozidel meziročně zvýšil (Lidovky.cz, 2009).

CLI dosáhl svého dna v lednu 2009, od kterého se odrazil a signalizoval potenciální ozdravení ekonomiky. Německu se dařilo udržet klesající trend nezaměstnanosti, který bez větších potíží vydržel i přes Finanční krizi. Dobře zvládnutou situaci lze přisoudit kurzarbeitu – program, který pomocí veřejných zdrojů podporuje soukromý sektor v období ekonomického útlumu, zabrání propouštění zaměstnanců a kompenzuje ztráty v odpracovaných hodinách. Tím snižuje finanční i časové náklady firem a udržuje pracovní sílu pro budoucí období hospodářské oživení (Národní rozpočtové rada, 2020). Za zmínku stojí pouze meziroční nárůst o 0,3 % v srpnu a září 2009, celková nezaměstnanost se v tomto období pohybovala kolem 8,2 %. Z obr. 9 lze vidět, že kdykoliv vydal CLI pozitivní signál v růstu HDP, ekonomika reagoval sníženou nezaměstnaností v blízkém časovém horizontu.

Zatímco v Německu stále trvala 129 měsíční expanze, CLI už v říjnu 2018 dosáhl svého vrcholu 101,16, kdy následně začal mírně klesat, což naznačovalo ochlazení Německé ekonomiky, která v roce 2019 balancovala na hraně technické recesi (Stroukal, 2021, s. 219, 220). K protnutí hospodářské cyklu s CLI došlo v listopadu 2018, hospodářský cyklus však ještě celý rok 2019 stagnoval a výrazně nepoklesl. S novými zprávami a restrikcemi ohledně pandemie Covid-19 začala krize zesilovat, CLI se dále propadal, kde ho už následoval i hospodářský cyklus a zastavil se až na svém historickém minimu v dubnu 2020 na hodnotě 92,13.

Covid-19 krize zasáhla především velké ekonomiky a Německo nebylo výjimkou, patřilo mezi 7 nejvíce zasažených zemí. Německo zaznamenalo měsíční pokles HDP ve 2. kvartále roku 2020 o 8,9 % (Baldwin a Mauro, 2020, s. 2). Vlivem pandemie se pouze mírně (i díky kurzarbeitu) zvýšila meziroční míra nezaměstnanosti, která reagovala s lehkým zpožděním a projevila se více až ve 3. kvartále a 4. kvartále roku 2020, kdy meziroční změna dosahovala

hodnoty 0,8 %. Opět je důležité zmínit vývoj indexu průmyslové výroby, který se začal meziročně snižovat už na začátku roku 2019, což naznačovalo zpomalení Německé ekonomiky. Bod zvratu přišel v únoru 2020, kdy se index začal propadat až na nejvyšší meziroční pokles v dubnu 2020 o 19,53 %. Stroukal (2021, s. 221) dodává, že v reakci na krizi začaly centrální banky tisknout peníze, v eurozóně se zvýšila peněžní zásoba o 10 %!

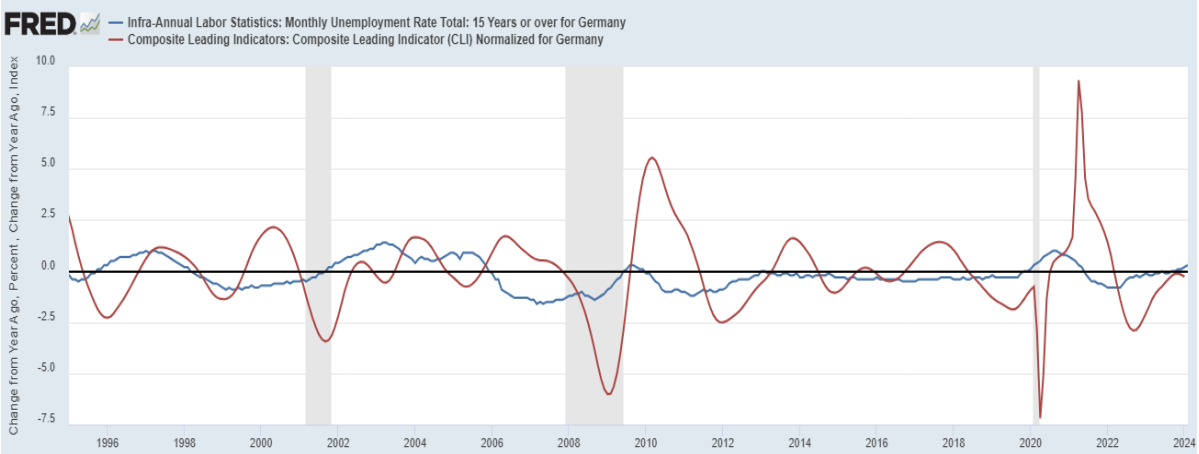

Obrázek 9 OECD CLI Německo YoY % a měsíční míra nezaměstnanosti YoY % (zdroj: (Infra-Annual Labor Statistics: Unemployment Rate Total: 15 Years or over for Germany, © 2024 a Composite Leading Indicators: Composite Leading Indicator (CLI) Normalized for Germany, © 2024)

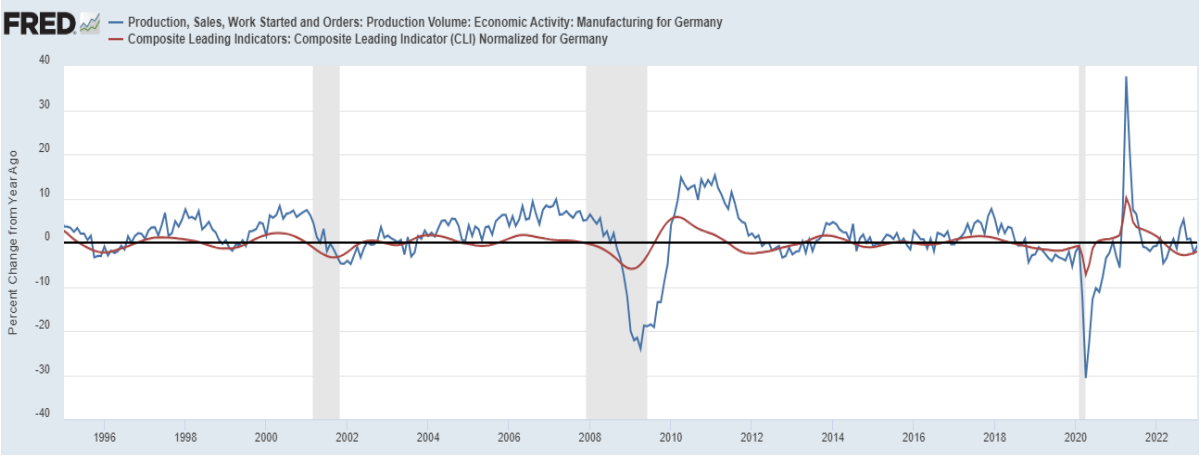

Obrázek 10 OECD CLI Německa YoY % a měsíční ekonomická aktivita v průmyslové výrobě YoY % (zdroj: (Production, Sales, Work Started and Orders: Production Volume: Economic Activity: Manufacturing for Germany, © 2024 a Composite Leading Indicators: Composite Leading Indicator (CLI) Normalized for Germany, © 2024)

9.4 USA a Composite Leading Indicator

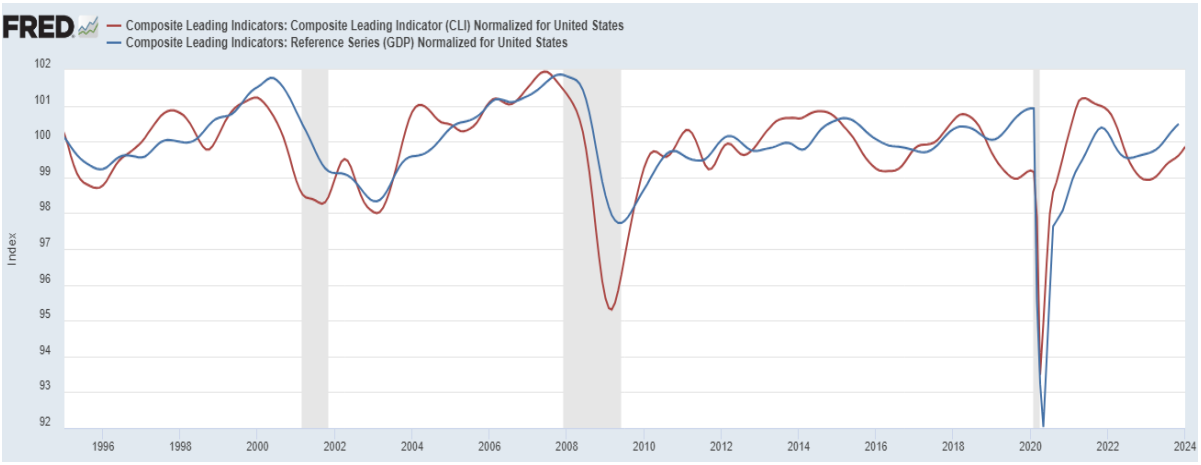

Obrázek 11 OECD CLI USA a OECD Index HDP (zdroj: Composite Leading Indicators: Composite Leading Indicator (CLI) Normalized for United States, © 2024 a Composite Leading Indicators: Reference Series (GDP) Normalized for United States, © 2024))

Období před dot-com bublinou bylo ve znamení levných peněz, velkého ekonomické růstu a především rozmachu internetu a IT společností, tato velká expanze trvala 120 měsíců (Švihlíková, 2014, s. 31). CLI varoval před snížením růstu HDP a poklesu ekonomické aktivity na přelomu tisíciletí, kdy dosáhl svého vrcholu a jeho hodnota se začala zmenšovat. Hospodářský cyklus začal klesat o 6-7 měsíců později. Index NASDAQ se mezi lety 1997-1999 vyšplhal na 2 732 bodů a v březnu 2000 na rekordních 5 133 bodů, což je nárůst 315 % za tři roky, avšak zde splaskla bublina a NASDAQ po zbytek roku 2000 a celý rok 2001 padal, až se v září 2002 zastavil na svém minimu 1139 bodů. CLI dopadl na svůj nejnižší bod v září roku 2001, což bylo způsobeno nejen probíhající internetovou horečkou ale také teroristickými útoky z 11. září. Průmyslová výroba zasažena nebyla, jelikož dot-com bubble se týkala spíše sektoru IT a služeb, nejvyšší meziroční pokles byl zaznamenán v listopadu 2001 o 5,4 %. Celková nezaměstnanost se pohybovalo kolem 5,5 %, nejvyšší meziroční nárůst byl zaznamenán v prosinci roku 2001, kdy nezaměstnanost meziročně stoupla o 1,8 %. Stroukal (2021, s. 206) dodává, že po prasknutí dot-com bubliny došlo k významnému zbohatnutí mnoha rozvojových zemí, především Číny. Občané těchto zemí získali velké množství peněz, které začaly směřovat do bezpečných destinací, jako jsou Spojené státy. Tento příliv nového kapitálu přispěl k poklesu úrokových sazeb a podpořil ochotu investorů vkládat peníze do rizikovějších investic. Kohout (2018, s. 231, 232, 233, 234, 235) zmiňuje, že v roce 2004 byly americké úrokové sazby nejnižší od roku 1958, což mělo za následek

růst objemu úvěrů, nic na tom nezměnil ani postupný růst sazeb od 2. kvartálu 2005 do srpna 2006. Od konce roku 2001 do roku 2007 objem hypoték zdvojnásobil.

V červnu 2007 měl CLI hodnotu 101,95, po které začal mírně klesat. Bod zvratu přišel v září téhož roku, kdy se CLI potkal s hospodářským cyklem, což by mělo naznačovat útlum ekonomické aktivity, který nastal o 9 měsíců později, kdy hospodářský cyklus po mírné stagnaci začal klesat naplno. Nejnižší hodnota 95,3 byla CLI naměřena v březnu roku 2009, po které nastal růst, který měl signalizovat oživení ekonomiky. HDP v USA padal 4 kvartály za sebou, nejvíce se propadl v 4. kvartále 2008 o -2,2 %. Vlivem utlumené poptávky se od března 2008 meziročně propadal také průmysl USA, index průmyslové výroby v květnu 2009 meziročně klesl o 18,20 %. Stroukal (2021, s. 202) zmiňuje, že i v USA vláda zavedla šrotovné, které mělo pomoci průmyslu, to však vyvolalo náhlý nárůst prodejů o stovky tisíc aut, které ale následně na řadu měsíců poklesly, tudíž šrotovné nebylo úspěšné.

Americká centrální banka FED se snažila pomoct svým bankám za pomocí kvantitativního uvolňování, v listopadu 2008, se rozhodla, že za 1,75 miliard dolarů nakoupí špatná aktivita bank, která stála na hypotékách, banky získaly za špatná aktiva likviditu a díky tomu přestaly být v bankrotu. Banky mohly začít poskytovat více půjček, čímž tvořily více nových peněz, které se začaly utrácet (Stroukal, 2021, s. 203, 204)

Nezaměstnanost se v USA stupňovala společně s krizí, z obr. 12 je vidět jasný trend meziročního růstu nezaměstnanosti, kdy v dubnu a květnu 2009 nezaměstnanost meziročně rostla o 4 %. Celková nezaměstnanost dosáhla vrcholu 10 % v říjnu 2009. V reakci na nejhorší krizi v USA od Velké deprese z 30. let 20. století podepsal tehdejší prezident USA Barack Obama největší stimulační balíček na světě „The American Recovery and Reinvestment ACT (ARRA)“, který poskytl masivní injekci pro oživení americké ekonomiky, vytvoření nových pracovních míst, udržení malých podniků a zmírnění daňové zátěže a rozšíření dávek v nezaměstnanosti pro pracující rodiny, zlepšení infrastruktury a zdravotní péče. Zákon zahrnoval stimul ve výší 787 miliard USD, který byl později zvýšen na 831 miliard USD (Investopedia, © 2024).

Intistut mezinárodních financí na konci roku 2018 vypočítal, že celosvětový dluh poprvé přesáhl hodnotu 5 biliard korun, dluh rostl všude, například průměrná americká domácnost dlužila na kreditních kartách 380 tisíc korun a každý druhý Američan na ní dlužil déle než dva roky po sobě (Stroukal, 2021, s. 218). Stejně jako v Německu, tak i v USA probíhala velmi dlouhá expanze, která se zastavila na 128 měsících a byla nakonec nejdelší v historii USA. Během tohoto období, které je dle Stroukala (2021, s. 218) zapříčiněno levnými penězi

a dluhem, ekonomika dosáhla významného růstu a stability, což vedlo k pozitivním výsledkům v řadě hospodářských ukazatelů. Nicméně od května 2018 CLI začal mírně klesat poté, co dosáhl hodnoty 101,41. Tato mírná tendence klesání naznačovala nižší růst HDP oproti minulým obdobím. Možnými faktory toho poklesu byl vládnoucí nevyzpytatelný Donald Trump a také spory mezi Spojenými státy a Čínou (Stroukal, 2021, s. 220). Z obr. 14 je možné vypozorovat zhruba ve 3. kvartále malý signál oživení růstu HDP, který byl ovšem později sražen pesimistickou náladou v ekonomice skrze blížící se pandemii Covid-19. Největší propad na 93,48 CLI zaznamenal v dubnu 2020. Společně s propadem CLI se mezikvartálně propadal HDP, v 1. kvartále o 1,4 % a ve 2. kvartále o rekordních 7,9 %. HDP poté následovala nezaměstnanost, která v dubnu meziročně vystoupala až o 11,1 % na celkovou hodnotu 14,9, což byla nejvyšší nezaměstnanost od roku 1948, kdy se nezaměstnanost v USA začala měřit. Ke konci roku se však celková nezaměstnanost snížila na 6,7 %. Index průmyslové produkce navázal na mírný pokles CLI ze začátku roku 2019, kdy meziročně vykazoval hodnotu o 2-3 % menší než v předešlém roku. Index zaznamenal největší propady o 19,53 % v dubnu 2020 a v květnu 2020 o 16,05 %. USA patřily mezi nejvíce zasažené státy krizí Covid-19. V reakci na krizi začal FED tisknout peníze, během roku 2020 se peněžní zásoba v USA zvýšila o více než 20 % (Stroukal, 2021, s. 221).

Zajímavý je také obr. 14, který zobrazuje burzu Nasdaq, Stroukal (2021, 223) ohledně grafu dodává, že za neuvěřitelným růstem mezi lety 2009 a 2022, nestojí nové technologie nebo reálná rostoucí produktivita, nýbrž bublina, kterou nafoukly nové peníze. Akciový trh je k bublinám velmi náchylný, jelikož bohatnoucí lidé dřív nebo později začnou právě na akciový trh své úspory ukládat.

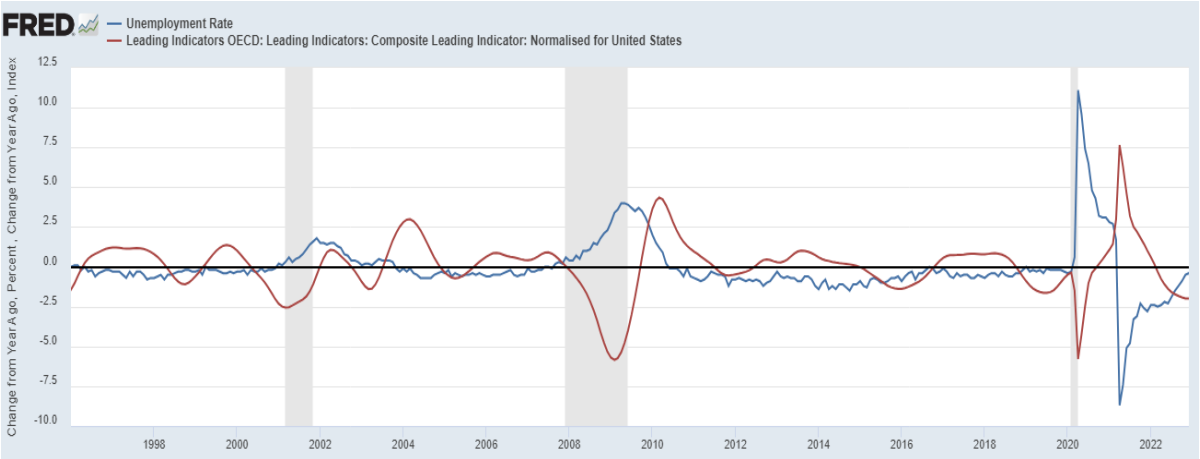

Obrázek 12 OECD CLI USA (YoY %) a měsíční míra nezaměstnanosti (YoY %) (zdroj: Composite Leading Indicators: Composite Leading Indicator (CLI) Normalized for United States, © 2024 a Unemployment Rate, © 2024)

Obrázek 13 OECD CLI USA YoY % a měsíční ekonomická aktivita v průmyslové výrobě YoY % (zdroj: Composite Leading Indicators: Composite Leading Indicator (CLI) Normalized for United States, © 2024 a Production, Sales, Work Started and Orders: Production Volume: Economic Activity: Manufacturing for United States, © 2024)

Obrázek 14 Vývoj burzy Nasdaq (zdroj: Federal Reveserve Bank of St. Louis, © 2024)

9.5 Shrnutí a doporučení ohledně využití CLI

Srovnání OECD CLI s ukazateli jako nezaměstnanost, HDP a aktivita v průmyslové výrobě ukazuje vývoj hospodářských cyklů ve vybraných ekonomikách v krizových obdobích a jeho užitečnost při predikci ekonomických útlumů. Standardní doba předstihu cílí na období 6-9 měsíců, toto kritérium bylo splněno v každém zkoumaném období (výjimku může tvořit krize Covid-19, která byla ale velmi specifická), CLI vždy včas signalizoval blížící se hospodářský útlum, což se následně odrazilo v klesajícím HDP, narůstající nezaměstnanosti a vysokým poklesem v průmyslové výrobě. Sledování OECD CLI přináší významné výhody pro konkurenceschopnost a zlepšení hospodářských cyklů. Včasná identifikace trendů pomocí CLI umožňuje vládám a podnikům rychle reagovat na změny, ať už jde o recesi nebo či mírný pokles ekonomiky, což minimalizuje ztráty a umožňuje rychlejší návrat k růstu. Díky těmto předpovědím, mohou vlády lépe načasovat a zaměřit své politiky, jako jsou například úpravy úrokových sazeb, čímž posílí stabilitu ekonomiky.

10 ANALÝZA VYBRANÝCH FAKTORŮ KONKURENCESCHOPNOSTI

V této kapitole jsou analyzovány vybrané faktory konkurenceschopnosti a jejich důležitost ve vybraných ekonomikách. Vývoj je zobrazen od roku 1992 až po rok 2022.

10.1.1 Přidaná hodnota a investice

Česko bylo k 28. únoru 2024 ve srovnání Indexu prosperity a finančního zdraví 14. nejsilnější ekonomikou v EU, Německo se umístilo na 3. místě. Česko meziročně po třetí oslabilo, kdy v roce 2022 obsadilo 9. místo, v roce 2023 to bylo 12. místo. Jako země se Česko může pyšnit pestrým průmyslem s vysokou komplexitou, to znamená, že toho dokáže vyprodukovat skutečně mnoho ve více odvětvích a oborech. Vysoká diverzifikace má tu výohud, že propad jednoho odvětví Českou ekonomiku neovlivní tak negativně jako ekonomiky s koncentrovanější podobou ekonomik, tímto Česku může konkurovat málokterá země, lepší je pouze Německo (DFMG, s.r.o, 2024).

Česko naopak brzdila jak nízká přidaná hodnota vývozu, tak i hrubá přidaná hodnota na celkové produkci (nově vytvořená hodnota, kterou získávají společnosti z používání svých výrobních kapacit) navíc společně s druhou nejvyšší inflací. Nízká přidána hodnota neboli ziskovost, souvisí s nižším podílem finálních výrobků na celkových vývozech, čímž má Česko nižší marži. Na obr. 15 lze vidět hrubou přidanou hodnotu na celkovou produkci. Česko je 4. nejhorší zemí v EU, naopak Německo je 10. Česko se nachází na dně tabulky zejména proto, že převážná část průmyslu má subdodavatelský charakter (DFMG, s.r.o, 2024). Růžička a Vořechovský (2024) vysvětlují, že Česko je v žebříčku tak nízko, protože má nízké procento finální produkce, vyrábí mnoho mezistatků, ale nejvyšší přidaná hodnota je ve finálních produktech, které Česko neumí vyrobit.

Možným řešením tohoto problému dle Daniela Rajnocha z InvestBay může být např. zaměření na strategické plánování investic, podpora sektorů s vysokou přidanou hodnotu, zlepšení inovačního ekosystému, investice do vzdělání a dovedností pracovní síly či zjednodušení regulačního prostředí. Dle Davida Navrátila z ČSOB by Česká ekonomika měla zvýšit podíl domácích firem s českým kapitálem a globálními ambicemi a zvýšit podíl předvýrobní fáze produkce, který je spojen s vyššími patentovými příjmy ze zahraničí. K tomu všemu je potřeba kapitál, investice. Z obr. 16 lze vidět, že Česko vynakládá na investice vůči HDP až 26,78 %, Německo pouze 22,09 % (DFMG, s.r.o, 2024). Tyto

investice jsou však vynakládány neefektivním způsobem, jelikož hrubá přidaná hodnota Česka neroste (Vořechovský a Růžička, 2024).

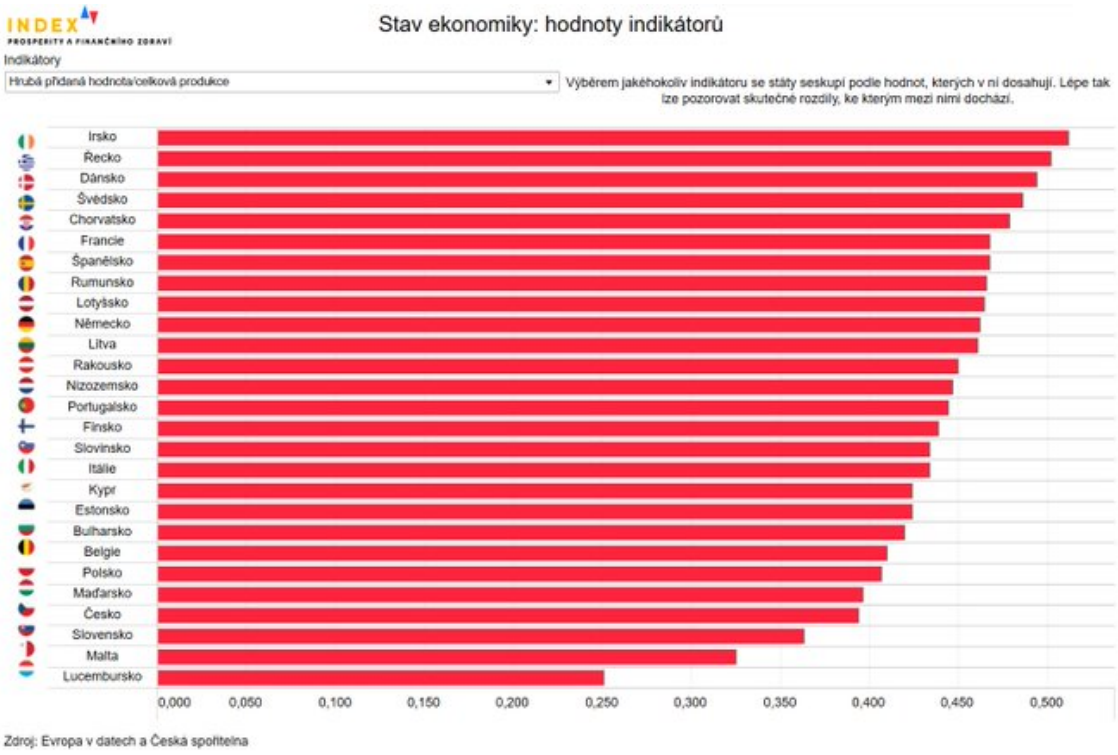

Obrázek 15 Hrubá přidaná hodnota / celková produkce (Zdroj: DFMG, s.r.o, 2024)

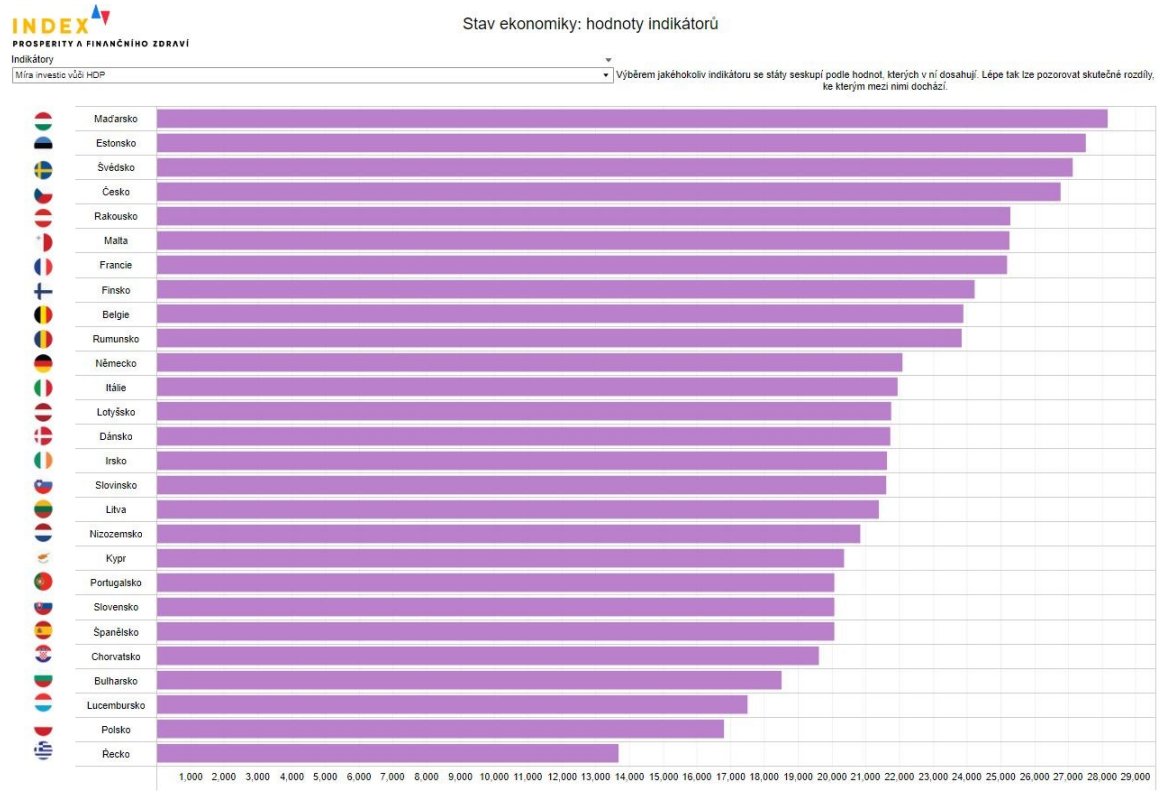

Obrázek 16 Míra investic vůči HDP (Zdroj: DFMG, s.r.o, 2024)

10.1.2 Energetika

Dalším problémem, který trápí hospodářství Německa a Česka, a vlastně i celé EU jsou příliš drahé energie. Na obr. 17 lze vidět, jak Německo ztrácí a v budoucnu bude ztrácet konkurenceschopnost kvůli vysokým cenám energií ve srovnání s ostatními zeměmi.
V současnosti je Evropa závislá na spotovém trhu se zkapalněným zemním plynem, a aby bylo možné získat dodávky LNG, musí přeplácet zejména asijské zákazníky. I když jsou ceny zemního plynu a elektřiny aktuálně podstatně nižší než před rokem, nelze vyloučit možnost krátkodobých výkyvů cen (Marek et al., 2024).

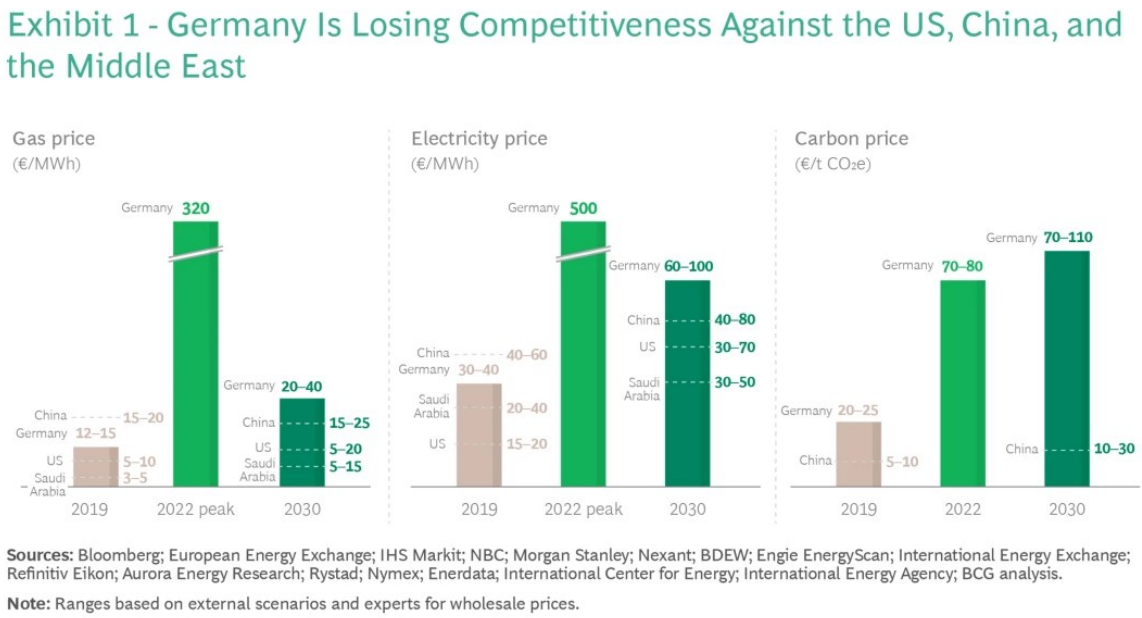

Obrázek 17 Německo ztrácí konkurenceschopnost proti USA, Číně a Střednímu Východu, (zdroj: Herhold et al., 2023)

Země, které mají levnou energii, rostou daleko rychleji, jsou konkurenceschopnější, německá energie je ale drahá, tudíž nemůže být výkonný ani německý průmysl a tím slábne konkurenceschopnost. Drahé energie se týkají i dalších vstupů jako opatření, legislativa, byrokracie, regulace, které se promítají do cen vstupů, firmy EU na tyto faktory doplácí (Růžička a Vořechovský, 2024). V dubnu 2024 byla v České republice zaznamenána cena elektrické energie za MWh ve výši 92 eur, což představuje téměř dvojnásobek oproti období před pandemií COVID-19. Cena za zemní plyn za MWh byla stanovena na 37 eur, což rovněž přesahuje více než dvojnásobek cen z doby před pandemickým obdobím (Kurzy.cz, 2024).

10.2 Srovnání vybraných zemí dle nezaměstnanosti

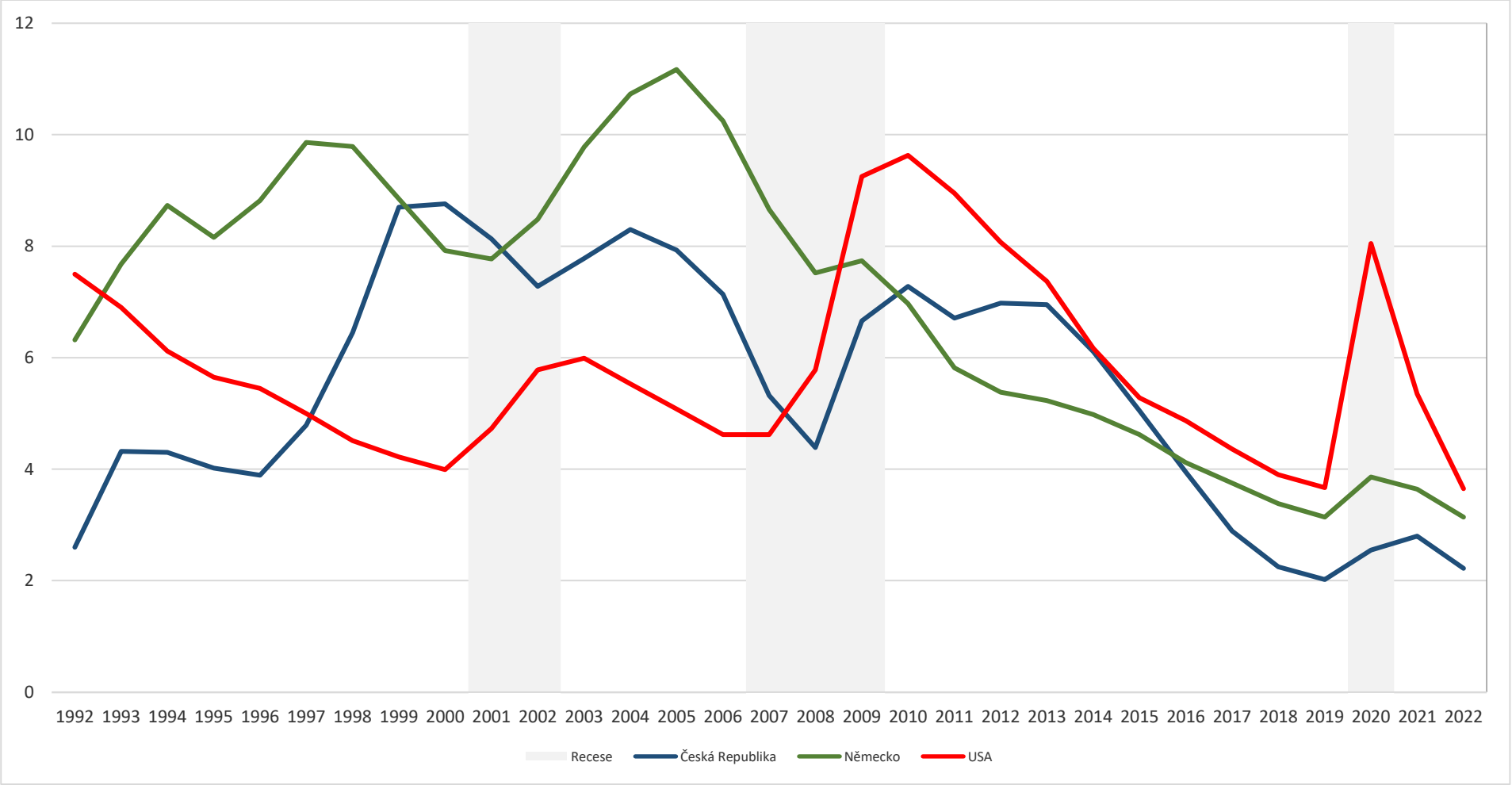

Graf 3 Vývoj míry nezaměstnanosti od roku 1992-2022 (zdroj: vlastní zpracování na základě dat z World Bank Group, © 2024)

Dalším důležitým ukazatelem, který ovlivňuje „zdraví“ ekonomiky je míra nezaměstnanosti. Jak již bylo uvedeno, Německo se sjednotilo v roce 1990, což mělo velký vliv na ekonomiku Německa. Ve východním Německu došlo k velké migraci na vyspělejší západ, ztraceno bylo mnoho pracovních míst a došlo k deindustrializaci místních firem, tyto okolnosti byly příčinou vysoké nezaměstnanosti v Německu. Ještě v roku 2020 byly platby ve východní části země v průměru o 700 eur měsíčně nižší, než na západě (Česká televize, 2020).

V České republice začala stoupat nezaměstnanost až ke konci tisíciletí, kdy dosáhla hodnoty 8,85 % stejně jako Německá, zatímco v USA se nezaměstnanost pohybovala pouze kolem 4 %. V prvním desetiletí 21. století bylo pozorováno pokračující snižování míry nezaměstnanosti v České republice až do světové finanční krize v roce 2008, po které došlo k jejímu vzestupu. V Německu byla míra nezaměstnanosti po krizi rychle snižována například díky kurzarbeitu. V USA krize způsobila výrazný nárůst nezaměstnanosti v roce 2009 a 2010 kdy se nezaměstnanost pohybovala nad 9 %, nejvíce ze všech zemí, avšak následovala její postupná korekce. Od roku 2010 do roku 2020 byl ve všech třech zemích zaznamenán pokles nezaměstnanosti, nejnižší nezaměstnanost mělo do roku 2016 Německo a poté Česká republika, který si tento trend udržela až do roku 2022. Během pandemie se nezaměstnanost výrazně změnila v USA na 8,05 %, v Německu a Česku takto výrazný skok nenastal.

10.2.1 Produktivita práce

Důležitým ukazatelem ekonomické výkonnosti, související s trhem práce je produktivita práce. Produktivita práce ukazuje, jak efektivně je práce využívána k vytváření hodnoty, vyšší produktivita práce znamená, že zaměstnanci produkují více hodnoty za stejný čas nebo náklady. Produktivita práce také odráží technologickou vyspělost, inovace a úroveň dovedností pracovní síly a efektivní využití zdrojů. Na grafu č. lze vidět vývoj produktivity práce od roku 2012.

V posledních deseti letech byla v České republice pozorována stále se zvyšující zaměstnanost a naopak klesající nezaměstnanost, která se nacházela v roce 2019 na 2 % úrovni. Tato úroveň je považována za velmi nízkou, jelikož trh práce začal vykazovat známky přehřívání, nedostatek pracovní síly vedl k výraznému růstu nominální mezd, který převyšoval produktivitu práce. Vlivem energetické krize a pandemie se očekával významný dopad na trh práce, data z minulých let to nepotvrzují, neboť míra nezaměstnanosti zůstala

na historicky nízkých úrovních v celé EU, v roce 2020 to bylo 2,6 %, v roce 2021 2,9 % a v roce 2022 2,4 % (Marek et al., 2024).

Růžička a Vořechovský (2024) doplňují, že Česko nemělo větší problém s nezaměstnaností od 90. let, ale v Evropě obecně chybí pracovní síla – což je problém, protože lidé, kteří jsou na trhu práce, nemají motivaci, aby si zvyšovali kvalifikaci.

Pokračující nedostatek pracovních sil přispívá k tlaku na růst mezd, přičemž se očekává, že průměrná mzda v nominální vyjádření vzroste o 7,5 % v roce 2024. V roce 2022 došlo k propadu reálných mezd o 8,5 % a v roce 2023 o další 3 %, jedná se o největší propad životní úrovně od transformace ekonomiky na začátku 90. let. Průměrná mzda nejvýrazněji vzrostla ve výrobě a rozvodu elektřiny, plynu a tepla, v oblasti nemovitostí nebo ubytování a stravování, nejnižší růst byl zaznamenán v oblasti vzdělávání (Marek et al., 2024).

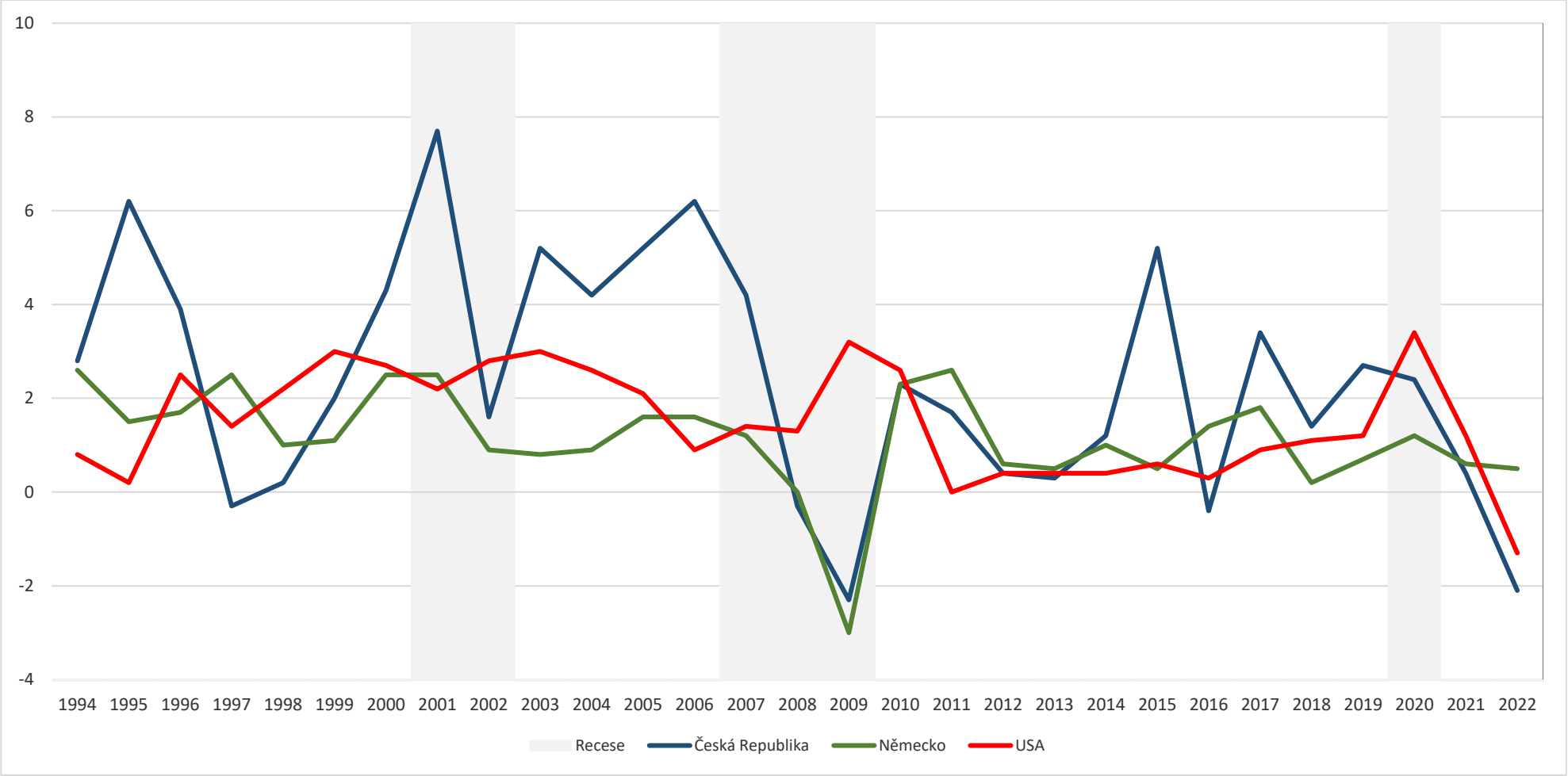

Graf 4 Vývoj produktivity práce od roku 1994-2022 (zdroj: vlastní zpracování na základě dat z OECD, © 2024d)

10.3 Srovnání vybraných zemí dle míry inflace

Míra inflace představuje změnu cenového hladina za dané období, je klíčovým ukazatelem pro ekonomické plánování a rozhodování, a je úzce sledována centrálními bankami, které ji mohou ovlivňovat pomocí měnové politiky. Státy usilují o stabilní nízkou inflaci, ne však zápornou či nulovou. ECB, FED a ČNB mají inflační cíl 2 % (Kokešová Matějková, 2021). U České republiky lze vidět nárůst inflace po rozpadu ČSR, na velkou inflaci měla zásadní vliv počáteční liberalizace cen, která měla za úkol plnit svou funkci vyrovnávání nabídky s poptávkou. V důsledku měnové krize v roce 1997 Česká národní banka přešla k cílování inflace a změně kurzového režimu. Následující rok dosáhla hodnotu 10,7 (Musil, 2015). Na konci 90. let se ale ceny ustálily, v USA a Německu byly inflační sazby většinu tohoto období poměrně stabilní a pohybovaly se v nízkém jednociferném rozmezí. Dalo by se říct, že po roce 2000 byla míra inflace ve všech třech zemích držena na relativně nízké úrovni s občasnými výkyvy, které byly spíše mírné. Za zmínku stojí pouze inflace 6,3 % v České Republice, která vznikla v důsledku finanční krize. Zvláště stabilní vývoj inflace byl pozorován v Německu, kde inflační sazby zůstávaly konzistentně nízké. Inflace se začala zvyšovat až po pandemii Covid-19, v Česku byla inflace za rok 2022 15,1 %, v Německu 6,87 a v USA 8,0 %. Tento nárůst inflace byl způsoben monetární expanzi, tedy zvýšením množství peněz v ekonomice, které mělo nastartovat hospodářskou aktivitu, fiskálními stimuly ale také energetickou krizí a válkou na Ukrajině. Nejhorší výsledky inflace zaznamenala Česká republika, naopak nejlepší Německo.

V roce 2023 byla v Česku zaznamenána druhá nejvyšší inflace v EU. Zatímco většině zemí se podařilo inflaci z roku 2022 poměrně rychle snížit, v Česku bylo meziročně dosaženou snížení pouze z 14,8 % na 12 %. Horší výsledky než Česko vykázalo v EU pouze Maďarsko. Hodnota indexu spotřebitelských cen potravin na konci roku 2022 dosáhla 148 bodů, což při srovnání s hodnotou 100 bodů v roce 2015 ukazuje, že ceny byly téměř o polovinu vyšší oproti roku 2015, v Německu inflace dosáhla hodnoty 8,7 a v USA 8 % (DFMG, s.r.o, 2024)..

V roce 2023 inflace začala postupně klesat, ovšem po celý rok se nacházela nad hranicí inflačního cíle, ke snížení inflace přispěly vyšší úrokové sazby ČNB, kvůli kterým klesl objem hypotečních i spotřebitelských úvěrů. Domácnosti začaly šetřit a firmy odkládaly své investice. Na rozdíl od jiných zemí, je do české inflace zahrnutý tlak z přehřátého trhu práce. Tento trh, který byl napjatý již před pandemií, zvyšuje tlak na růst mezd, protože zaměstnanci chtějí mzdami dorovnat inflaci, což firmám zvyšuje náklady. Tyto náklady se

přenášejí do cen výrobků a služeb, což může vyvolat mzdově-inflační spirálu s potenciální inflací v řádu desítek procent. Je proto klíčové, aby se inflace co nejdříve stabilizovala na nízké a udržitelné úrovni. Německu inflace za rok 2023 dosahovala průměrné výše 6 %, v USA to bylo 4,1 % (Marek et al., 2024). Americká centrální banka FED ke květnu 2024 stále držela poměrně vysoké úrokové sazby, hlavní úroková sazba byla v pásmu 5,25 až 5,50 %. FED chce přesvědčení, že se inflace ustálila, což se zatím neděje. Úroky tak i pošesté v řadě zůstávají nejvýše od roku 2001 (Voženílek, 2024).

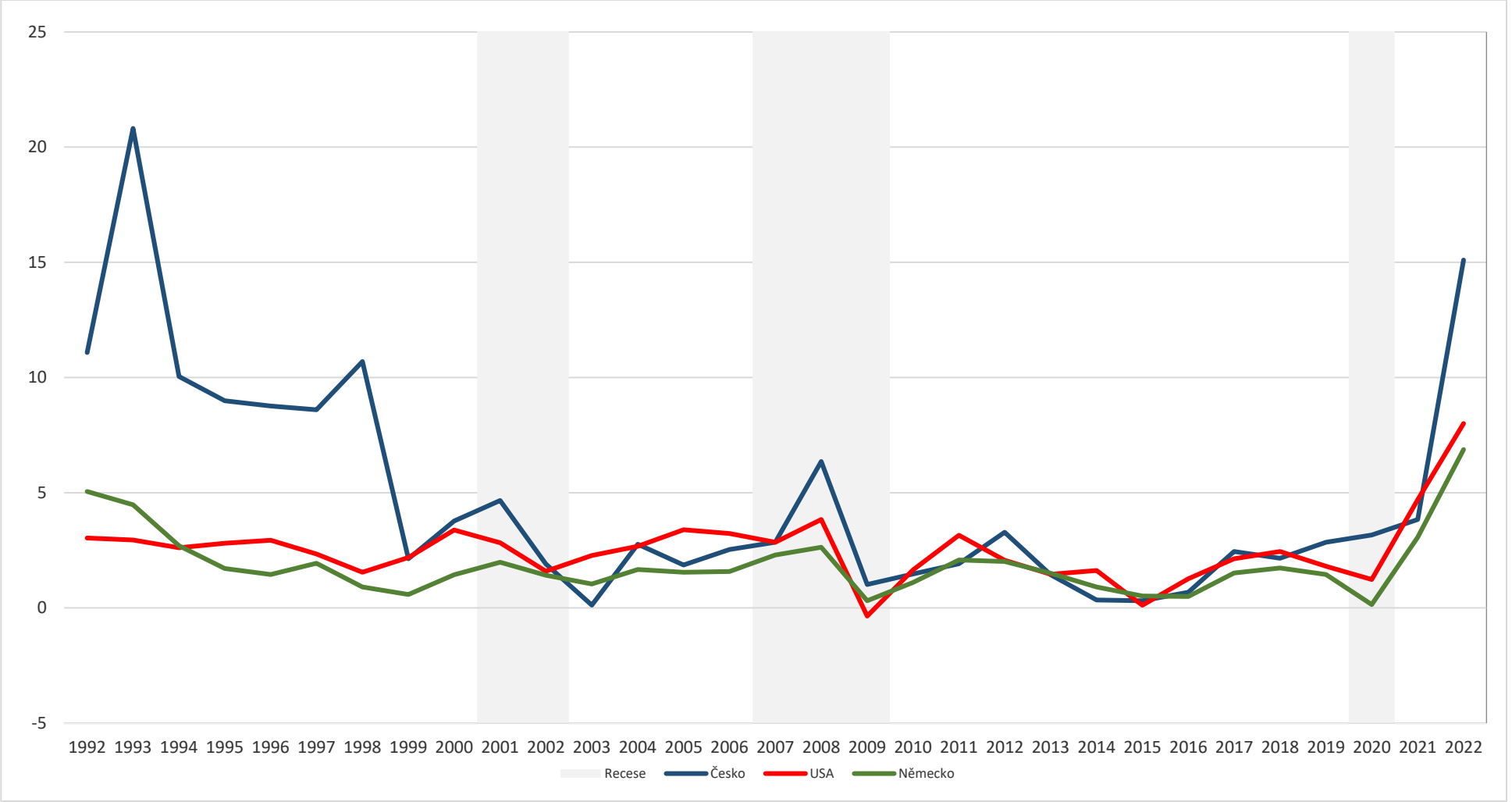

Graf 5 Vývoj míry inflace od roku 1992-2022 (zdroj: vlastní zpracování na základě dat z World Bank Group, © 2024)

10.4 Srovnání vybraných zemí dle platební bilance k HDP

Platební bilance je důležitým záznamem všech ekonomických transakcí mezi zemí a zbytkem světaběhem určitého časového období. Poskytuje přehled mezinárodní ekonomické pozici země a informuje o jejích finančních vztazích se zahraničním. Pozitivní bilance (přebytek) naznačuje, že země více vyváží, než dováží, naopak záporná bilance (deficit) může signalizovat, že země je závislá na zahraničním financování.

Od roku 1992 měly všechny zkoumané země zápornou platební bilanci, až po roce 2000 Německo zaznamenává stabilní a výrazný přebytek platební bilance, což je důsledek silné exportní orientace a průmyslové výroby země, zatímco USA naopak dlouhodobě vykazuje výrazný deficit v platební bilanci vůči HDP, což naznačuje vysoký import zboží a služeb, který není vyvážen dostatečným exportem. Tento deficit je částečně vyrovnán díky zahraničním investicím a silné pozici dolaru. Česko se dostalo do pozitivní platební bilance až v roce 2013, kde se udrželo až do roku 2020.

V roce 2020 Český účet platební bilance zaznamenal nejvyšší přebytek v historii, který byl způsoben zejména výrazným snížením odlivu dividend v kombinaci se snižováním HDP jako srovnávací základny. V roce 2021 se obnovil odliv dividend zpět do zahraničí, což způsobilo vyšší deficit bilance prvotních důchodů a zároveň se snížil přebytek obchodu se zbožím a službami. V roce 2022 zažila česká ekonomika nejvyšší schodku bilance zboží a služeb ve výši 9,4 miliard Kč, což je nejvíce od roku 2003. Tento schodek byl způsoben vysokými cenami energií a dalších komodit na globálním trhu, což vedle ke zvýšení dovozních cen (Marek et al., 2024). V roce 2023 10,1 % (171 miliard dolarů) německého exportu putovalo do USA, Česko vyváželo 35 % (7,34 miliard dolarů) celkového exportu do Německa a USA nejvíce do Kanady, což činilo 17,4 % (352 miliard dolarů) (TrendEconomy, 2024).

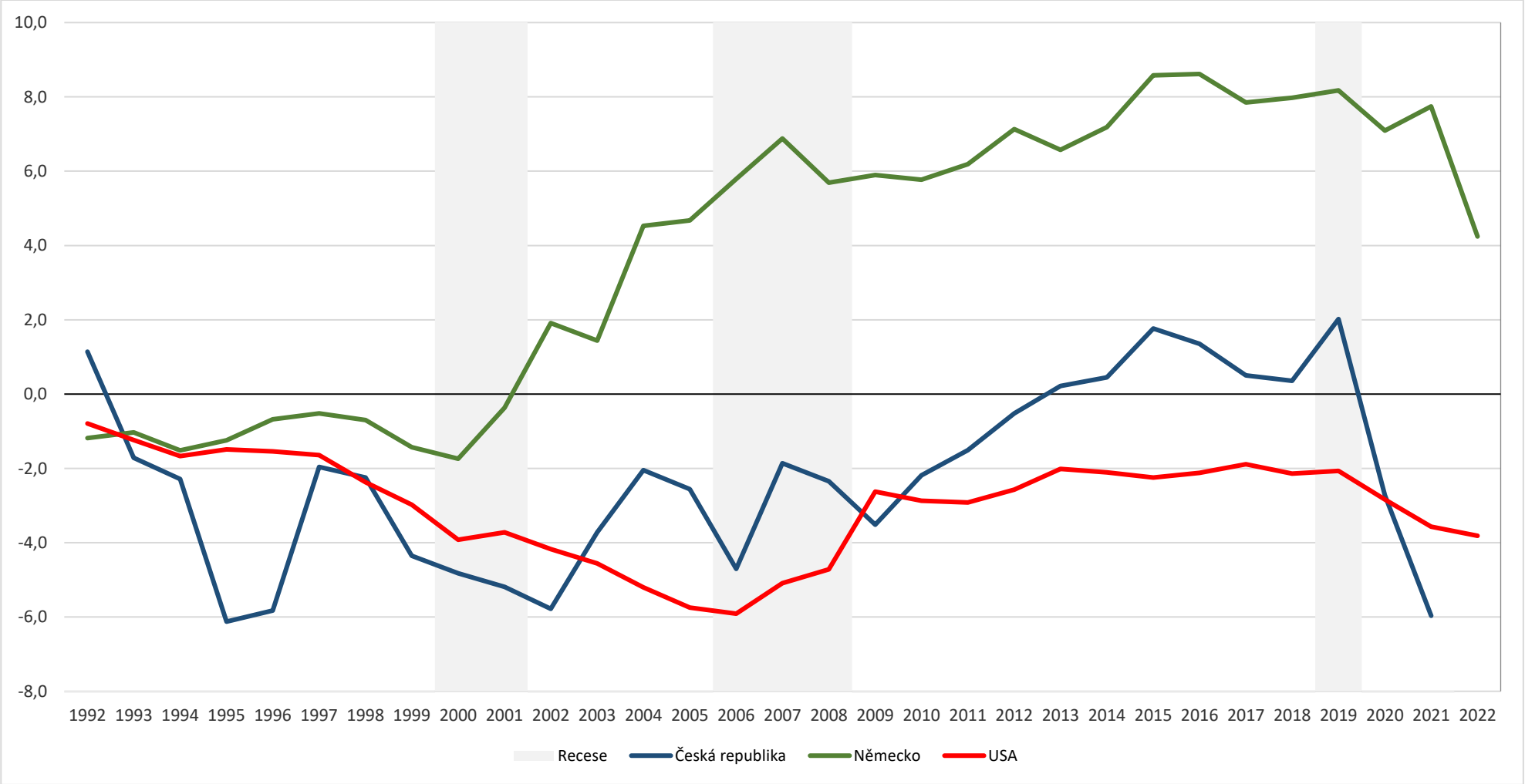

Graf 6 Platební bilance k HDP v % (zdroj: vlastní zpracování na základě dat z World Bank Group, © 2024)

10.5 Ostatní faktory konkurenceschopnosti

10.5.1 Výdaje na vědu a výzkum

Investice do vědy, výzkumu a kvalitního vzdělávání jsou považovány za klíčové pro konkurenceschopnost a inovace. Jsou základem ekonomického růstu, udržitelného rozvoje a sociální soudržnosti. Na mezinárodní úrovni se jejich význam odráží v Lisabonské strategii a strategii Evropa 2020, které stanovily cíl zvýšit výdaje na výzkum a vývoj na 3 % HDP, Česká republika tohoto cíle zatím nedosáhla. Výzkum a vývoj podnikatelského sektoru se zaměřuje na inovace a zlepšení produktů či služeb, aby firmy udržely svou konkurenceschopnost. Ve veřejném sektoru se klade důraz na propojení vědeckých znalostí s praxí, a na podporu udržitelného rozvoje a kvalifikovaných lidských zdrojů. Podpora vědy a výzkumu z veřejných zdrojů pomáhá rozvíjet celospolečenský výzkum a přispívá k růstu konkurenceschopnosti. Kvalitní vzdělání je vnímáno jako dlouhodobá investice nejen pro jednotlivce, ale i pro celou společnost, jelikož podporuje celkový osobní i společenský rozvoj (Český statistický úřad, 2021). Z grafu 8 lze vidět, že Česká republika oproti USA a Německu investuje velmi málo do své vědy a výzkumu. Například Firmy z USA investují do vědy a výzkumu o 1,8 % více než firmy z Evropské „třicítky“, která se skládá z firem EU a Norska, Švýcarska a Spojeného království. Celkové investice firem z USA činí 1 100 miliard dolarů oproti Evropským 690 miliardám dolarů (Giordano et al., 2024).

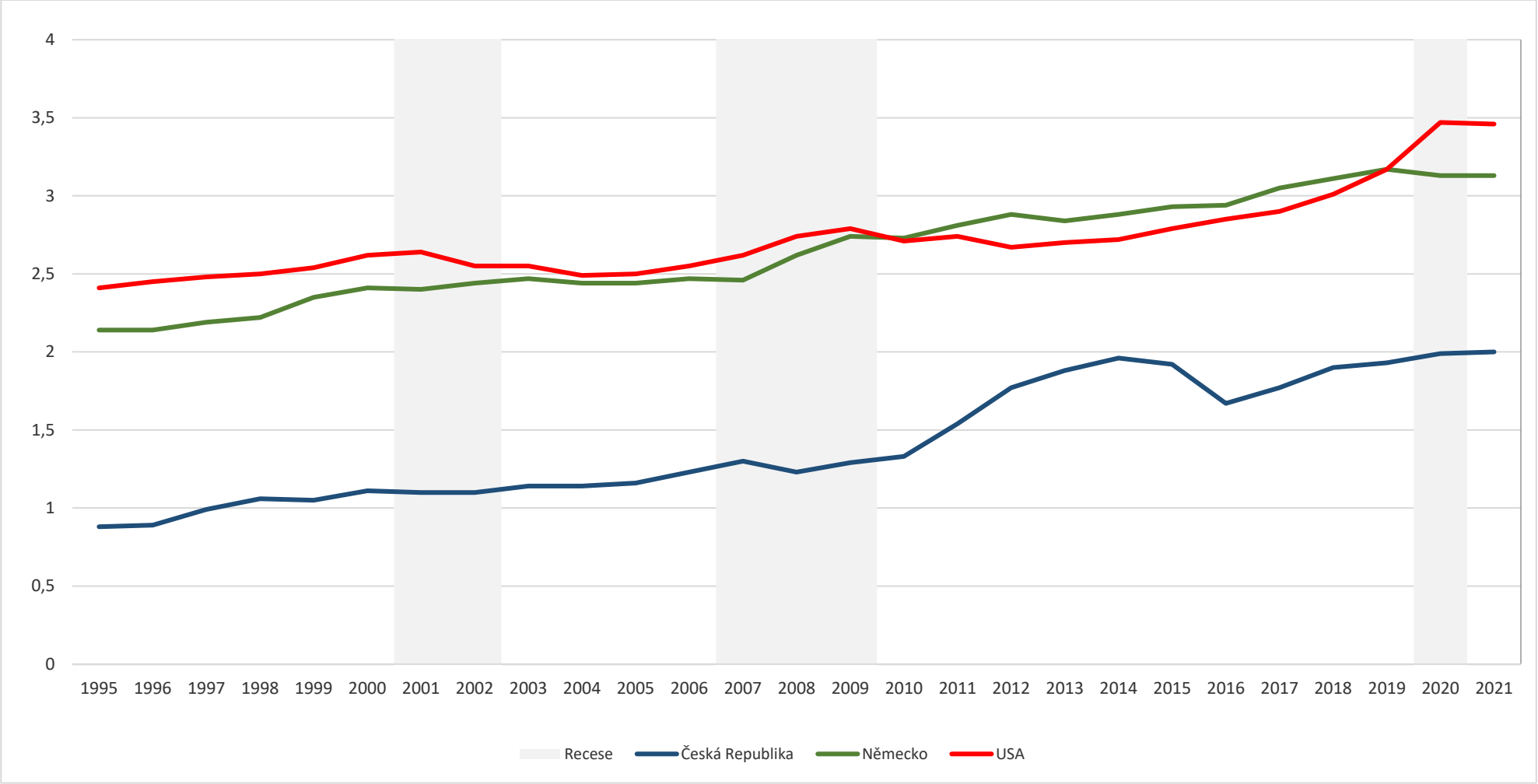

Graf 7 Výdaje na výzkum a vývoj v letech 1995-2021 (zdroj: vlastní zpracování na základě dat z OECD, © 2024c)

10.5.2 Demografie

Pravděpodobně největší problém, který trápí moderní západní civilizaci je demografie. Většinu své historii západ rostl, jak ekonomicky tak i podle počtu obyvatel, ačkoliv tento růst stále pokračuje, je zapříčiněn díky prodlužování věku a v důsledku migrace. Jak populace stárne, produktivní pracovní síla se bude zmenšovat, zatímco sociální stát a daňové zatížení bude narůstat (Kohout, 2018, s. 743, 744, 745, 746). Graf č. 9 popisuje fertilitu (měřítko úhrnné plodnosti) vybraných zemí. Celková průměrná plodnost 2,1 dítěte na ženu zajišťuje stabilní populaci (OECD, © 2024b). Kohout (2018, s. 316, 317, 318, 319, 320, 321) udává několik faktorů, které drtivě omezují porodnost: Ztráta ekonomické motivace mít děti za účelem zajištěného stáří, ztráta ekonomických perspektiv - (vznikají otázky, zda má vůbec cenu si pořizovat děti), regulatorní příčiny a růst cen bydlení nad únosnou míru – cenová dostupnost bydlení má výrazný vliv na porodnost, která bývá vyšší v zemích s dostupnějším bydlením (USA, skandinávské státy, Francie, Turecko, Izrael), zatímco v lokalitách s drahými nemovitostmi v porovnání s příjmy rodiny často odkládají své založení (Japonsko, Hong Kong, Singapur ale také všechny země střední a východní Evropy včetně České republiky).

Ačkoliv se demografie nevyvíjela dobře, v Česku i Německu se za rok 2022 zvýšil poměrně rapidně počet obyvatel, zejména se jedná o migranty z Ukrajiny, kteří prchají z napadané Ukrajiny. Tito migranti přinesli novou pracovní sílu ochotnou pracovat v různých oborech, což může navýšit produktivitu a efektivitu. V České Republice se zvýšil počet obyvatel o 300 000, v Německu to bylo 1,1 milionu obyvatel, je však dost možné, že tito migranti se po konci konfliktu vrátí zpět na své území.

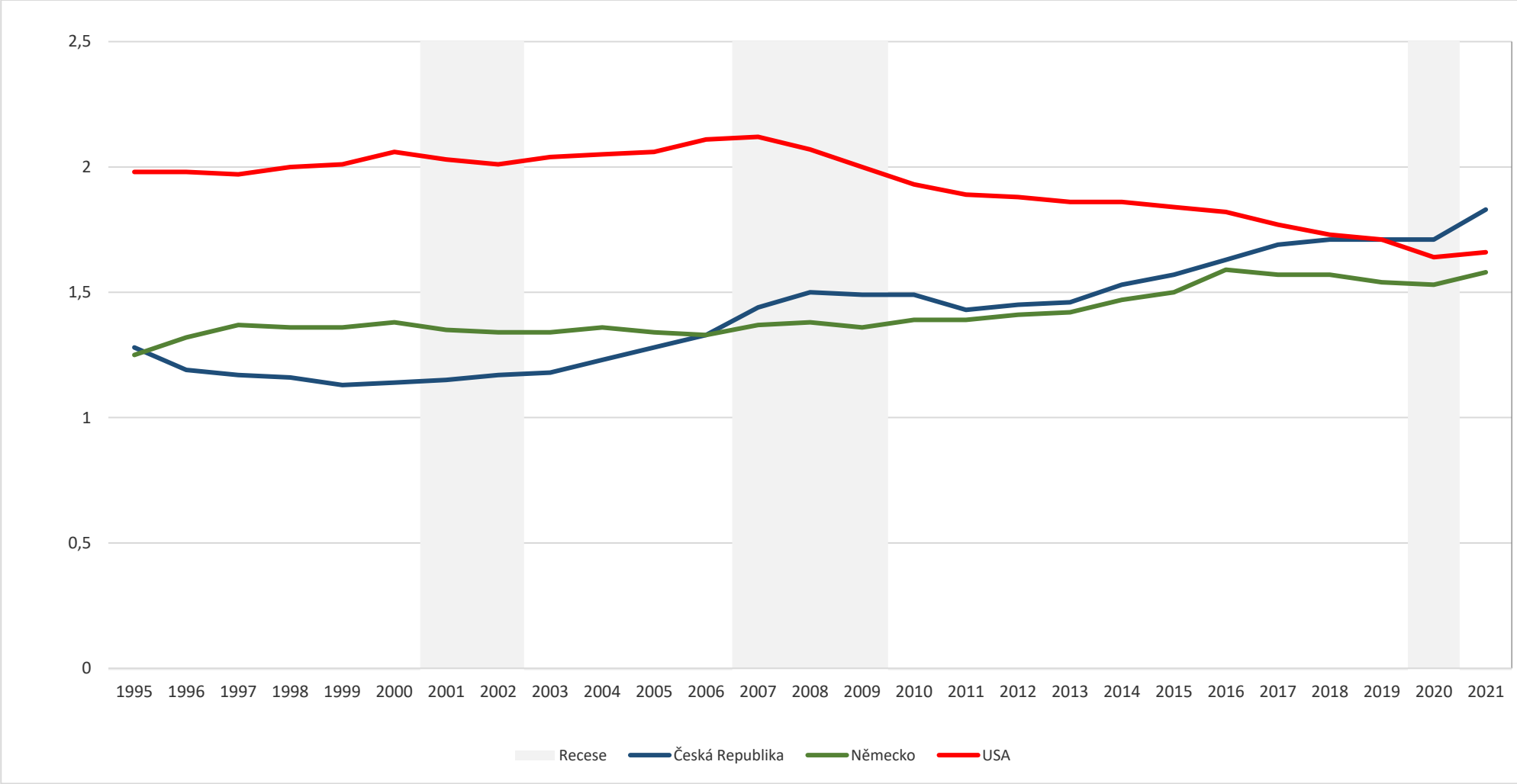

Graf 8 – Míra fertility v letech 1995-2021 (zdroj: vlastní zpracování na základě dat z OECD, © 2024b)

10.6 SWOT analýzy makroekonomického prostředí a konkurenceschopnosti jednotlivých zemí

10.6.1 SWOT analýza České republiky

V následující tabulce je vypracována SWOT analýza České republiky z dat a informací, které jsem získal při zpracování bakalářské práce.

Tabulka 2 – SWOT analýza České republiky (vlastní zpracování)

Silné stránky (S)	Slabé stránky (W)
- Vysoká průmyslová komplexnost - Nízká míra nezaměstnanosti - Výhodná geografická poloha - Členství v EU a zahraniční investice - Nízký státní dluh v rámci EU - Vysoká míra diverzifikace průmyslu	- Nízká přidaná hodnota produkce - Vysoké ceny potravin a komodit - Nízká efektivita investic - Silná závislost na Německu - Nízké výdaje na vědu a výzkum - Byrokracie
Příležitosti (O)	Hrozby (T)
- Rozvoj vzdělání - Strategické plánování investic - Podpora sektorů s vysokou přidanou hodnotou - Zvýšení podílů finální produkce - Rozvoj českých značek - Zjednodušení regulačního prostředí	- Silná závislost na Německé ekonomice - Vysoké ceny energií - Stárnutí populace - Nedostatek kvalifikované pracovní síly - Mzdově-inflační spirála - Pomalu postupující digitalizace

10.6.2 SWOT analýza Německa

V následující tabulce je vypracována SWOT analýza Německa z dat a informací, které jsem získal při zpracování bakalářské práce.

Tabulka 3 SWOT analýza Německa (vlastní zpracování)

Silné stránky (S)	Slabé stránky (W)
- Vysoká kvalita průmyslu - Exportní orientace - Historicky nízká inflace - Nízká nezaměstnanost - Vysoký podíl malých a středních podniků - Kvalitní infrastruktura	- Vysoké ceny energií - Demografické podmínky - Stagnace růstu HDP - Přísná regulace - Vysoké mzdové náklady - Stávky v mnoha odvětvích
Příležitosti (O)	Hrozby (T)
- Zjednodušení regulačního prostředí - Větší investice do vědy a výzkumu - Inovace, nové technologie - Zakomponovat do průmyslu převratné technologie např. AI - Podporovat rekvalifikaci pracovních sil - Podpořit růst evropských firem	- Levná konkurence z Asie - Vysoké ceny energií - Snižující se export kvalitního zboží - Neúspěšná transformace Německé energetiky - Migrace - Ztráta konkurenceschopnosti

10.6.3 SWOT analýza USA

V následující tabulce je vypracována SWOT analýza USA z dat a informací, které jsem získal při zpracování bakalářské práce.

Tabulka 4 SWOT analýza USA (vlastní zpracování)

Silné stránky (S)	Slabé stránky (W)
- Největší ekonomika na světě - Vyspělé kapitálové trhy - Vysoké investice do vědy a výzkumu - Silný dolar a stabilní finanční systém - Největší firmy světa - Vysoká porodnost	- Trvalý obchodní deficit - Vysoká zadluženost domácností - Rostoucí socioekonomická nerovnost - Vysoké náklady na zdravotní péči a vzdělání - Vysoký státní dluh
Příležitosti (O)	**Hrozby (T)**
- Zvýšení energetické soběstačnosti - Posílení odolnosti finančního sektoru vůči krizím - Růst pracovních míst v inovativních odvětvích - Růst převratných technologií např. („AI“)	- Vyšší úrokové sazby - Rostoucí obchodní konkurence - Zvýšená inflace - Sociální nestabilita - Příjmová nerovnost - Dedolarizace světa

.

11 DOPORUČENÍ PRO ZLEPŠENÍ HOSPODÁŘSKÝCH CYKLŮ A FAKTORŮ KONKURENCESCHOPNOSTI VYBRANÝCH EKONOMIK

Na základě provedených analýz, získaných dat a také z informací, které byly získány ze zkoumaných zdrojů a studií, je možné provést doporučení, které by měly v budoucnu pomoci ve zlepšení hospodářských cyklů a faktorů konkurenceschopnosti.

11.1 Česká republika

Z pohledu vývoje hospodářského cyklu se Česká republika jako jediná země z EU stále nedostala na „předcovidou“ ekonomickou úroveň (Marek et al., 2024). Dle mého ekonomického názoru Česká republika nejvíce potřebuje zlepšit strategické plánování investic, které není dle většiny expertů efektivní. Je nutné zavést dlouhodobý plán investic, který se zaměří na inovativní sektory s vysokou přidanou hodnotou. Firmy a stát by měli vynakládat větší výdaje na výzkum a vývoj a na průmyslové inovace v klíčových odvětvích. Výzkum a vývoj by ovšem měl být řízen trhem a nikoliv státem. Ideální je spolupráce mezi firemním a veřejným sektorem – univerzitní výzkum a aktivity firem.

Na základě analýzy předstihového indexu lze předpokládat, že Česká republika by měla využít CLI k lepšímu předvídání a řízení hospodářských cyklů, což by mohlo minimalizovat dopady recesí a zefektivnit ekonomické oživení. Ačkoliv se CLI pro Českou republiku již nevydává, dle České národní banky (2021) vykazuje silnou korelaci v minulosti s Německým CLI. Především by bylo dobré využívat signály CLI k včasnému spouštění fiskálních stimulů a úpravě monetární politiky. Dále by mohlo dojít k posílení podpory pro klíčové průmyslové sektory, zejména ty, které jsou citlivé na hospodářský cyklus, jako je automobilový průmysl. Vývoj CLI v budoucnu ukazuje mírné zlepšení, avšak růst HDP bude stále pod potenciální úrovní.

Dalším důležitým faktorem pro zvýšení konkurenceschopnosti ekonomiky je zlepšení vzdělání a kvalifikace pracovní síly – posílit vzdělávací systém, podpořit celoživotní vzdělávání a rekvalifikační programy, které pomohou pracovníkům přizpůsobit se novým technologickým trendům.

České ekonomice by dále pomohlo snížení závislosti na Německu, Česko by mělo diverzifikovat exportní trhy a posílit vazby na nové zahraniční partnery. Příkladem by mohlo

být Irsko, které se vymanilo ze závislosti na Velké Británii (ovšem, zde vyvstává otázka, jestli se Irsko nepočítá jako daňový ráj, který zásadně pomohl Irsku v ekonomické růstu.)

Česká republika se potýká i s problémem „Pragocentričnosti“, což znamená, že veškerá ekonomická síla se soustřeďuje pouze do jednoho místa, a to do Prahy (Český statistický úřad, © 2024). Zatímco Německo má po celé zemi více ekonomických center, v tomto bychom se v Německu měli inspirovat.

Velmi důležitým faktorem pro Českou republiku, který pociťuje snad každý občan, by mohlo být snížení byrokratické zátěže a větší míra digitalizace, například státní správy. V Česku nedokážeme vytvořit vhodné podmínky pro vytvoření firem, obecně aby se firmám dobře podnikalo, aby komunikace mezi firmou a státními úřady byla rychlá a jednoduchá.

Vysoké energie jsou dalším problémem, který snižuje konkurenceschopnost České republiky. Kdo má vysoké ceny energií, nedokáže být konkurenceschopný, stát by měl investovat do energetické efektivity a obnovitelných zdrojů energie, které by mohly vést ke snížení nákladů.

Pro zlepšení konkurenceschopnosti by Česká republika měla podporovat rozvoj českých značek a produktů s vyšší přidanou hodnotou, což by mohlo vyřešit subdodavatelský charakter naší výroby.

11.2 Německo

Z pohledu vývoje hospodářského cyklu se o Německu mluví jako o nemocném muži Evropské ekonomiky, „růst“ německé ekonomiky v roce 2024 by měl být pouhých 0,1 % (Deutsche Welle, 2024). Mnoho problému, s nimiž bojuje Německo, se budou opakovat z předešlé kapitoly, jelikož tyto problémy jsou společné pro celou EU. Z analýzy ekonomiky a ze získaných informací a dat je dle mého názoru pro německou ekonomiku zásadní co nejdříve vyřešit energetickou krizi. Německé elektrárny, které se zavřely, už se znovu neotevřou, Německo by proto mělo investovat více do infrastruktury pro levnější a stabilní dodávky energie a do obnovitelných zdrojů, což by snížilo výrobní náklady a zlepšilo konkurenceschopnost.

Dalším krokem pro zlepšení konkurenceschopnosti německé ekonomiky by mohlo být zvýšení investic do vědy, výzkumu a do nových technologiích, ve kterých obecně Evropa ztrácí. Z průzkumu McKinsey&Company (Smit et al., 2022) vyplývá, že nejvíce však Evropa ztrácí v takzvaných transverzálních technologiích, což jsou technologie, které

vznikají v jedné oblasti, ale implementují se ve všech dalších odvětvích – např. výpočetní technika, distribuovaná infrastruktura, bezpečností technologie a aplikovaná umělá inteligence. Podpora zejména transverzálních technologií může německému průmyslu velmi pomoci.

Německo by se také mělo zaměřit na zjednodušení regulačního prostředí, zjednodušit regulace pro podniky, zejména malé a střední firmy, aby mohly snáze inovovat a expandovat na zahraniční trhy. S tím souvisí i podpora větších německých firem na globálním trhu. Z 50 největších technologických firem jsou pouze tři z EU, z toho jedna z Německa a to SAP (Companiesmarketcap, © 2024).

Podporu by Německo mělo směřovat také k rekvalifikaci pracovní síly, která umožní pracovníkům získat dovednosti potřebné pro nové technologie a průmyslové trendy. Důležitá bude také rekvalifikace migrantů přicházejících do Německa z méně rozvinutých zemí.

Na základě analýzy za pomocí předstihového indexu, lze předpokládat, že pro zlepšení hospodářských cyklů v Německu by bylo účinné využít CLI pro včasnou identifikaci změn v ekonomické aktivitě a adekvátně na něj reagovat vhodnými politikami, jak fiskálními tak monetárními. Vláda by měla na větší výkyvy CLI reagovat například zvýšením vládních výdajů. Podstatné je využití programů jako kurzarbeit, který pomáhá zmírnit dopady recese na nezaměstnanost. Důležitá je také komunikace mezi vládními agenturami a klíčovými průmyslovými odvětvími pro účelné opatření na zmírnění ekonomických šoků. Z analýzy lze pozorovat, že německá ekonomika bude i v budoucnu stagnovat. Vývoj CLI naznačuje mírné známky zlepšení, avšak stále se očekává, že růst HDP bude pod potenciální úrovní.

11.3 USA

Na základě analýzy vývoje hospodářské cyklu jsou USA stále nejvyspělejší ekonomikou na světě, disponují vysokým HDP na obyvatele, relativně nízkou nezaměstnaností, investují hodně do vědy a výzkumu, v historii měly poměrně stabilní produktivitu práce a inflaci, které se začala zvyšovat až po krizi Covid-19, jediným stále trvajícím záporným ukazatelem americké ekonomiky je deficit platební bilance, který je ale částečně vyrovnán díky zahraničním investicím a silné pozici dolaru.

Velkým problémem konkurenceschopnosti ekonomiky USA je dle mého názoru socioekonomická nerovnost, USA by mělo provést reformy daňového systému a zavést přístupnější programy sociální podpory s cílem zmírnit rostoucí nerovnosti a posílit stabilitu

společnosti. Zajímavý pohled na tuto situaci do budoucna může být, že americké firmy nebudou mít pro koho vyrábět některé produkty a statky, jelikož místní domácnosti na ně nebudou mít peníze.

Dalším faktorem konkurenceschopnosti ekonomiky nikoliv však vnitřním ale vnějším, který může silně ovlivnit americkou ekonomiku je postupná dedolarizace, s kterou souvisí i geopolitické soupeření mezi USA a Čínou. Dedolarizace = snižování závislosti na americkém dolaru ve světové ekonomice, zejména při mezinárodních finančních transakcích, obchodování, půjčkách a rezervách. Například Saudská Arábie a Spojené arabské emiráty se rozhodly prodávat ropu za juany nebo indické rupie. Hlavní motivací pro dedolarizaci je snaha vyhnout se západním sankcím a ztrátě ekonomické suverenity. Některé země, jako Rusko a Čína, podporují snahy o oslabení americké ekonomické dominance. Ekonomové však tvrdí, že dolar zůstává spolehlivou měnou s rozsáhlou infrastrukturou, což je jeho hlavní výhoda (Fingerland, 2023).

Americkou ekonomiku už poměrně dlouho trápí vyšší inflace. FED nedávno oznámil, že ještě nemá dostatek důkazů o tom, že se inflace ustálila, proto nebude úrokové sazby snižovat. Tom Barkin, prezident Federální rezervní banky v Richmondu zmínil, že se již několikrát stalo, že FED sazbu snížil a inflace následující rok prudce vyrostla (Finex.cz, 2024). Proto by měl FED ještě nižší úrokové sazby ponechat, vždyť americké ekonomice se poměrně daří i navzdory vyšším úrokovým sazbám.

USA by i nadále měly investovat a podporovat technologicky vyspělé a inovativní odvětví, jako je například umělá inteligence, biotechnologie a transverzální technologie.

Další problém, který by měla vláda USA řešit, je snížení zadluženosti domácností. Stroukal (2021, s. 218) zmiňuje, že v roce 2018-2019 například průměrná americká domácnost dlužila na kreditních kartách 380 tisíc korun a každý druhý Američan na ní dlužil déle než dva roky po sobě. Vláda USA by měla posílit finanční vzdělávání a regulovat poskytování půjček, nebo zajistit programy pro refinancování a konsolidaci dluhů, aby se snížila finanční zátěž rodin.

Pro zlepšení hospodářských cyklů na základě předstihové indexu by vláda USA měla implementovat proaktivní fiskální a monetární politiku. V případě že by CLI indikoval blížící se recesi, vláda by měla zareagovat stimulačními balíčky zaměřenými na klíčové sektory, stejně jako FED, který by měl v takové situaci přizpůsobit úrokové sazby a další nástroje, jako například kvantitativní uvolňování v kritických obdobích. Důležitá je také

komunikace se soukromým sektorem, aby se zvýšila efektivita reakcí na varovné signály a případné rychlé zavedení podpůrných opatření. Budoucí vývoj pro USA vypadá dobře, na základě analýzy předstihového indexu lze pozorovat, že USA jako jediné z vybraných zemí vykazují známky očekávání zrychlení tempa růstu HDP k dlouhodobému potenciálu.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývala analýzou hospodářských cyklů ekonomik České Republiky, Německa a USA za pomocí analýzy klíčových hospodářských období předstihovými indexy a jejich faktorů konkurenceschopnosti. Hlavním cílem této práce bylo analyzovat vývoj a vzájemný vztah hospodářských cyklů a vybraných faktorů konkurenceschopnosti ekonomik a navrhnout optimální strukturu a doporučení pro zlepšení hospodářských cyklů a vybraných faktorů konkurenceschopnosti ekonomik České Republiky, USA a Německa.

Práce byla rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část se zaobírala rešerší ohledně hospodářských cyklů, vybraných faktorů konkurenceschopnosti ekonomik, předstihových indikátorů, makroekonomického prostředí a konkurenceschopnosti jednotlivých vybraných ekonomik

V praktické části byly nejprve analyzovány klíčové hospodářské období – dot.com bublina, Finanční krize 2008-2009 a Covid-19 krize, které poskytly kontext k následné analýze hospodářských cyklů za pomocí předstihového indexu a analýze vzájemných vztahů a srovnání faktorů konkurenceschopnosti.

Skrze analýzu vývoje hospodářských cyklů za pomocí předstihového indexu CLI bylo zjištěno, že CLI dokáže s předstihem 6-9 měsíců informovat o blížící se recesi nebo ekonomickém útlumu. Stejně dobře dokáže signalizovat oživení ekonomiky. Díky těmto předpovědím, mohou vlády či firmy lépe načasovat a zaměřit své politiky a zlepšit tak své hospodářské cykly.

Na základě analýzy a srovnání faktorů konkurenceschopnosti byly stanoveny doporučení a návrhy pro zlepšení faktorů konkurenceschopnosti a hospodářských cyklů. Problémy Česka a Německo jsou společné, obě země by měly snížit ceny energií, snížit byrokratickou zátěž a naopak zvýšit výdaje na rekvalifikaci pracovníků a zvýšit výdaje na vývoj a výzkum. USA by měly zabránit zvyšující se zadluženosti domácností, snížit příjmovou nerovnost a stabilizovat socioekonomickou situaci v zemi.

Na závěr bych chtěl dodat, že vypracování této pro mě bylo velice přínosné, neboť jsem získal cenné vědomosti ohledně faktorů konkurenceschopnosti, předstihových indikátorů, hospodářských cyklů a celkovém fungováním ekonomiky.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ARNOLD, Roger A.; ARNOLD, Daniel R. a ARNOLD, David H,, 2023. *Macroeconomics.* Fourteenth edition. Australia: Cengage. ISBN 978-0-357-72053-0.

BALDWIN, Richard a DI MAURO, Beatrice Weder, 2020. *Economics in the Time of COVID-19.* London: CEPR Press. ISBN 978-1-912179-28-2.

BAUMOHL, Bernard, 2012. *The Secrets of Economic Indicators: The: Hidden Clues to Future Economic Trends and Investment Opportunities*. 3rd edition. FT Press. ISBN 978-01-329-3207-3.

COMPANIESMARKETCAP, © 2024. *Largest tech companies by market cap.* Online. In: CompaniesMarketCap. Dostupné z: https://companiesmarketcap.com/tech/largest-tech-companies-by-market-cap/. [cit. 2024-05-08].

Composite Leading Indicators: Composite Leading Indicator (CLI) Normalized for Germany, © 2024. Online. In: OECD. Federal Reserve Bank of St. Louis. Dostupné z: https://fred.stlouisfed.org/series/DEULOLITONOSTSAM. [cit. 2024-05-10].

Composite Leading Indicators: Reference Series (GDP) Normalized for Germany, © 2024. Online. In: OECD. Federal Reserve Bank of St. Louis. Dostupné z: https://fred.stlouisfed.org/series/DEULORSGPNOSTSAM. [cit. 2024-05-10].

Composite Leading Indicators: Composite Leading Indicator (CLI) Normalized for United States, © 2024, Online. In: OECD. Federal Reserve Bank of St. Louis. Dostupné z: https://fred.stlouisfed.org/series/USALOLITONOSTSAM. [cit. 2024-05-10].

Composite Leading Indicators: Reference Series (GDP) Normalized for United States, © 2024. Online. In: OECD. Federal Reserve Bank of St. Louis. Dostupné z: https://fred.stlouisfed.org/series/USAPROMANMISMEI. [cit. 2024-05-10].

CZESANÝ, Slavoj, 2006. *Hospodářský cyklus: teorie, monitorování, analýza, prognóza.* Praha: Linde. ISBN 80-720-1576-1.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, © 2024. *Jak lze dosáhnout cenové stability*. Online. Česká národní banka. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/vzdelavani/04-jak-lze-dosahnout-cenove-stability/. [cit. 2024-05-10].

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA [@Česká Národní Banka], 2021. *Představení Indexu Rushin.* Online, video. 2021-9-20. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=QYe07-ofrxI [cit. 2024-04-04].

ČESKÁ TELEVIZE, 2020. *Před třiceti lety se Německo opět stalo jedním státem. Některé propasti však dodnes nezmizely.* Online. © Česká televize 1996-2024 Dostupné z: https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/svet/pred-triceti-lety-se-nemecko-opet-stalo-jednim-statem-nektere-propasti-vsak-dodnes-nezmizely-43972. [cit. 2024-05-03].

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2009. *Český průmysl: s čím stojí a padá v době recese - 2000-2008.* Online. Oficiální stránky Českého statistického úřadu. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/cesky-prumysl-s-cim-stoji-a-pada-v-dobe-recese-n-vn3k8bjza8. [cit. 2024-05-03].

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, © 2024. *Porovnání krajů - pořadí krajů.* Online. Oficiální stránky Českého statistického úřadu. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/porovnani-kraju-poradi-kraju. [cit. 2024-05-08].

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2021. *Přímá veřejná podpora výzkumu a vývoje - 2021.* Online. Oficiální stránky Českého statistického úřadu. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/prima-verejna-podpora-vyzkumu-a-vyvoje-2021. [cit. 2024-05-05].

DESTATIS, 2023. *Population increased to 84.3 million in 2022 - German Federal Statistical Office.* Online. Statistisches Bundesamt (Destatis) | 2024. Dostupné z: https://www.destatis.de/EN/Press/2023/01/PE23_026_124.html. [cit. 2024-05-07].

DEUTSCHE WELLE, 2024. *German economic institutes cut 2024 growth forecast to 0.1%.* Online. Dw.com. Dostupné z: https://www.dw.com/en/german-economic-institutes-cut-2024-growth-forecast-to-01/a-68676812. [cit. 2024-05-04].

DFMG, S.R.O, 2024. *Stav ekonomiky*. Online. Index prosperity Česka. Dostupné z: https://www.indexprosperity.cz/2024/stav-ekonomiky/. [cit. 2024-05-03].

EUROSTAT, 2016. *Glossary:Lagging indicator - Statistics Explained.* Online. 22.1.2016. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php? [cit. 2024-04-03].

EUROSTAT, 2011.Glossary:Unemployment – Statistics Explained. Online. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Unemployment. [cit. 2024-04-03].

EVROPSKÁ KOMISE, GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ PRO VNITŘNÍ TRH, PRŮMYSL, PODNIKÁNÍ A MALÉ A STŘEDNÍ PODNIKY, 2019. *Uživatelská příručka k definici malých a středních podniků.* Online. Publications Office of the EU. Dostupné z: https://op.europa.eu/cs/publication-detail/-/publication/756d9260-ee54-11ea-991b-01aa75ed71a1/language-cs. [cit. 2024-05-06].

FINGERLAND, Jan, 2023. *Dedolarizace světa. Už začala?* Online. IROZHLAS. 2023. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/komentare/dolar-usa-plyn-ropa-komentar-cena-dolaru-brics-rusko-cina_2305270630_kth. [cit. 2024-05-08].

FINEX.CZ, 2024. *Americké ekonomice se daří, ale Fed stále nesnižuje sazby. Proč?* Online. Finex.cz. Dostupné z: https://finex.cz/americke-ekonomice-se-dari-ale-fed-stale-nesnizuje-sazby-proc/. [cit. 2024-05-08].

FEDERAL RESERVE BANK OF ST. LOUIS, 2024. *NASDAQ Composite Index (NASDAQCOM) | FRED | St. Louis Fed: Your trusted data source since 1991.* Online. Federal Reserve Economic Data | FRED | St. Louis Fed. Dostupné z: https://fred.stlouisfed.org/series/NASDAQCOM. [cit. 2024-05-06].

FEDERAL REVESERVE BANK OF ST. LOUIS, 2024. *FRED Graph (custom): Your trusted data source since 1991.* Online. Federal Reserve Economic Data | FRED | St. Louis Fed. Dostupné z: https://fred.stlouisfed.org/series/GDPPOT. [cit. 2024-05-06].

GIORDANO, Massimo; HIERONIMUS, Solveigh; SMIT, Sven; DE LA CHEVASNERIE, Marc-Antoine; MISCHKE, Jan et al., 2024. *Accelerating Europe: Competitiveness for a new era: Competitiveness for a new era.* Online. Dostupné z: https://www.mckinsey.com/mgi/our-research/accelerating-europe-competitiveness-for-a-new-era. [cit. 2024-05-05].

GERMAN COUNCIL OF ECONOMIC EXPERTS, © 2024. *BUSINESS CYCLES OF THE GERMAN ECONOMY.* Online. German Council of Economic Experts. Dostupné z: https://www.sachverstaendigenrat-wirtschaft.de/en/topics/business-cycles-and-growth/konjunkturzyklus-datierung.html. [cit. 2024-05-08].

GYOMAI, Gyorgy a GUIDETTI, Emmanuelle. *OECD SYSTEM OF COMPOSITE LEADING INDICATORS.* Online. In: OECD. Composite Leading Indicators (CLI) Frequently Asked Questions (FAQs) - OECD. Dostupné z: https://www.oecd.org/sdd/leading-indicators/latestdocuments/. [cit. 2024-04-04].

HAYES, Adam, © 1999-2024. *American Recovery and Reinvestment Act (ARRA): Objectives and FAQs.* Online. Investopedia. Dostupné z: https://www.investopedia.com/terms/a/american-recovery-and-reinvestment-act.asp. [cit. 2024-05-03].

HERHOLD, Patrick; LIU, Shu-an; POLUNIN, Konstantin; SCHÖNBERGER, Stefan; STEIN, Merlin et al., 2023. *Crisis on Pause, Europe Still Needs a Green Industry Transformation*. Online. BCG Global. Dostupné z:

https://www.bcg.com/publications/2023/europe-energy-crisis-need-green-transformation. [cit. 2024-05-04].

Infra-Annual Labor Statistics: Monthly Unemployment Rate Total: 15 Years or over for Czechia, © 2024. Online. In: OECD. Federal Reserve Bank of St. Louis. Dostupné z: https://fred.stlouisfed.org/series/LRHUTTTTCZM156S. [cit. 2024-05-10].

Infra-Annual Labor Statistics: Unemployment Rate Total: 15 Years or over for Germany © 2024. Online. In: OECD. Federal Reserve Bank of St. Louis. Dostupné z: https://fred.stlouisfed.org/series/LRUNTTTTDEQ156S. [cit. 2024-05-10].

JUREČKA, Václav a MACHÁČEK, Martin, 2023. *Makroekonomie. 4.*, aktualizované a rozšířené vydání. Expert. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-271-3635-3.

KOKEŠOVÁ MATĚJKOVÁ, Lucie, 2021. *Inflační cíle vybraných centrálních bank.* Online.. Česká národní banka. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/cnblog/Inflacni-cile-vybranych-centralnich-bank/. [cit. 2024-05-03].

KOHOUT, Pavel, 2018. *Investice: nová strategie*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-2101-4.

KRUGMAN, Paul R. a WELLS, Robin, 2015. *Macroeconomics*. Fourth edition. New York: Worth Publishers. ISBN 978-14-641-1037-5.

KRUGMAN, Paul R, 2009. *Návrat ekonomické krize.* Vyd. 1. Moderní dějiny. Praha: Vyšehrad. ISBN 978-80-702-1984-3.

KURZY.CZ, 2024. *PXE - Zemní plyn - ceny a grafy PXE zemního plynu, vývoj ceny PXE zemního plynu 1 MWh - od 07.09.2018 do 02.05.2024 - měna EUR.* Online. Kurzy.cz. Dostupné z: https://www.kurzy.cz/komodity/pxe-zemni-plyn-graf-vyvoje-ceny/1MWh-eur-1-rok. [cit. 2024-05-03].

Leading Indicators OECD: Reference series: Gross Domestic Product (GDP): Normalised for the Czech Republic, © 2024. Online. In: OECD. Federal Reserve Bank of St. Louis. Dostupné z: https://fred.stlouisfed.org/series/CZELORSGPNOSTSAM. [cit. 2024-05-10].

Leading Indicators OECD: Leading indicators: CLI: Normalised for the Czech Republic, © 2024. Online. In: OECD. Federal Reserve Bank of St. Louis. Dostupné z: https://fred.stlouisfed.org/series/CZELOLITONOSTSAM. [cit. 2024-05-10].

LIDOVKY.CZ, 2009. *Šrotovné zabralo jen v Německu, zbytku států nepomohlo.* Online. Lidovky.cz. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/byznys/srotovne-zabralo-jen-v-nemecku-zbytku-statu-nepomhlo.A090625_150812_statni-pokladna_nev. [cit. 2024-05-03].

MAREK, David; FRANČE, Václav a PASTUCHA, Filip, 2024. *Výhledy české ekonomiky pro rok 2024.* Online. Deloitte Czech Republic. Dostupné z: https://www2.deloitte.com/cz/cs/pages/about-deloitte/articles/vyhledy-ceske-ekonomiky.html. [cit. 2024-05-03].

MUSIL, Petr, 2015. *Česko z roku 1989: Kam se ekonomicky posunulo?* Online. Ekonomický deník. Dostupné z: https://ekonomickydenik.cz/cesko-z-roku-1989-kam-se-ekonomicky-posunulo/. [cit. 2024-05-03].

NATIONAL BUREAU OF ECONOMIC RESEARCH, © 2024. *Business Cycle Dating* Online. National Bureau of Economic Research. Dostupné z: https://www.nber.org/research/business-cycle-dating. [cit. 2024-04-09].

NATIONAL BUREAU OF ECONOMIC RESEARCH, © 2024. *US Business Cycle Expansions and Contractions.* Online. National Bureau of Economic Research. Dostupné z: https://www.nber.org/research/data/us-business-cycle-expansions-and-contractions. [cit. 2024-05-08].

NÁRODNÍ ROZPOČTOVÁ RADA, 2020. *Kurzarbeit v Evropě v době COVID-19.* Online. Národní rozpočtová rada. Dostupné z: https://www.rozpoctovarada.cz/publikace/kurzarbeit-v-evrope-v-dobe-covid-19/. [cit. 2024-05-03].

NÁRODNÍ ROZPOČTOVÁ RADA, © 2024. *Vše o veřejných financích*. Online. Národní rozpočtová rada. Dostupné z: https://www.rozpoctovarada.cz/o-verejnych-financich/vse-o-verejnych-financich/. [cit. 2024-05-10].

NATIONAL BUREAU OF ECONOMIC RESEARCH, ©2021. *Business Cycle Dating Committee Announcement* June 8 2020. Online. National Bureau of Economic Research. Dostupné z: https://www.nber.org/news/business-cycle-dating-committee-announcement-june-8-2020 [cit. 2024-04-03].

OECD, 1992. *Technology and the Economy - the Key Relationships.* Paris: Organisation for economic co-operation and development, 1992. ISBN 92-64-13622-3.

OECD, 2020. *OECD Composite Leading Indicators (CLI) - OECD.* Online. OECD. Dostupné z: https://www.oecd.org/sdd/leading-indicators/oecd-composite-leading-indicators-clis.htm. [cit. 2024-05-04].

OECD, 2022. *OECD Composite Leading Indicators: Reference Turning Points and Component Series.* Online. Dostupné z: https://www.oecd.org/sdd/leading-indicators/oecdcompositeleadingindicatorsreferenceturningpointsandcomponentseries.htm [cit. 2024-04-03].

OECD, © 2024a. *Composite Leading Indicators (CLI) Frequently Asked Questions.* Online. Dostupné z: https://www.oecd.org/sdd/leading-indicators/compositeleadingindicatorsclifrequentlyaskedquestionsfaqs.htm. [cit. 2024-04-03].

OECD, © 2024b. *Fertility rates*. Online. OECD DATA. Dostupné z: http://data.oecd.org/pop/fertility-rates.htm. [cit. 2024-05-14].

OECD, © 2024c. *Gross domestic spending on R&D.* Online. OECD DATA. Dostupné z: http://data.oecd.org/rd/gross-domestic-spending-on-r-d.htm. [cit. 2024-05-06].

OECD, © 2024d. *Labour productivity and utilisation.* Online. OECD DATA. Dostupné z: http://data.oecd.org/lprdty/labour-productivity-and-utilisation.htm. [cit. 2024-05-06].

OECD, © 2024e. *Leading indicators - Business confidence index (BCI).* OECD DATA. Online. Dostupné z: https://data.oecd.org/leadind/business-confidence-index-bci.htm#indicator-chart. [cit. 2024-04-03].

OECD, © 2024f. *Leading indicators - Consumer confidence index (CCI).* Online. OECD DATA Dostupné z: https://data.oecd.org/leadind/consumer-confidence-index-cci.htm#indicator-chart. [cit. 2024-04-03].

OXFORD ECONOMICS. *Unlock the power of economics*. Online. Oxford Economics. 2024. Dostupné z: https://www.oxfordeconomics.com/. [cit. 2024-05-09].

POŠTA, Vít. *Makroekonomická analýza na příkladu české ekonomiky*. Beckova edice ekonomie. Praha: C.H. Beck, 2018. ISBN 978-80-740-0720-0.

Production, Sales, Work Started and Orders: Production Volume: Economic Activity: Manufacturing for Czechia, © 2024. Online. In: OECD. Federal Reserve Bank of St. Louis. Dostupné z: https://fred.stlouisfed.org/series/CZEPROMANMISMEI. [cit. 2024-05-10].

Production, Sales, Work Started and Orders: Production Volume: Economic Activity: Manufacturing for Germany, © 2024. Online. In: OECD. Federal Reserve Bank of St. Louis. Dostupné z: https://fred.stlouisfed.org/series/DEUPROMANMISMEI. [cit. 2024-05-10].

Production, Sales, Work Started and Orders: Production Volume: Economic Activity: Manufacturing for United States, © 2024. Online. In: OECD. Federal Reserve Bank of St. Louis. Dostupné z: h://fred.stlouisfed.org/series/USAPROMANMISMEI. [cit. 2024-05-10].

RŮŽIČKA, Jan a VOŘECHOVSKÝ, Dan [@Růžička & Vořechovský], 2024. *Růžička & Vořechovský - Epizoda 19. Evropa a makro.* Online, video. 2024-04-17. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=TPKvQBGtbg4 [cit. 2024-05-02].

SAHM, Claudia, © 2024. Real-time Sahm Rule Recession Indicator [SAHMREALTIME]. Online. Federal Reserve Bank of St. Louis. Dostupné z: https://fred.stlouisfed.org/series/SAHMREALTIME. [cit. 2024-04-03].

SCHULZOVÁ, Helena, 2023. *Mittelstand – motor německé ekonomiky se musí digitalizovat.* Online. Velvyslanectví České republiky v Berlíně. Dostupné z: https://mzv.gov.cz/berlin/cz/obchod_a_ekonomika/aktuality/mittelstand_motor_nemecke_ekonomiky_se.html. [cit. 2024-05-06].

SCHUMPETER, Joseph Alois, 1994. *History of economic analysis.* New York: Oxford University Press. ISBN 978-01-951-0559-9.

SLANÝ ET AL., Antonín, 2006. *Konkurenceschopnost české ekonomiky: (vývojové trendy).* Brno: Masarykova univerzita. ISBN: 80-210-4157-9.

SLANÝ ET AL., Antonín, 2008. *Konkurenceschopnost ekonomiky: (komparace zemí 10CE).* Brno: Masarykova univerzita ISBN 978-80-210-4725-9.

SMIT, Sven; TYREMAN, Magnus; MISCHKE, Jan; ERNST, Phillipp; HAZAN, Eric et al., 2022. *Securing Europe's competitiveness: Addressing its technology gap.* Online. In: McKinsey&Company. Dostupné z: https://www.mckinsey.com/capabilities/strategy-and-corporate-finance/our-insights/securing-europes-competitiveness-addressing-its-technology-gap. [cit. 2024-05-13].

STROUKAL, Dominik, 2021. *Ekonomické bubliny: průvodce hospodářskými krizemi od tulipánů po koronu.* Druhé rozšířené vydání. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-3172-3.

SYNEK, Miloslav a KISLINGEROVÁ, Eva, 2015. *Podniková ekonomika. 6.*, přeprac. a dopl. vyd. Beckovy ekonomické učebnice. Praha: C.H. Beck. ISBN 978-80-740-0274-8.

ŠVIHLÍKOVÁ, Ilona, 2014. *Přelom: od velké recese k velké transformaci.* Bratislava: Inaque.sk. ISBN 978-80-897-3706-2.

THE CONFERENCE BOARD, 2024. *US Leading Economic Index® (LEI) Fell in March*. Online. The Conference Board | Trusted Insights for What's Ahead. Dostupné z: https://www.conference-board.org/topics/us-leading-indicators. [cit. 2024-05-07].

SCHWAB, Klaus, 2017. *The Global Competitiveness Report 2017–2018.* Online. In: World Economic Forum. Dostupné z: https://www.weforum.org/publications/the-global-competitiveness-report-2017-2018/. [cit. 2024-05-10].

TRENDECONOMY, 2024. *Germany | Imports and Exports | World | ALL COMMODITIES | Value (US$) and Value Growth, YoY (%) | 2012 - 2023.* Online. TrendEconomy Open Data Portal. Dostupné z: https://trendeconomy.com/data/h2/Germany/TOTAL. [cit. 2024-05-06].

Unemployment rate, © 2024. Online. In: U.S. BUREAU OF LABOR STATISTICS. Federal Reserve Bank of St. Louis. Dostupné z: https://fred.stlouisfed.org/series/USAPROMANMISMEI. [cit. 2024-05-10].

VOŽENÍLEK, Lukáš, 2024. *Fed chce více důkazů o poklesu inflace. Snížení úroků se opět odsouvá.* Online. Seznam Zprávy. Dostupné z: https://www.seznamzpravy.cz/clanek/ekonomika-finance-fed-nepolevuje-snizeni-uroku-se-opet-odsouva-250939. [cit. 2024-05-07].

WORLD BANK GROUP, © 2024. *Current account balance (% of GDP) - Czechia, Germany, United States.* Online. In: World Bank Open Data. Dostupné z: https://data.worldbank.org/indicator/BN.CAB.XOKA.GD.ZS?end=2022&locations=CZ-DE-US&start=1992 [cit. 2024-05-06].

WORLD BANK GROUP, © 2024. *GDP growth (annual %) - Czechia, Germany, United States.* Online. In: World Bank Open Data. Dostupné z: https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2022&locations=CZ-DE-US&start=1992. [cit. 2024-05-09].

WORLD BANK GROUP, © 2024. *GDP per capita (current US$) - Czechia, Germany, United States.* Online. In: World Bank Open Data. Dostupné z: https://data.worldbank.org. [cit. 2024-05-09].

WORLD BANK GROUP, © 2024. *Inflation, consumer prices (annual %) - Czechia, Germany, United States.* Online. In: World Bank Open Data. Dostupné z: https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG?end=2022&locations=CZ-DE-US&start=1992 [cit. 2024-05-06].

WORLD BANK GROUP, © 2024. Unemployment, total (% of total labor force) (national estimate) - Czechia, Germany, United States. Online In: World Bank Open Data. Dostupné z: https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.NE.ZS?end=2023&locations=CZ-DE-US&start=1992. [cit. 2024-05-09].

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

CLI Composite Leading Indicator

ČSÚ Český statistický úřad

EU Evropská unie

FRED Federal Reserve Bank of St. Louis

HDP Hrubý domácí produkt

IT Informační technologie

NBER National Bureau of Economic Research

OECD Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

USA Spojené státy Americké

USD Americký dolar

YoY Meziroční změna

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Fáze cyklu (zdroj: Jurečka a Macháček, 2023) 16

Obrázek 2 Reálné HDP za posledních 5 let (zdroj: Oxford Economics, © 2024)..... 44

Obrázek 3 – Složení Rushin indexu (Zdroj: Česká Národní Banka, 2021) 47

Obrázek 4 Graf zobrazující dlouhodobý potenciální trend HDP a reálný HDP (zdroj: Federal Reveserve Bank of St. Louis, © 2024) 51

Obrázek 5 OECD CLI České republiky a OECD Index HDP (Zdroj: Leading Indicators OECD: Reference series: Gross Domestic Product (GDP): Normalised for the Czech Republic, © 2024 a Leading Indicators OECD: Leading indicators: CLI: Normalised for the Czech Republic, © 2024)..... 53

Obrázek 6 OECD CLI Česká republika YoY % a měsíční míra nezaměstnanosti YoY % (zdroj: Infra-Annual Labor Statistics: Monthly Unemployment Rate Total: 15 Years or over for Czechia, © 2024 a Leading Indicators OECD: Leading indicators: CLI: Normalised for the Czech Republic, © 2024)..... 55

Obrázek 7 OECD CLI Česká republika YoY % a měsíční ekonomická aktivita v průmyslové výrobě YoY % (zdroj: Production, Sales, Work Started and Orders: Production Volume: Economic Activity: Manufacturing for Czechia, © 2024) a Leading Indicators OECD: Leading indicators: CLI: Normalised for the Czech Republic, © 2024)..... 55

Obrázek 8 OECD CLI Německo a OECD Index HDP (zdroj: Composite Leading Indicators: Reference Series (GDP) Normalized for Germany, © 2024 a Composite Leading Indicators: Composite Leading Indicator (CLI) Normalized for Germany, © 2024)..... 56

Obrázek 9 OECD CLI Německo YoY % a měsíční míra nezaměstnanosti YoY % (zdroj: (Infra-Annual Labor Statistics: Unemployment Rate Total: 15 Years or over for Germany, © 2024 a Composite Leading Indicators: Composite Leading Indicator (CLI) Normalized for Germany, © 2024)..... 58

Obrázek 10 OECD CLI Německa YoY % a měsíční ekonomická aktivita v průmyslové výrobě YoY % (zdroj: (Production, Sales, Work Started and Orders: Production Volume: Economic Activity: Manufacturing for Germany, © 2024 a Composite Leading Indicators: Composite Leading Indicator (CLI) Normalized for Germany, © 2024)..... 58

Obrázek 11 OECD CLI USA a OECD Index HDP (zdroj: Composite Leading Indicators: Composite Leading Indicator (CLI) Normalized for United States, © 2024 a Composite Leading Indicators: Reference Series (GDP) Normalized for United States, © 2024)) 59

Obrázek 12 OECD CLI USA (YoY %) a měsíční míra nezaměstnanosti (YoY %) (zdroj: Composite Leading Indicators: Composite Leading Indicator (CLI) Normalized for United States, © 2024 a Unemployment Rate, © 2024) 62

Obrázek 13 OECD CLI USA YoY % a měsíční ekonomická aktivita v průmyslové výrobě YoY % (zdroj: Composite Leading Indicators: Composite Leading Indicator (CLI) Normalized for United States, © 2024 a Production, Sales, Work Started and Orders: Production Volume: Economic Activity: Manufacturing for United States, © 2024) 62

Obrázek 14 Vývoj burzy Nasdaq (zdroj: Federal Reveserve Bank of St. Louis, © 2024) .. 63

Obrázek 15 Hrubá přidaná hodnota / celková produkce (Zdroj: DFMG, s.r.o, 2024) 65

Obrázek 16 Míra investic vůči HDP (Zdroj: DFMG, s.r.o, 2024)..... 65

Obrázek 17 Německo ztrácí konkurenceschopnost proti USA, Číně a Střednímu Východu, (zdroj: Herhold et al., 2023)..... 66

SEZNAM TABULEK

Tabulka 5 Začátek a konec recesí v jednotlivých státech – (zdroj: vlastní zpracování na základě dat z German Council of Economic Experts, © 2024 a National Bureau of Economic Research, © 2024) 52

Tabulka 2 – SWOT analýza České republiky (vlastní zpracování) 80

Tabulka 3 SWOT analýza Německa (vlastní zpracování) 81

Tabulka 4 SWOT analýza USA (vlastní zpracování) 82

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Název přílohy

PŘÍLOHA P I: NÁZEV PŘÍLOHY